

ZAVRŠNA EVALUACIJA NACIONALNE STRATEGIJE ZA RODNU RAVNOPRAVNOST ZA PERIOD OD 2016. DO 2020. GODINE

ZAVRŠNA EVALUACIJA

Влада Републике Србије
КООРДИНАЦИОНО ТЕЛО
ЗА РОДНУ РАВНОПРАВНОСТ

#EY
ЗА ТЕБЕ

UN
WOMEN

Ključni koraci ka
rodnoj ravnopravnosti

ZAVRŠNA EVALUACIJA NACIONALNE STRATEGIJE ZA RODNU RAVNOPRAVNOST ZA PERIOD OD 2016. DO 2020. GODINE

Završna evaluacija

MARIJA BABOVIĆ, SeConS
OLIVERA VUKOVIĆ, SeConS
UN WOMEN

Februar 2021.

SADRŽAJ

LISTA SKRAĆENICA	4
REZIME	5
1. UVOD	8
2. NACIONALNA STRATEGIJA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST 2016-2020.	9
3. INSTITUCIONALNI I DRUŠTVENO-EKONOMSKI KONTEKST U KOME JE IMPLEMENTIRANA STRATEGIJA	11
3.1. Institucionalni i politički okvir	11
3.2. Društveno-ekonomski kontekst rodne ravnopravnosti	12
4. METODOLOGIJA EVALUACIJE	16
4.1. Pristup i metodologija evaluacije	16
4.2. Kriterijumi za evaluaciju i ključna pitanja	17
4.3. Metodologija ocene ostvarenosti rezultata	18
4.4. Metodološka ograničenja	19
5. NALAZI EVALUACIJE	20
5.1. Relevantnost Strategije	20
5.2. Efektivnost Strategije	22
5.3. Efikasnost sprovođenja Strategije	34
5.4. Održivost rezultata	36
6. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	38
6.1. Zaključci	38
6.2. Preporuke	39
PRILOG 1: INSTITUCIJE KOJE SU ODGOVORILE NA UPIT O IMPLEMENTACIJI STRATEGIJE ZA PERIOD 2019-2020.	44
PRILOG 2: EVIDENCIJA O AKTIVNOSTIMA SPROVEDENIM U SKLADU SA STRATEGIJOM TOKOM 2019-2020.	45
PRILOG 3: OCENA EFEKTIVNOSTI STRATEGIJE U OSTVARIVANJU REZULTATA	50
PRILOG 4: EVALUACIONA MATRICA	55

Lista skraćenica

CEDAW	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (engl. Convention for Elimination of all forms of Discrimination against Women)
COR	Cilj/evi održivog razvoja
EIGE	Evropski institut za rodnu ravnopravnost (engl. European Institute for Gender Equality)
EU	Evropska unija
GIZ	Nemačka razvojna pomoć (nem. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit)
GREVIO	Grupa eksperata za akciju protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (engl. Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence)
IKT	Informatičko-komunikacione tehnologije
IPA	Instrument za prepristupnu pomoć (engl. Instrument for Preaccession Assistance)
KTRR	Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost
KZ	Krivični zakonik
MO	Ministarstvo odbrane
NAP	Nacionalni akcioni plan
NAPZ	Nacionalni akcioni plan zapošljavanja
NSZ	Nacionalna služba zapošljavanja
NSS	Narodna skupština Srbije
OCD	Organizacije civilnog društva
OECD – DAC	Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj – Komitet za razvojnu pomoć (engl. Organization for Economic Cooperation and Development – Development Assistance Committee)
ROB	Rodno odgovorno budžetiranje
RS	Republika Srbija
RSJP	Republički sekretarijat za javne politike
RZS	Republički zavod za statistiku
SB	Savet bezbednosti
SIPRU	Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva
SWOT	Strengths Weaknesses Opportunities and Threats
UN	Ujedinjene nacije
VS	Vojska Srbije

REZIME

Uvod

Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period 2016-2020. godine (u daljem tekstu: Strategija) predstavljala je krovnu politiku unapređivanja rodne ravnopravnosti u Srbiji tokom ovog petogodišnjeg perioda. Strategijom su predviđena tri opšta cilja:

1. Promenjeni rodni obrasci i unapređena kultura rodne ravnopravnosti;
2. Povećana ravnopravnost žena i muškaraca primenom politika i mera jednakih mogućnosti;
3. Sistemsko uvođenje rodne perspective u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika.

Implementacija Strategije bila je operacionalizovana Nacionalnim akcionim planom (NAP) samo za period 2016-2018. godine za koji je sprovedena nezavisna evaluacija i sačinjene su preporuke za izradu NAP za drugi strateški ciklus 2019-2020. Iako je Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost (KTRR), kao nosilac Strategije sačinilo (uz podršku UN Women uz finansijsku podršku Evropske unije) NAP za drugu polovinu strateškog ciklusa, on nije nikada usvojen i tokom poslednje dve godine Strategija je implementirana bez operativnog plana.

U ovom izveštaju predstavljena je finalna evaluacija Strategije koju je za potrebe Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost podržala UN Women a uz finansijsku podršku Evropske unije, u okviru projekta „Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti“.

Evaluacija je sprovedena u skladu sa *Zakonom o planskom sistemu, Uredbom o metodologiji upravljanja javnim politikama, analizi efekata javnih politika i propisa i sadržaju pojedinačnih dokumenata javnih politika i Pripručnikom za analizu efekata javnih politika i propisa* Republičkog sekretarijata za javne politike Vlade RS.

Cilj evaluacije je da se procene relevantnost, efektivnost, efikasnost i održivost rezultata Strategije, izvuku pouke i izlože preporuke za naredni strateški ciklus.

Pristup i metodologija evaluacije

Završna evaluacija sprovedena je kombinovanom metodom:

- korišćeni su nalazi evaluacije prvog NAP 2016-2018. godine, koji su zasnovani na podacima prikupljenim od velikog broja predstavnika/ca različitih aktera, uključujući državnih organa, partnerskih institucija i organizacija, međunarodnih partnera, nezavisnih eksperata/kinja, aktivistkinja – ukupno preko 100 aktera koji su izvestili o svom učešću u implementaciji i dali mišljenje o relevantnosti, efektivnosti, efikasnosti, uticaju, održivosti, naučenim lekcijama i predložili preporuke za drugi ciklus implementacije Strategije;
- godišnji izveštaj KTRR, kao nosioca Strategije, o radu za 2019. godinu;
- Podaci prikupljeni o aktivnostima sprovedenim u vezi sa implementacijom Strategije tokom perioda 2019-2020, putem pismenih strukturiranih upitnika koji su distribuirani svim institucijama definisanim u Strategiji kao nadležnim institucijama u sprovođenju Strategije za period 2019-2020. godine; iz izveštaja, analiza koje su institucije i organizacije označile kao izvore informacija o aktivnostima implementacije. Upitnici su upućeni na adresu 42 institucije. Odgovore na upit za informacijama dostavile su 22 institucije (prilog 1).

S obzirom na to da za period 2019-2020. nije usvojen NAP, čitava metodologija, pa i upitnik na osnovu koga su prikupljene informacije definisani su polazeći od ciljeva, predloženih mera i aktivnosti i indikatora za merenje rezultata onako kako su definisani u osnovnom tekstu Strategije.

Evaluacija je sprovedena na osnovu metodologije preložene u *Pripručniku za analizu efekata javnih politika i propisa*, koja utemeljuje proces evaluacije u pet OECD-DAC kriterijuma: relevantnost, efektivnost, efikasnost i održivost. Evaluacija je bila usmeravana skupom evaluacionih pitanja, koja su zajedno sa pokazateljima uspešnosti i izvorima verifikacije prikazana u prilogu 4 ovog izveštaja.

Nalazi evaluacije

RELEVANTNOST	Nalaz 1: Strategija je u potpunosti relevantna za prioritete u oblasti rodne ravnopravnosti – prvi strateški cilj je usmeren na promene u kulturnim obrascima koji predstavljaju osnovu rodnih nejednakosti, drugi strateški cilj je usmeren na strukturne nejednakosti koje se manifestuju u različitim oblastima participacije i prava, a treći cilj je usmeren na urođjavanje politika, institucija, mehanizama i procesa koordinacije i saradnje, čime se stvaraju sistemski uslovi za unapređenje rodne ravnopravnosti.
	Nalaz 2: Strategija odgovara na potrebe različitih društvenih grupa, uključujući i žene iz marginalizovanih i višestruko diskriminisanih grupa. Strategija predviđa da se u okviru različitih specifičnih ciljeva formulišu mere za žene iz ranjivih grupa a dva specifična cilja su i posebno usmerena na poboljšanje položaja žena iz ranjivih grupa – cilj 2.5 posvećen je ženama na selu a cilj 2.6 različitim grupama žena koje su izložene marginalizaciji ili višestrukoj diskriminaciji.
	Nalaz 3: Strategija je zasnovana na osnovnoj analizi stanja i SWOT analizi. U pripremi osnova Strategije sprovedena je analiza koja se zasnivala na različitim istraživanjima, zvaničnim statistikama, studijama i time je stvorena empirijska osnova za sagledavanje stanja i definisanje prioriteta. Međutim, ono što nedostaje Strategiji jeste teorija promene koja polazi od stanja zabeleženog u analizi i pokazuje logiku intervencije koja treba da dovede do željenih ciljeva.
	Nalaz 4: Ciljevi i mere definisani Strategijom su usklađeni sa ključnim međunarodnim konvencijama, poput CEDAW, Pekinške deklaracije i platforme za akciju, kao i sa procesima pristupanja EU i ciljevima održivog razvoja obuhvaćenih Agendom održivog razvoja do 2030. godine.
	Nalaz 5: Ciljevi i mere koji su definisani Strategijom su i dalje relevantni za aktuelno stanje rodne ravnopravnosti, a neki su u međuvremenu dobili i veći značaj zbog pokrenutih procesa kojima je potrebna dalja podrška, poput urođjavanja mehanizama i politika
EFEKTIVNOST	Nalaz 6: Strategija je pokrenula značajne procese i ostvarila značajne početne rezultate u pojedinim oblastima. Uprkos odsustvu NAP za period 2019–2020 i pandemije COVID-19, mnogi procesi unapređivanja rodne ravnopravnosti su nastavljani, upravo zato što su u prethodnoj fazi bili relativno efektivno pokrenuti. Međutim, evidencija ukazuje na neravnomernu efektivnost u implementaciji Strategije u različitim ciljnim oblastima, uz veću efektivnost u urođjavanju politika, institucija, procesa odlučivanja, budžetiranja, sprečavanja i suzbijanja nasilja nad ženama, a nižu efektivnost u oblastima ekonomskog osnaživanja žena, unapređivanja položaja žena iz ranjivih grupa, rodno osetljivog obrazovanja
	Nalaz 7: Oblasti u kojima je efektivnije sprovedena Strategija ukazuju da su važni faktori uspeha kombinacija različitih vrsta intervencije, široka mobilizacija različitih aktera, visoka posvećenost aktera koji učestvuju u implementaciji zadatku, solidan normativni okvir, institucionalizacija i standardizacija praksi, koherentnost i konzistentnost intervencije, prepoznavanje oblasti kao nacionalnog prioriteta i uklopljenost u procese reformi povezane sa pridruživanjem EU.
	Nalaz 8: Faktori koji su inhibirali efektivnost Strategije delimično su povezani sa slabostima prvog NAP (2016–2018), poput nedoslednosti u operacionalizaciji pojedinih ciljeva, nedovoljno jasno definisanih pojedinih mera, fragmentisanost i intervencijama malog obima, a delimično su povezani sa odsustvom NAP u drugoj fazi implementacije Strategije, jer je izostao plan intervencija, koordinacija resursa i mehanizmi praćenja. U celini, faktori koji su umanjili efektivnost Strategije su nedovoljno jaki mehanizmi za rodnu ravnopravnost koji je trebalo da nose implementaciju na različitim nivoima, nekonzistentni institucionalni mehanizmi sa čak konfliktnim mandatima ili sukobom interesa usled čega su bile blokirane reforme, kao i nedovoljna finansijska i druga sredstva
EFIKASNOST	Nalaz 9: Strategija nije podržana jedinstvenim finansijskim mehanizmom, niti mehanizmom za praćenje uložених resursa usled čega je teško ustanoviti da li je dovoljno sredstava izdvojeno za ostvarivanje rezultata, posebno u uslovima kada poslednje dve godine implementacije nisu bile ni usmeravane operativnim planom koji jasno definiše mere, aktivnosti i uložena sredstva.
	Nalaz 10: Usled nepostojanja jedinstvenog mehanizma finansiranja i robustnog mehanizma praćenja nije bilo moguće proceniti da li su sredstva utrošena na najdelotvorniji način ili su mogla biti bolje iskorišćena.
	Nalaz 11: Mehanizmi koordinacije i praćenja implementacije Strategije bili su bolji nego u slučaju prethodne petogodišnje strategije, ali i dalje daleko od optimalnih.

ODRŽIVOST	Nalaz 12: Verovatnoća da će rezultati i pokrenute promene biti održivi veća je u oblastima gde su rezultati integrisani u sistemski rešenja – zakone, propise, regularne procedure –, kada postoji visoka svest i posvećenost aktera da promene podrže, te kada su promene integralni deo prioritarnih procesa reformi, posebno onih povezanih sa pristupanjem EU.
	Nalaz 13: Institucionalna struktura za održavanje rezultata postoji, ali je nedovoljno snažna, pre svega zbog oskudnih ljudskih i tehničkih resursa kojima raspolaže ključni nacionalni mehanizam za rodnu ravnopravnost (KTRR), te najčešće slabih i nefunkcionalnih lokalnih mehanizama. Ostaje da se vidi da li će novo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog doprineti jačanju institucionalne strukture za rodnu ravnopravnost.
	Nalaz 14: Rodno odgovorno budžetiranje je sistemski proces koji je uveden implementacijom Strategije a koji treba da omogući sistematsko alociranje sredstava na unapređivanje rodne ravnopravnosti. Ipak, za vreme strateškog ciklusa oni nije još dostiglo zrelost koja bi omogućila da se redovno, sistematski i prema planu implementacije usklađenom sa strateškim prioritetima obezbede budžetska sredstva.
	Nalaz 15: Implementacija Strategije mobilisala je različite aktere: državne institucije, eksperte, međunarodne partnere, ali je potencijal ženskih i feminističkih OCD ostao nedovoljno iskorišćen, a partnerstvo između KTRR i ovih organizacija nije uspostavljeno kroz trajni formalni mehanizam.

Preporuke

Preporuke zasnovane na evaluaciji grupisane su u dva bloka: preporuke koje se odnose na proces strateškog planiranja i implementacije i preporuke koje se odnose na tematske oblasti rodne ravnopravnosti.

Preporuke koje se odnose na proces:

- Od ključne je važnosti da se nova Strategija za rodnu ravnopravnost usvoji tokom 2021. godine kako započeti procesi ne bi bili prekinuti i nastupio vakuum u politikama rodne ravnopravnosti.
- Proces razvoja nove Strategije treba da bude participativniji nego što je bio proces izrade ove strategije, ali ne treba da se zbog participativnosti oduži u neefikasan proces. Ženske i feminističke organizacije, posebno organizacije koje zastupaju interese žena iz višestruko marginalizovanih grupa treba da budu konsultovane i njihova rešenja uvažena u procesu izrade strategije, jer je to jedini način da Strategija adekvatno odgovori na potrebe različitih grupa žena.
- Proces izrade strategije treba jasno da izdvoji strateške prioritete i korpus ciljeva koje ova krovna strategija treba da ostvari a da rastereti strategiju sektorskih pitanja koja mogu da se dobro integrišu u druge sektorske politike, poput zdravlja, bezbednosti, socijalne zaštite žena i sl.
- Strategija treba da bude operacionalizovana akcionim planom sa konzistentnim merama u odnosu na postavljene ciljeve, jasnim ulogama i precizno definisanim finansijskim sredstvima i izvorima tih sredstava.
- Strategija treba da ima solidan mehanizam praćenja implementacije koji će se oslanjati na čvršće mehanizme koordinacije, precizne ali realistične indikatore

i standardizovane i redovne procedure izveštavanja, koje uključuju i finansijsko izveštavanje.

Preporuke za tematske oblasti izložene su u 11 tematskih skupova preporuka:

1. Uspostaviti i standardizovati kompetencije u oblasti rodne ravnopravnosti za sve zaposlene u državnoj upravi, institucijama i javnim službama
2. Uspostaviti strožiju kontrolu udžbenika da bi se eliminisali rodni stereotipi i negovao kritički stav prema rodnoj neravnopravnosti u literaturi i sličnim sadržajima
3. Uključiti ciljeve i mere koji će omogućiti otklanjanje rodne segregacije u obrazovanju na nivou srednje škole i visokog obrazovanja
4. Razviti rodne studije na svim nivoima obrazovanja i učiniti studijske programe rodno osjetljivim
5. Voditi kampanje za podizanje svesti i bolje pratiti kulturne promene
6. Nastaviti rad na unapređenju bezbednosti žena, eliminaciji nasilja i diskriminacije i pristupu pravdi
7. Razviti sveobuhvatan program za ekonomsko osnaživanje žena
8. Nastaviti unapređivanje učešća žena u političkom životu, obratiti veću pažnju na učešće žena u odlučivanju u drugim oblastima vršenja vlasti (ekonomija, sport, nauka i istraživanje, kultura i umetnost)
9. Održati jak fokus na uvođenju rodne perspektive u javne politike i koristiti delotvornije alate za unapređivanje procesa
10. Dodatno unaprediti regionalnu saradnju
11. Staviti u fokus nove oblasti, poput rodne ravnopravnosti u kontekstu klimatskih promena, očuvanja životne sredine, upravljanja rizicima od katastrofa i kriza i sl.

1. UVOD

Kontekst evaluacije

Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period 2016-2020. godine (u daljem tekstu: Strategija) predstavljala je krovnu politiku unapređivanja rodne ravnopravnosti u Srbiji tokom ovog petogodišnjeg perioda. Strategijom su predviđena tri opšta cilja u oblasti unapređivanja rodne ravnopravnosti:

1. Promenjeni rodni obrasci i unapređena kultura rodne ravnopravnosti;
2. Povećana ravnopravnost žena i muškaraca primenom politika i mera jednakih mogućnosti;
3. Sistemsko uvođenje rodne perspective u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika.

Implementacija Strategije bila je operacionalizovana Nacionalnim akcionim planom (NAP) samo za period 2016-2018. godine. Akcioni plan je definisao mere, aktivnosti, pokazatelje ostvarenosti ciljeva, vremenski okvir, odgovornosti različitih aktera u sprovođenju strategije. Nakon isteka NAP 2016-2018. sprovedena je nezavisna evaluacija i sačinjene su preporuke za izradu NAP za drugi strateški ciklus 2019-2020. Iako je Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost (KTRR), kao glavni nacionalni mehanizam za rodnu ravnopravnost i nosilac Strategije, sačinilo (uz podršku UN Women uz finansijsku podršku Evropske unije) NAP za drugu polovinu strateškog ciklusa, on nije nikada usvojen i tokom poslednje dve godine Strategija je implementirana bez operativnog plana.

U ovom izveštaju predstavljena je finalna evaluacija Strategije koju je za potrebe Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost podržala UN Women a uz finansijsku podršku Evropske unije, u okviru projekta „Ključni koraci ka rodnoj ravnopravnosti“.

Evaluacija je sprovedena u skladu sa *Zakonom o planskom sistemu*¹ koji predviđa obavezu sprovođenja ex-post analize efekata javne politike (čl. 40), kao i u skladu sa *Uredbom o metodologiji upravljanja javnim politikama, analizi efekata javnih politika i propisa i sadržaju pojedinačnih dokumenata*

javnih politika.² Pored toga, evaluacija je sprovedena uzimajući u obzir smernice definisane *Pripručnikom za analizu efekata javnih politika i propisa* Republičkog sekretarijata za javne politike Vlade RS.³

S obzirom da je implementacija strategije samo u prvoj polovini strateškog ciklusa bila operacionalizovana akcionim planom, te da je sprovedena evaluacija prvog NAP, ova evaluacija zasnovana je na pristupu koji kombinuje informacije i nalaze evaluacije NAP 2016-2018, sa informacijama prikupljenim za drugu fazu 2019-2020. U obzir su uzeti i interni izveštaji iz praćenja sprovođenja strategije koje je sačinilo KTRR. Više detalja o pristupu i metodologiji evaluacije izloženo je u poglavlju broj 4.

Ciljevi evaluacije

Ciljevi evaluacije su da:

1. Proceni relevantnost Strategije, odnosno ciljeva, mera i aktivnosti koje su definisane Strategijom kako bi se unapredila rodna ravnopravnost u datom pravnom, političkom i socio-ekonomskom kontekstu.
2. Procene efektivnost i efikasnost u sprovođenju strategije i ostvarivanju postavljenih ciljeva rodne ravnopravnosti i osnaživanja žena.
3. Proceni održivost ostvarenih rezultata u aktuelnom političkom i socio-ekonomskom kontekstu.
4. Izvuku pouke, i iznesu ključne preporuke za izradu nove Strategije za rodnu ravnopravnost, za naredni petogodišnji period.

Obuhvat evaluacije

Vremenski obuhvat je definisan tako da se odnosi na ceo strateški period: 2016-2020. godine. Evaluacija obuhvata Strategiju u celini, odnosno sve oblasti prioriteta. Geografski obuhvat za evaluaciju je čitava teritorija Srbije.

1 „Službeni glasnik RS“, br. 30/2018.

2 „Službeni glasnik RS“, br. 8/2019.

3 <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Pripruchnik-za-analizu-efekata-javnih-politika-i-propisa-21012021-srb.pdf>

2. NACIONALNA STRATEGIJA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST 2016-2020.

Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost 2016-2020. u osnovi je utemeljena u viziji Ženske platforme za razvoj Srbije za period 2014-2020:

„Društvo u Republici Srbiji je održivo društvo koje uključuje sve i u kome će biti dostignut visok kvalitet svakodnevnog života. Rodna ravnopravnost je preduslov razvoja i nalazi se u osnovi otklanjanja ključnih razvojnih prepreka Republike Srbije, kao što su neusaglašen demografski i ekonomski razvoj, neadekvatno korišćenje ljudskih resursa, zanemaren razvoj ruralnih područja, neodgovarajuće upravljanje prirodnim resursima i ugrožavanje životne sredine”.⁴

Logika intervencije definisane strategijom je utemeljena analizi stanja i SWOT analizi, ali ne i u eksplicitnoj teoriji promene. Teorija promene rekonstruisana je na osnovu logičkog okvira strategije tokom evaluacije NAP 2016-2018, i detaljno izložena u evaluacionom izveštaju.⁵ Strategijom su definisana tri opšta cilja, a za svaki od ciljeva predložen je skup mera i aktivnosti koje treba da omoguće njegovo ostvarivanje.

1. Promenjeni rodni obrasci i unapređena kultura rodne ravnopravnosti treba da se ostvare kroz povećane kapacitete i znanje rukovodilaca/rukovoditeljki i zaposlenih u organima javne vlasti o rodnoj ravnopravnosti, rodno osetljivo formalno obrazovanje, razvijanje znanja i vidljivost akademskih rezultata u oblasti studija roda, povećan nivo svesti javnosti o značaju rodne ravnopravnosti i povećanu sigurnost žena

od rodno zasnovanog nasilja u porodici i u partnerskim odnosima.

2. Povećana ravnopravnost žena i muškaraca primenom politika i mera jednakih mogućnosti treba da se ostvari kroz ravnopravno učešće žena i muškaraca u roditeljstvu i ekonomiji staranja, ravnopravno odlučivanje žena i muškaraca u javnom i političkom životu, poboljšanje ekonomski položaj žena i status žena na tržištu rada, posebno pripadnica ranjivih grupa, unapređenu ulogu žena u sistemu bezbednosti, ravnopravan doprinos razvoju i pristup rezultatima razvoja žena i muškaraca, poboljšano zdravlje žena i ravnopravan pristup zdravstvenim uslugama.

3. Sistemsko uvođenje rodne perspektive u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika treba da se ostvari kroz uspostavljanje funkcionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost na svim nivoima, rodnu analizu politika, programa i mera, na osnovu dostupne rodno osetljive statistike i evidencije, kroz uspostavljenu međunarodnu i regionalnu saradnju i razmenu dobrih praksi.

Kao prepreke za ostvarivanje rodne ravnopravnosti u Strategiji su prepoznati neadekvatan pravni okvir, slabe institucije, patrijarhalne norme, nedostatak rodno osetljivih podataka, nedostatak resursa i sl.

Strategija je usklađena sa važnim javnim politikama, međunarodnim standardima rodne ravnopravnosti (poput Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena – CEDAW, Pekinške deklaracije i platforme za akciju, Konvencije Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici – Istanbulska konvencija, i dr.), domaćim pravnim okvirom (od Ustava preko Zakona o zabrani diskriminacije, Zakona o ravnopravnosti polova, do brojnih sektorskih zakona) i prioritetima Vlade definisanim u okviru Nacionalnog programa za usvajanje pravnih tekovina EU.

⁴ Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020. godine, str. 32.

⁵ KTRR (2018) *Finalni izveštaj evaluacije akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost Republike Srbije*, Beograd.

Promenjeni rodni obrasci i unapređena kultura rodne ravnopravnosti

Povećani kapaciteti i znanje rukovodilaca/teljki i zaposlenih u organima javne vlasti o rodnoj ravnopravnosti

Rodno osjetljivo formalno obrazovanje

Razvijanje znanja i vidljivost akademskih rezultata u oblasti studija roda

Povećan nivo svesti javnosti o značaju rodne ravnopravnosti

Povećana sigurnost žena od rodno zasnovanog nasilja

Povećana ravnopravnost žena i muškaraca primenom politika i mera jednakih mogućnosti

Ravnopravno učešće žena i muškaraca u roditeljstvu i ekonomiji staranja

Žene i muškarci ravnopravno odlučuju u javnom i političkom životu

Poboljšan ekonomski položaj žena i status žena na tržištu rada

Unapređena uloga žena u sistemu bezbednosti

Žene i muškarci u ruralnim područjima aktivno i ravnopravno doprinose razvoju i imaju pristup rezultatima

Unapređen položaj višestruko diskriminiranih i ranjivih grupa žena

Poboljšano zdravlje žena i ravnopravan pristup zdravstvenim uslugama

Sistemska uvođenje rodne perspektive u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika

Uspostavljeni funkcionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost na svim nivoima

Rodna perspektiva uključena u sva strateška dokumenta

Rodno osjetljiva statistika i evidencija

Rodno odgovorno budžetiranje

Uspostavljeni mehanizmi saradnje sa udruženjima

Uspostavljena međunarodna i regionalna saradnja i razmena dobrih praksi

3. INSTITUCIONALNI I DRUŠTVENO-EKONOMSKI KONTEKST U KOME JE IMPLEMENTIRANA STRATEGIJA

3.1. Institucionalni i politički okvir

Međunarodni okvir

Pravni okvir i politike rodne ravnopravnosti u Srbiji usmeravane su međunarodnim okvirom i obavezama koje je Republika Srbija preuzela ratifikacijom relevantnih međunarodnih konvencija. Među najvažnijima su Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966), Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), Konvencija UN o političkim pravima žena (1953), Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966), Rezolucija 1325 UN "Žene, mir i bezbednost" (2000), Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija), id r. Za jednake mogućnosti i eliisanje diskriminacije žena sa invaliditetom od posebnog je značaja Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom (2006).

Tokom strateškog perioda, Republika Srbija je podnela izveštaje nadležnim međunarodnim mehanizmima. Četvrti periodični izveštaj CEDAW komitetu država je podnela 2017. godine, a Komitet je prosledio državi zaključke i preporuke u martu 2019. godine. Prvi izveštaj o sprovođenju Istanbulske konvencije država je podnela 2018. godine, a Grupa eksperata za akciju protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence – GREVIO) prosledila je preporuke početkom 2020. godine. Republika Srbija je podnela i izveštaj povodom 25 godina od usvajanja Pekinške deklaracije

i platforme za akciju. U sva tri procesa izveštavanja bile su aktivno uključene i ženske i feminističke organizacije civilnog društva koje su podnele više alternativnih izveštaja ili izveštaja u senci.

Nacionalni okvir

U osnovi nacionalni pravni okvir za rodnu ravnopravnost uspostavljen je Ustavom Republike Srbije (čl. 15)⁶, Zakonom o ravnopravnosti polova⁷ koji predstavlja krovni pravni akt za uspostavljanje rodne ravnopravnosti, Zakonom o zabrani diskriminacije⁸ koji obuhvata i zabranu diskriminacije na osnovu pola i rodnog identiteta, kao i Zakona o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom.⁹ Uslovi za rodnu ravnopravnost u različitim oblastima definisani su i nizom subsidijarnih zakona.

Tokom perioda u kome je sprovedena Strategija za rodnu ravnopravnost (2016–2020), sprovedene su i značajne zakonske promene koje su omogućile da se rodna ravnopravnost unapredi u pojedinim oblastima, te prava žena bolje zaštite. Usvojen je Zakon o sprečavanju nasilja u porodici,¹⁰ sprovedene su izmene Krivičnog zakonika¹¹ kojima je ovaj zakon bolje

6 "Sl. glasnik RS" br. 98/2006

7 "Sl. glasnik RS" br. 104/2009

8 "Sl. glasnik RS" br. 22/2009

9 "Sl. glasnik RS" br. 33/2006, 13/2016

10 "Sl. glasnik RS" br. 94/2016

11 "Sl. glasnik RS" br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019.

usklađen sa Istanbulskom konvencijom. Međutim, izostale su i važne promene pravnog okvira – nije usvojen novi Zakon o rodnoj ravnopravnosti čija je procedura izrade i usvajanja započela još 2016. godine, niti su učinjene izmene Zakona o zabrani diskriminacije, na šta je upozorio u svojim zaključcima i preporukama iz 2019. godine i CEDAW komitet.

Kada su u pitanju mehanizmi za rodnu ravnopravnost, nakon izbora 2020. godine došlo je do izvesnih promena. Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost je ostalo i dalje glavni nacionalni mehanizam formiran pri kabinetu podpredsednice Vlade, ali je osnovano i novo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog koje u svom mandatu takođe ima nadležnost za pitanja rodne ravnopravnosti, prava žena i eliminaciju diskriminacije, dok je ukinut Sektor za antidiskriminacionu politiku i unapređenje rodne ravnopravnosti koji je postojao pri Ministarstvu za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja u prethodnom sazivu Vlade.

Glavni horizontalni mehanizam za uvođenje rodne perspektive i koordinisanje politika rodne ravnopravnosti u okviru Vlade Republike Srbije, predstavlja mreža kontakt osoba za rodnu ravnopravnost u svim resornim ministarstvima i ključnim institucijama. Timovi za rodno odgovorno budžetiranje su formirani u institucijama svih budžetskih korisnika, dok IPA jedinice integrišu rodnu ravnopravnost u proces IPA programiranja.

Dve značajne nezavisne institucije su Zaštitnik građana (Ombudsman) kao opšti zaštitnik prava građana koji u svojoj organizacionoj strukturi ima i Sektor za zaštitu prava deteta, ravnopravnost polova i prava osoba sa invaliditetom, kao i institucija Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, koja je osnovana 2010. godine. Svrha ovih institucija je da spreči sve oblike, vidove i slučajeve diskriminacije, uključujući i po osnovu roda.

Na nivou Autonomne pokrajine Vojvodine, osim Pokrajinskog sekretarijata za socijalnu politiku, demografiju i ravnopravnost polova, postoje drugi mehanizmi, poput Odbora za ravnopravnost polova Skupštine Vojvodine i zamenika odgovornog za rodnu ravnopravnost u Ombudsmanu AP Vojvodine.

Tokom protekle decenije osnovane su mnogobrojni mehanizmi za rodnu ravnopravnost na nivou lokalne Samouprave. Prema Posebnom izveštaju Zaštitnika građana o zastupljenosti žena na položajima odlučivanja, položaju i aktivnostima lokalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost u jedinicama lokalne samouprave u Srbiji, uprkos zakonskoj obavezi da se

osnuju mehanizmi za rodnu ravnopravnost u lokalnim samoupravama, ovi mehanizmi nisu osnovani u svim jedinicama lokalne samouprave, a među osnovanim je malo aktivnih, te uglavnom ne raspolažu adekvatnim ljudskim, organizacionim i finansijskim resursima.¹² Prema Opservatoriji za praćenje primene Evropske povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou, 52 lokalne samouprave u Srbiji su potpisale povelju.¹³

3.2. Društveno-ekonomski kontekst rodne ravnopravnosti

Period sprovođenja strategije odlikuju procesi koji se karakterišu kao oporavak od ekonomske krize iz 2008. godine: pozitivan ekonomski rast (stopa ekonomskog rasta je povećana sa 3,3% u 2016. godini na 4,2% u 2019. godini¹⁴), porasta zaposlenosti (stopa zaposlenosti stanovništva radnog uzrasta 15-64, povećana je sa 55,2% u 2016. godini na 60,7% u 2019. godini¹⁵) i opadanja stope rizika od siromaštva (sa 25,9% u 2016. na 23,2% u 2019. godini)¹⁶.

Ovaj period obeležen je i blagim pozitivnim procesima u pogledu unapređivanja rodne ravnopravnosti, izmerenim Indeksom rodne ravnopravnosti Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost (EIGE), sa 52,4 poena u 2014. godini na 58 poena u 2018. godini.¹⁷

12 Poseban izveštaj Zaštitnika građana "Zastupljenost žena na mestima odlučivanja i pozicija i aktivnosti lokalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost u jedinicama lokalne samouprave u Srbiji", <https://www.ombudsman.rs/index.php/izvestaji/posebni-izvestaji/5901-p-s-b-n-izv-sh-z-sh-i-ni-grd-n-z-s-uplj-n-s-z-n-n-s-i-dluciv-nj-i-p-zici-i-ivn-s-i-llnih-h-niz-z-r-dnu-r-vn-pr-vn-s-u-dinic-l-l-n-s-upr-vu-srbi-i>

13 <https://charter-equality.eu/atlas-of-signatories-of-the-charter/signataires.html?send=ok&c>

14 Ministarstvo finansija Republike Srbije, <https://www.mfin.gov.rs/wp-content/uploads/2021/01/Tabela-1-Osnovni-makroekonomski-indikatori-2020.xlsx>

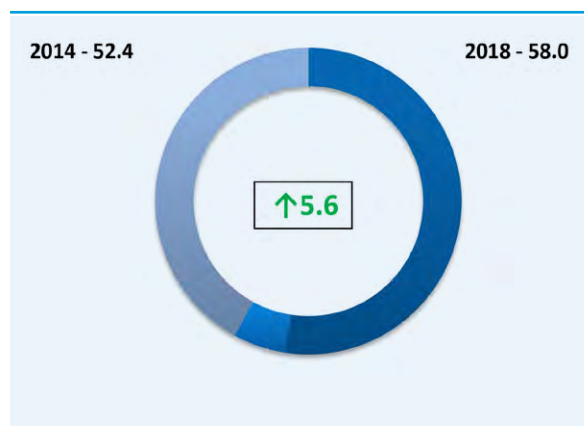
15 RZS, Anketa o radnoj snazi 2016. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2017/Pdf/G20175623.pdf>, Anketa o radnoj snazi 2019, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20205658.pdf>

16 RZS, Siromaštvo i socijalna nejednakosti, 2019., <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20201283.pdf>

17 Za 2014, SIPRU, Indeks rodne ravnopravnosti u Republici Srbiji, Merenje rodne ravnopravnosti u Srbiji 2014., https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sites/default/files/2016-12/Indeks%20rodne%20ravnopravnosti_2016.pdf

Za 2018: RZS, EIGE izračunavanje za novi izveštaj o Indeksu rodne ravnopravnosti.

GRAFIKON 1:
Indeks rodne ravnopravnosti, Republika Srbija, 2014–2018

Izvor: za 2014 – SIPRU, Indeks rodne ravnopravnosti u Republici Srbiji, 2016, za 2018, RZS i EIGE.

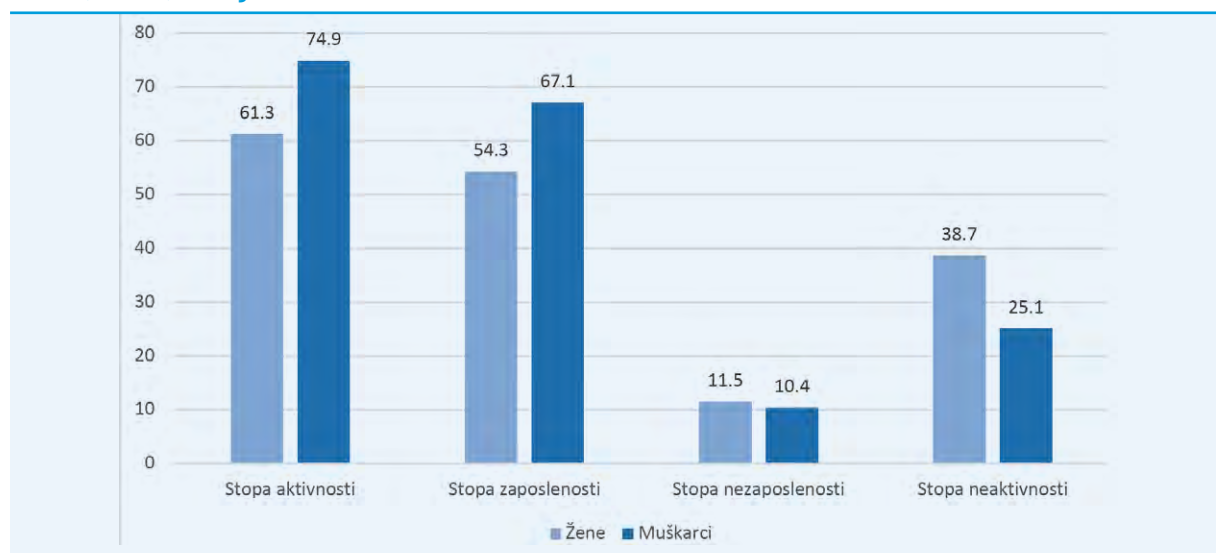
Napredak u učešću žena u političkim strukturama zabeležen je nakon izbora 2020. godine. Zahvaljujući zakonski propisanim kvotama¹⁸ od 40% za manje zastupljen pol na listama za republičke i lokalne izbore, žene zauzimaju 39,2% poslaničkih mesta u Narodnoj skupštini Srbije (NSS). Napredak je

ostvaren i u pogledu učešća žena u izvršnim organima vlasti na nacionalnom nivou. U sazivu Vlade RS nakon izbora 2020. godine 43% ministarskih pozicija pripalo je ženama.

Iako je došlo do povećanja zaposlenosti, rodni jaz u zaposlenosti se uporno održava. Stope aktivnosti i zaposlenosti žena su znatno niže a stope neaktivnosti znatno više nego kod muškaraca (grafikon 2).

Rodne nejednakosti prisutne su i u pristupu resursima, poput imovine, informatičko-komunikacionih tehnologija (IKT), finansijskih tržišta, prevoza. Prema podacima Republičkog geodetskog zavoda, žene u Srbiji su vlasnice 23.4% parcela, 24.7% kuća i 42.5% stanova. Povrh toga, zajedničko vlasništvo sa muškarcima imaju u još 9.5% svih nepokretnosti (parcela, kuća i stanova)¹⁹. Žene u Srbiji dvostruko ređe od muškaraca poseduju vozačku dozvolu – samo 35% žena, naspram 71% muškaraca. Žene znatno češće nego muškarci koriste javni prevoz, dok se muškarci najčešće prevoze sopstvenim automobilom. Stoga mobilnost žena veoma zavisi od kvaliteta javnog prevoza, a usled nedostatka ili neadekvatnog javnog prevoza u ruralnim područjima, seoske žene se suočavaju sa velikim preprekama u pristupu

GRAFIKON 2:
Stope aktivnosti, zaposlenosti, nezaposlenosti i neaktivnosti prema polu, stanovništvo radnog uzrasta (15–64), Srbija 2019, u %

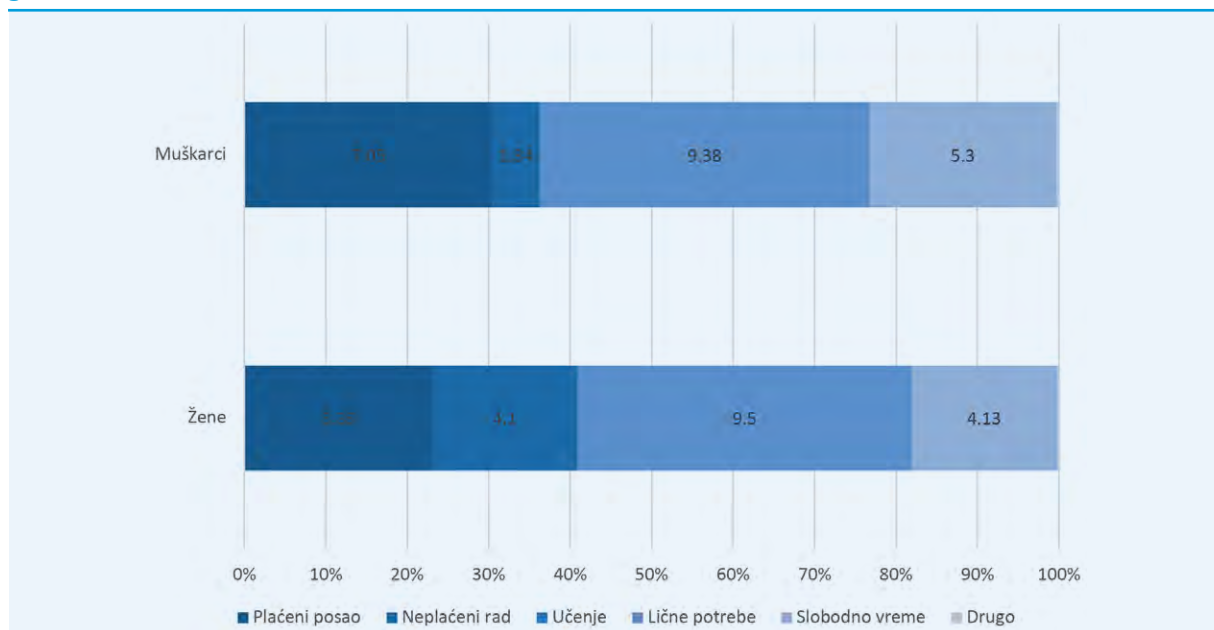
Izvor: RZS, Anкета o radnoj snazi 2019.

¹⁸ Zakon o izboru narodnih poslanika, "Sl. glasnik RS", br. 35/2000, 57/2003, 72/2003, 75/2003, 18/2004, 101/2005, 85/2005, 28/2001, 35/2011, 104/2009, 12/2020, 68/2020.

¹⁹ SOS Vojvodina (2018) NGO report on the implementation of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence in Serbia, <https://rm.coe.int/vsosl-independent-grevio-report-2018/1680907e9b>

GRAFIKON 3:

Prosečno vreme provedeno u različitim aktivnostima, po polu i tipu naselja, za osobe starije od 15 godina

Izvor: RZS, Korišćenje vremena u Republici Srbiji, 2015.

poslovima, uslugama i različitim društvenim i kulturnim sadržajima.²⁰ Među muškarcima veći udeo beleže lica koja koriste internet nego među ženama (83% prema 76%), a žene koje žive na selu koriste internet ređe nego žene koje žive u gradu (60%).²¹

Rodne nejednakosti manifestuju se i u brizi o porodici i domaćinstvu. Prema podacima Ankete o korišćenju vremena, 67.9% žena i 11.5% muškaraca kuva ili obavlja druge aktivnosti u domaćinstvu svakoga dana. Žene u proseku provedu dva ipo sata dnevno više u kućnim poslovima nego muškarci, a više od sat vremena manje u aktivnostima slobodnog vremena.

Jedna od najtežih manifestacija rodni nejednakosti je rodno zasnovano nasilje nad ženama. Prema istraživanju o dobrobiti i bezbednosti žena čak 62% žena u Srbiji imale su iskustvo nasilja (fizičkog, psihičkog i seksualnog) ili proganjanja od strane partnera ili drugih osoba. Najčešći oblici nasilja su partnersko psihičko nasilje (44%), zatim fizičko nasilje

od strane partnera (17%), te fizičko nasilje od strane drugih muškaraca (9%).²²

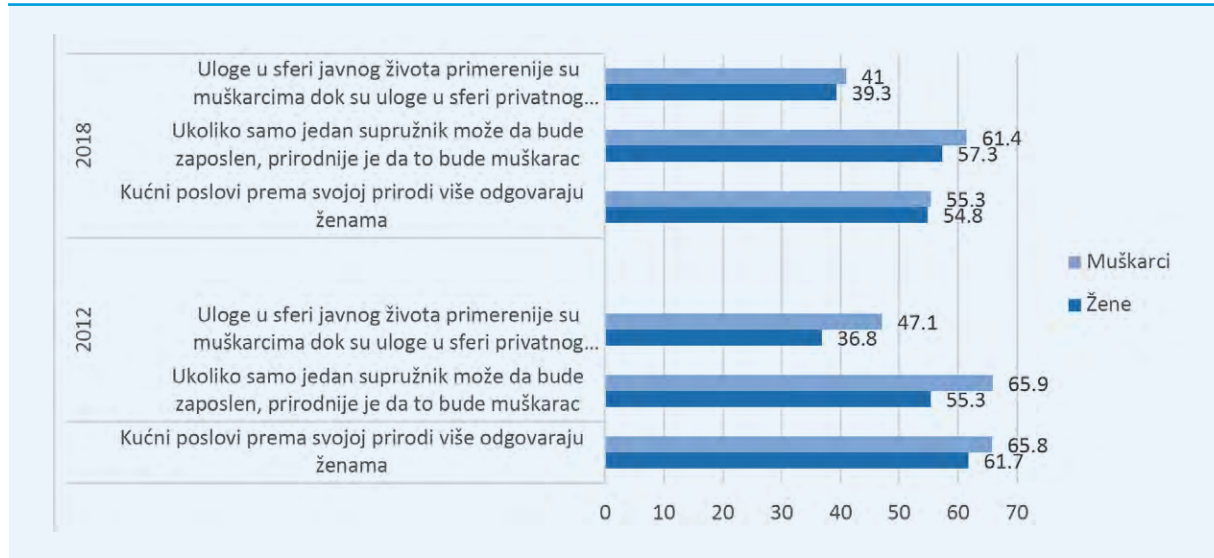
Rodne nejednakosti utemeljene su u patrijarhalnoj kulturi koja se sporo menja. Prema nalazima istraživanja Instituta za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu, patrijarhalni stavovi su još uvek veoma rašireni. Tako se recimo 61% muškaraca i 57% žena slaže sa stavom da „ukoliko samo jedan supružnik može da bude zaposlen, prirodnije je da to bude muškarac“ (grafikon 4).

Pandemija COVID-19 koja je zahvatila Srbiju početkom 2020. godine, poslednje godine implementacije Strategije, imala je dalekosežne posledice i za žene i za muškarce, a obrasci dugotrajnih rodni nejednakosti su uticali na to da i posledice pandemije budu rodno specifične. Prema podacima Ankete o radnoj snazi, gubitak posla je više pogodio muškarce nego žene. U trećem kvartalu 2020. godine u poređenju sa istim kvartalom 2019. godine povećan je broj zaposlenih žena za 17.600, dok je broj zaposlenih muškaraca smanjen za 19.700. Istovremeno, među ženama je smanjen broj nezaposlenih za 19.800, dok je broj nezaposlenih muškaraca neznatno

20 SeConS i Dornier (2019). Rodna ravnopravnost u saobraćaju u Srbiji. Beograd: SeConS, GmbH Dornier Consulting International, <https://secons.net/publications.php?p=109>

21 RSZ, Baza podataka: Upotreba informacionih tehnologija. 2019. (samostalna izračunavanja).

22 OSCE (2019) Wellbeing and safety of women: OSCE led survey on violence against women, Serbia result report, OSCE, Vienna, <https://www.osce.org/secretariat/419750?download=true>

GRAFIKON 4:**Stavovi o rodnim ulogama, stanovništvo staro 15–74 godine, Srbija 2012. i 2018. godine, u %**

Izvor: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta, 2012 i 2018.

povećan za 3.400 lica.²³ Ovakav trend ne iznenađuje imajući u vidu da su sektori koji su manje pogođeni gubitkom posla, poput zdravstva, obrazovanja, socijalne zaštite, kao i državne administracije, sektori u kojima je koncentrisana ženska radna snaga. Sa druge strane, upravo zbog toga što žene čine većinu zaposlenih u zdravstvenom sektoru, na njih je palo i veće radno opterećenje tokom pandemije, te su bile i više izložene zdravstvenim rizicima na poslu.²⁴

Pandemija je posebno ugrozila žensko preduzetništvo pre svega zbog toga što su u pitanju pretežno mikro i mala

preduzeća koja su bila posebno osetljiva na efekte pandemije, kao i zbog toga što je veliki broj biznisa u sektoru usluga, trgovine, koji su posebno bili pogođeni restriktivnim merama u odgovoru na pandemiju.²⁵ Opterećenje neplaćenog kućnog rada i brige o porodici, koje i inače pretežno nose žene, bilo je dodatno povećano u uslovima pandemije, posebno kada je na snazi bilo vanredno stanje i kada je obim kućnih poslova i brige o deci bio povećan usled zatvaranja obdaništa i škola. Rad od kuće predstavljao je frustraciju za mnoge žene koje su morale da kombinuju plaćeni i neplaćeni rad na nov način, i to posebno u uslovima kada u domaćinstvu ima male dece.²⁶

23 RZS, Anketa o radnoj snazi, III kvartal 2020., <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20201320.pdf>

24 SeConS (2020) *Utiaj COVID-19 pandemije i mera za njeno sprečavanje na zaposlenost i uslove rada žena i muškaraca u Srbiji*, <https://www.secons.net/publications.php?p=113>

25 SeConS (2020) *Uticaaj COVID-19 pandemije i mera za njeno sprečavanje na preduzetnice u Srbiji*, <https://www.secons.net/publications.php?p=118>

26 SeConS (2020) *Ekonomija brige u vreme pandemije COVID-19 i mere za njeno sprečavanje u Srbiji*, <https://www.secons.net/publications.php?p=119>

4. METODOLOGIJA EVALUACIJE

4.1. Pristup i metodologija evaluacije

Metodologija evaluacije postavljena je u skladu sa *Uredbom o metodologiji upravljanja javnim politikama, analizi efekata javnih politika i propisa i sadržaju pojedinačnih dokumenata javnih politika* i smernicama izloženim u *Pripručniku za analizu efekata javnih politika i propisa* Republičkog sekretarijata za javne politike Vlade RS. Evaluacija je organizovana u nekoliko faza: inicijalna faza, prikupljanje podataka, analiza i izrada izveštaja, predstavljanje i validacija nalaza evaluacije.

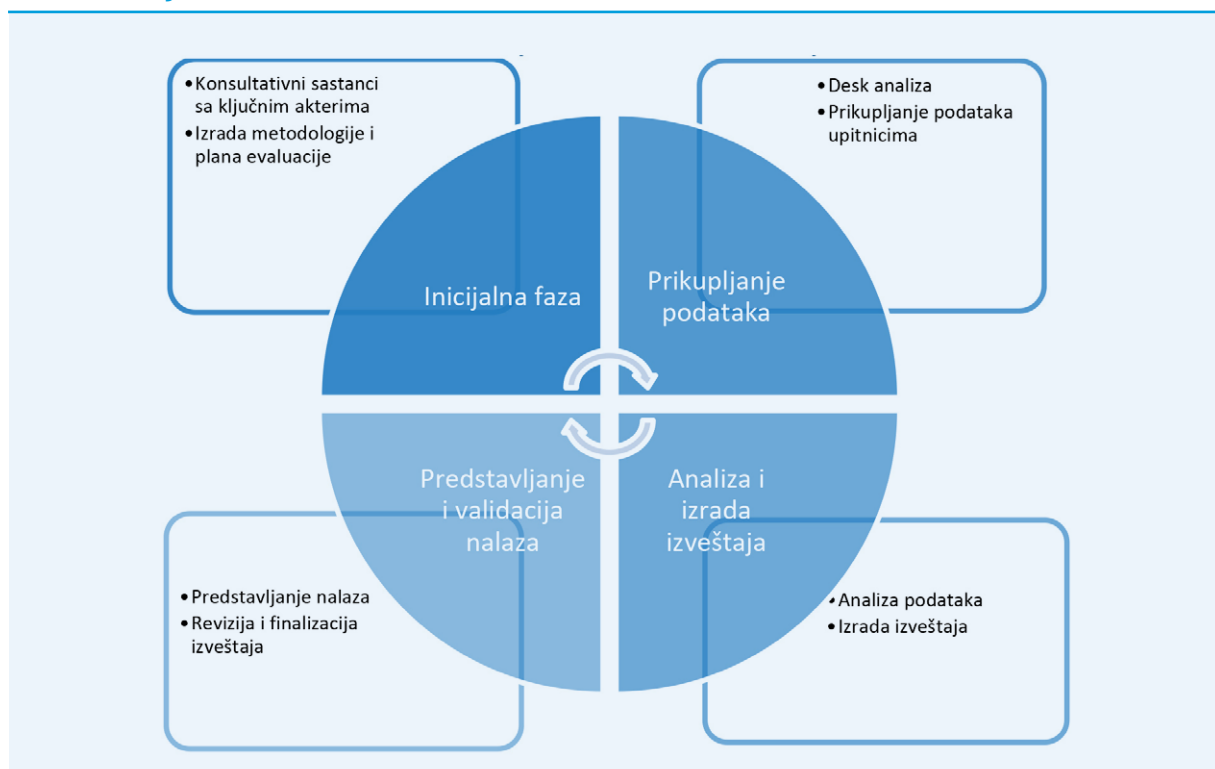
Tokom početne faze evaluacije održani su konsultativni sastanci sa predstavnicima/cama UN Women tima, KTRR i Republičkog sekretarijata za javne politike (RSJP). Na osnovu

tih konsultacija sačinjena je metodologija i plan sprovođenja evaluacije.

Završna evaluacija sprovedena je kombinovanom metodom:

- korišćeni su nalazi evaluacije prvog NAP 2016-2018. godine, koji su zasnovani na podacima prikupljenim od velikog broja predstavnika/ca različitih aktera, uključujući državnih organa, partnerskih institucija i organizacija, međunarodnih partnera, nezavisnih eksperata/kinja, aktivistkinja – ukupno preko 100 aktera koji su izvestili o svom učešću u implementaciji i dali mišljenje o relevantnosti, efektivnosti, efikasnosti, uticaju, održivosti, naučenim lekcijama i predložili preporuke za drugi ciklus implementacije Strategije;

GRAFIKON 5:
Faze evaluacije

- godišnji izveštaj KTRR, kao nosioca Strategije, o radu za 2019. godinu;
- Podaci prikupljeni o aktivnostima sprovedenim u vezi sa implementacijom Strategije tokom perioda 2019-2020, putem pismenih strukturiranih upitnika koji su distribuirani svim institucijama definisanim u Strategiji kao nadležnim institucijama u sprovođenju Strategije za period 2019-2020. godine; iz izveštaja, analiza koje su institucije i organizacije označile kao izvore informacija o aktivnostima implementacije. Upitnici su upućeni na adresu 42 institucije. Odgovore na upit za informacijama dostavile su 22 institucije (prilog 1).

S obzirom na to da za period 2019-2020. nije usvojen NAP, čitava metodologija, pa i upitnik na osnovu koga su prikupljene informacije definisani su polazeći od ciljeva, predloženih mera i aktivnosti i indikatora za merenje rezultata onako kako su definisani u osnovnom tekstu Strategije.

4.2. Kriterijumi za evaluaciju i ključna pitanja

Evaluacija je sprovedena na osnovu metodologije preložene u *Pripručniku za analizu efekata javnih politika i propisa*, koja utemeljuje proces evaluacije u pet OECD-DAC kriterijuma:

- I. Relevantnost
- II. Efektivnost
- III. Efikasnost
- V. Održivost

Relevantnost omogućuje da se proveru u kojoj meri ciljevi i mere Strategije zaista prepoznaju i utiču na ključne probleme u oblasti rodne ravnopravnosti nastojeći da izmene stanje,

odnosno u kojoj meri odgovara potrebama grupa čiji se položaj nastoji poboljšati. Relevantnost se ispituje u odnosu na period kada je Strategija nastala, kao i u odnosu na aktuelni period. Ovaj kriterijum takođe omogućuje da se ustanovi u kojoj meri je Strategija kompatibilna sa ključnim relevantnim politikama i pravnim okvirom, te drugim inicijativama sa kojim može omogućiti sinergijski efekat i ubrzanje promena.

Efektivnost omogućuje da se proveru u kojoj meri su ciljevi definisani strategijom ostvareni, da li su postignuti planirani rezultati. U suštini procena delotvornosti treba da omoguću uvide u kojoj meri su ostvarene приметne promene kod ciljnih grupa obuhvaćenih intervencijama. Procena delotvornosti treba da uključi i procenu prikladnosti merljivih pokazatelja, kao i procenu faktora koji su omogućili ili sputali ostvarivanje rezultata, te da ustanovi i pozitivne ili negativne neplanirane rezultate. Pored toga, potrebno je proceniti koliki je doprinos Strategije izmerenim promenama, što često nije lako jer promene mogu biti rezultat složenih okolnosti.

Efikasnost se odnosi na meru u kojoj su ostvareni neposredni rezultati uz razuman trošak. Uzimaju se u obzir veze između rezultata i aktivnosti, odnosno uloženi resursi koji dovode do ostvarivanja svakog neposrednog rezultata. Ovim kriterijumom procenjuje se ne samo efikasno trošenje finansijskih resursa već i efikasnost, ljudskih, organizacionih resursa, postojanje efikasnih oblika upravljanja, koordinacije i komunikacije koji je trebalo da omoguću efektivnu implementaciju Strategije.

Održivost se odnosi na to da li je verovatno da će se pozitivni ishodi projekta nastaviti nakon završetka Strategije, te da li će biti obezbeđen dugoročni uticaj na šire razvojne procese u oblasti rodne ravnopravnosti. Pri proceni održivosti procenjuje se koji su uslovi održivosti obezbeđeni, a gde su prisutni rizici održivosti.

TABELA 1:
Evaluaciona pitanja

Evaluaciona pitanja	
Relevantnost	1. U kojoj meri su Strateški ciljevi i mere relevantni za prioritete u oblasti rodne ravnopravnosti u Srbiji?
	2. U kojoj meri Strategija odgovara na potrebe različitih društvenih grupa, uključujući i žene iz marginalizovanih i višestruko diskriminiranih grupa?
	3. U kojoj meri je Strategija zasnovana na kvalitetnoj analizi stanja u pogledu rodne ravnopravnosti i položaja žena, proceni rizika i analizi društvenog, ekonomskog, političkog i kulturnog konteksta u Srbiji?
	4. U kojoj meri se Strategije uklapa sa drugim nacionalnim strateškim okvirima i međunarodnim obavezama Srbije u oblasti ženskih prava i rodne ravnopravnosti?
	5. Da li su ciljevi i mere koji su definisani Strategijom i dalje relevantni za aktuelno stanje rodne ravnopravnosti u Srbiji?
Efektivnost	6. U kojoj meri su planirani rezultati ostvareni? Koliko je uticaja imala Strategija na promene u rodnim odnosima, na unapređivanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena?
	7. Koji su ključni faktori koji su doprineli uspešnom ostvarivanju rezultata?
	8. Koji su faktori inhibirali delotvornu implementaciju?
Efikasnost	9. Da li su uložena sredstva bila dovoljna za ostvarivanje rezultata?
	10. U kojoj meri su troškovi intervencije opravdani, uzevši u obzir promene/efekte koje je ostvarila?
	11. Koliko su bili efikasni mehanizmi koordinacije, praćenja i izveštavanja sprovođenja Strategije?
Održivost	12. U kojoj meri je održivost rezultata omogućena zahvaljujući njihovoj integrisanosti u sistemska rešenja?
	13. Da li postoji nacionalni mehanizam, institucionalna struktura za održavanje ostvarenih rezultata?
	14. Da li je Strategija omogućila nova budžetska izdvajanja koja će omogućiti održanje rezultata?
	15. Koliko je implementacija Strategije mobilisala različite aktere i razvila partnerstva, uključujući i ženski pokret i ženske organizacije?

Pitanja za evaluaciju su formulisana u skladu sa ovim kriterijumima i detaljno predstavljena zajedno sa pokazateljima uspešnosti i izvorima verifikacije u evaluacionoj matrici u prilogu 4.

4.3. Metodologija ocene ostvarenosti rezultata

Metodologija ocene ostvarenosti rezultata razlikuje se u odnosu na onu primenjenu tokom evaluacije NAP 2016-2018, zbog toga što su rezultati i indikatori drugačije formulisani u osnovnom tekstu Strategije nego u NAP 2016-2020. Primenjena je jednostavnija metodologija ocene ostvarenosti rezultata koja je prikazana u narednoj tabeli.

Simbol ocene	Ocena
	Nije moguće oceniti ostvarenost rezultata zbog toga što nema podataka za predviđeni indikator, niti podataka koji bi omogućili formulisanje zamenskih indikatora
	Rezultat je u potpunosti ostvaren
	Ovaj simbol označava da je rezultat je delimično ostvaren ili su приметni pozitivni procesi koji vode prema rezultatu, ali vrednosti na indikatorima uspeha nisu precizno definisane pa se ne može oceniti da li je rezultat u potpunosti ili delimično ostvaren. Ova poslednja opcija se najčešće vidi kod indikatora koji se služe Indeksom rodne ravnopravnosti, pri čemu nije definisano sa kolikom povećanjem indeksa se može smatrati da je rezultat ostvaren.
	Ovaj simbol se koristi za indikovanje rezultata koji su vrlo malo realizovani ili čak pokazuju retrogradne tendencije u odnosu na početno stanje.
	Ovo je simbol koji se koristi da označi da rezultat nije uopšte ostvaren, a primenjen je kod jednostavnih indikatora koji samo registruju da li je nešto ostvareno ili nije, tzv. DA/NE indikatori (npr. usvojena strategija ili nije).
	Ovaj simbol upućuje na nekonzistentne trendove, u jednom delu rezultat je delimično ostvaren ali u drugom nije ili je došlo čak do negativnih trendova. Na primer, različit uspeh u jačanju mehanizama za rodnu ravnopravnost na različitim nivoima vlasti.

4.4. Metodološka ograničenja

Evaluacija se suočila sa nizom izazova. Najveći predstavlja odsustvo akcionog plana za period 2019–2020, što znači i odsustvo precizno definisanih mera i aktivnosti za ostvarivanje ciljeva, čija se ostvarenost može meriti relativno preciznim indikatorima. Dodatni problem predstavlja to što je prvi implementacioni period bio definisan akcionim planom, te je evaluacija tog plana sprovedena uz značajno preciznije merenje ostvarenosti rezultata. Stoga je u oceni čitavog strateškog ciklusa kao osnovni okvir za merenje rezultata uzet okvir predložen osnovnim tekstom Strategije. Rezultati evaluacije NAP 2016–2018 su onda iskorišćeni u meri u kojoj su se uklapali u taj osnovni strateški okvir. Pošto je NAP precizniji u definisanju mera, aktivnosti i rezultata nego osnovni tekst Strategije, pojedini detalji koji su bili obuhvaćeni evaluacijom

NAP 2016–2018 nisu uključeni u finalnu evaluaciju. Ocene poslednje dve godine često su počivale na više kvalitativnim uvidima kako zbog odsustva preciznog operativnog okvira tako i zbog nedostataka podataka za indikatore rezultata.

Strategiju odlikuje i nedostatak dovoljno razvijenog okvira praćenja i izveštavanja. Akteri koji su sprovodili pojedine aktivnosti i mere nisu o tome izveštavali KTRR, pa je evaluacijom bilo potrebno prikupiti informacije o sprovedenim aktivnostima, a pojedini akteri nisu bili u stanju da unazad rekonstruišu svoju ulogu u sprovođenju strategije, ili jednostavno nisu odgovorili na upit za dostavljanjem informacija. Zbog nedostatka mehanizma praćenja kojim bi se pratio doprinos lokalnih zajednica, evaluacija je pretežno ostala usmerena na sprovođenje strategije na naionanom nivou.

5. NALAZI EVALUACIJE

5.1. Relevantnost Strategije

Evaluaciono pitanje: 1. U kojoj meri su strateški ciljevi i mere relevantni za prioritete u oblasti rodne ravnopravnosti u Srbiji?

Nalaz 1: Strategija je u potpunosti relevantna za prioritete u oblasti rodne ravnopravnosti – prvi strateški cilj je usmeren na promene u kulturnim obrascima koji predstavljaju osnovu rodne nejednakosti, drugi strateški cilj je usmeren na strukturne nejednakosti koje se manifestuju u različitim oblastima participacije i prava, a treći cilj je usmeren na urođjavanje politika, institucija, mehanizama i procesa koordinacije i saradnje, čime se stvaraju sistemski uslovi za unapređenje rodne ravnopravnosti.

Relevantnost opštih strateških ciljeva, kao i posebnih ciljeva je nesporna, imajući u vidu da su oni usmereni na ključne oblasti i probleme rodne ravnopravnosti u Srbiji.

Strateški cilj 1: Promenjeni rodni obrasci i unapređena kultura rodne ravnopravnosti strategijom je definisan kao jedan od ključnih preduslova za promenu rodnoeg režima i poštovanja rodne ravnopravnosti koje je moguće dosegnuti samo otklanjanjem rodne stereotipa i diskriminatorne prakse prema ženama koje omogućuju i reprodukuju nejednak odnos moći između žena i muškaraca. Cilj uključuje menjanje rodne obrazaca koji počivaju na stereotipima i predrasudama patrijarhalnog društva, prema kojima su muškarcima „primerenije“ javne uloge, pozicije odlučivanja, dok su ženama „primerenije“ uloge u sferi brige o porodici.

Pored podizanja svesti javnosti, strategijom su predviđeni i posebni ciljevi koji su usmereni na edukaciju nosilaca/nositeljki političkih funkcija i rukovodilaca/rukovoditeljki i zaposlenih u organima javne vlasti o rodnoj ravnopravnosti, rodnu senzibilizaciju obrazovnog procesa na svim nivoima formalnog obrazovanja, podsticanje rodno osetljivog izveštavanja medija i afirmativno medijsko predstavljanje kreativnog potencijala žena, povećanje sigurnosti žena od rodno zasnovanog nasilja.

Strateški cilj 2: Povećana ravnopravnost žena i muškaraca primenom politika i mera jednakih mogućnosti bio je usmeren na unapređivanje rodne ravnopravnosti primenom seta komplementarnih rodno osetljivih politika u svim oblastima javnog života, uključujući oblasti zaposlenosti i ekonomske participacije, podele odgovornosti u roditeljstvu i ekonomiji staranja, političku participaciju, ruralni razvoj, oblast bezbednosti, zdravlja.

Strateški cilj 3: Sistemsko uvođenje rodne perspektive u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika bio je fokusiran na otklanjanje strukturnih osnova rodno zasnovane diskriminacije i rodne nejednakosti integrisanjem rodne ravnopravnosti u procese planiranja, formulisanja i primene, zakona, politika i mera. Ovaj cilj je obuhvatao i specifične ciljeve usmerene na primenu određenih analitičkih obrazovanih i savetodavnih tehnika kao što su evidentiranje i prikupljanje rodno osetljivih podataka, doslednu primenu rodno osetljivog jezika, rodno odgovorno budžetiranje, rodnu analizu politika, programa i mera, istraživanja iz oblasti rodne studije i obuke donosioca/donositeljki odluka i ljudskih resursa.

Nalazi evaluacije NAP 2016–2018 ukazali su i da su različiti akteri koji su učestvovali u evaluaciji prepoznali relevantnost Strategije i NAP, ali često nisu prepoznavali ulogu svojih institucija u njihovoj realizaciji, pa često nisu izdvajali ni finansijska sredstva ili kadrove za aktivnosti koje su bile planirane NAP-om.²⁷

Ciljevi definisani Strategijom su relevantni kako za nacionalni i pokrajinski nivo, tako i za lokalne zajednice i njihove politike rodne ravnopravnosti, posebno imajući u vidu da je došlo do posustajanja lokalnih mehanizama i politika za rodnu ravnopravnost.

Dakle, svi strateški opšti i posebni ciljevi su relevantni, a ono što se može napomenuti u pogledu relevantnosti Strategije jeste da nije obuhvatila neke relevantne oblasti rodne ravnopravnosti, poput rodne ravnopravnosti u oblasti ekologije, klimatskih promena, pristupa energiji i energetske efikasnosti, pristupa imovini, drugim resursima poput finansijskih

27 Finalni izveštaj evaluacije akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost Republike Srbije, str. 55.

tržišta, digitalnih tehnologija i sl. Takođe u Strategiji nisu zasutpljene i izvesne mere koje su veoma značajne za unapređivanje rodne ravnopravnosti u određenim oblastima inače obuhvaćenim Strategijom, poput mera otklanjanja segregacije u obrazovanju i na tržištu rada, i sl.

Evaluaciono pitanje: 2. U kojoj meri Strategija odgovara na potrebe različitih društvenih grupa, uključujući i žene iz marginalizovanih i višestruko diskriminiranih grupa?

Nalaz 2: Strategija odgovara na potrebe različitih društvenih grupa, uključujući i žene iz marginalizovanih i višestruko diskriminiranih grupa. Strategija predviđa da se u okviru različitih specifičnih ciljeva formulišu mere za žene iz ranjivih grupa a dva specifična cilja su i posebno usmerena na poboljšanje položaja žena iz ranjivih grupa – cilj 2.5 posvećen je ženama na selu a cilj 2.6 različitim grupama žena koje su izložene marginalizaciji ili višestrukoj diskriminaciji.

U nacrtu Strategije, posebno je naglašeno da ciljevi i mere treba da doprinesu poboljšanju položaja svih žena, uključujući i one iz ranjivih grupa. Takođe je naglašeno da naročito strateški cilj 3 treba da obezbedi sistemsku osnovu za unapređivanje položaja žena iz ranjivih grupa. Jedan specifičan cilj (2.5) eksplicitno je definisan prema specifičnim potrebama i karakteristikama položaja žena na selu. Poseban cilj 2.6 je u potpunosti usmeren na unapređenje položaja višestruko diskriminiranih i ranjivih grupa žena. Ipak logika intervencije nije sasvim jasna, odnosno ostaje nedovoljno jasno zbog čega su samo žene na selu izdvojene kao posebna grupa sa specifičnim setom mera, dok su žene iz ostalih marginalizovanih grupa, koje su prilično heterogene i zahtevaju različite kombinacije mera i intervencija stavljene nediferencirano u fokus jednog posebnog cilja.

Evaluaciono pitanje: 3. U kojoj meri je Strategija zasnovana na kvalitetnoj analizi stanja u pogledu rodne ravnopravnosti i položaja žena, proceni rizika i analizi društvenog, ekonomskog, političkog i kulturnog konteksta u Srbiji?

Nalaz 3: Strategija je zasnovana na osnovnoj analizi stanja i SWOT analizi. U pripremi osnova Strategije sprovedena je analiza koja se zasnivala na različitim istraživanjima, zvaničnim

statistikama, studijama i time je stvorena empirijska osnova za sagledavanje stanja i definisanje prioriteta. Međutim, ono što nedostaje Strategiji jeste teorija promene koja polazi od stanja zabeleženog u analizi i pokazuje logiku intervencije koja treba da dovede do željenih ciljeva.

Strategija je zasnovana na analizi stanja kojom je obuhvaćen odgovarajući međunarodni i domaći pravni okvir kojim su definisane obaveze Srbije u pogledu ostvarivanja rodne ravnopravnosti. Stanje rodne ravnopravnosti je prikazano u osnovnim crtama preko nekoliko aspekata: partnerskih i porodičnih odnosa, odnosno rodni odnosa u ekonomiji staranja, učešća u političkom i javnom životu, učešća u ekonomiji, sa posebnim fokusom na tržište rada, preduzetništvo, poljoprivredu, sistema formalnog obrazovanja i vaspitanja, nasilja nad ženama, medijske sfere, uvođenja rodne ravnopravnosti u javne politike i programe, institucionalnih mehanizama rodne ravnopravnosti i višestruke diskriminacije i ranjivih grupa žena. U analizi stanja, međutim, nije dosledno referisano na izvore, često zapažanja ostaju relativno načelna bez navođenja preciznijih podataka koji bi opisali pojavu u datom aspektu.

Značajna je slabost strategije što na temelju opisanog polaznog stanja nije razvijena teorija promene koja bi na adekvatniji način oblikovala logiku intervencije nego što je klasična SWOT analiza.

Evaluaciono pitanje: 4. U kojoj meri se Strategije uklapa sa drugim nacionalnim strateškim okvirima i međunarodnim obavezama Srbije u oblasti ženskih prava i rodne ravnopravnosti?

Nalaz 4: Ciljevi i mere definisani Strategijom su usklađeni sa ključnim međunarodnim konvencijama, poput CEDAW, Pekinške deklaracije i platforme za akciju, kao i sa procesima pristupanja EU i ciljevima održivog razvoja obuhvaćenih Agendom održivog razvoja do 2030. godine.

Ciljevi i mere Strategije u velikoj meri korespondiraju sa važnim međunarodnim konvencijama i političkim platformama koje su usmerene na obezbeđivanje rodne ravnopravnosti i poboljšanje položaja žena. Pre svega, kompatibilnost je vidljiva u odnosu na Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), kao i na Pekinšku deklaraciju i platformu za akciju. Iako Strategija sadrži i poseban cilj koji se odnosi na nasilje nad ženama, bilo bi previše reći da je

posebno usklađena sa Konvencijom Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulskom konvencijom), pre svega zbog toga što samo delimično interveniše u daleko širu oblast koju obuhvata ova konvencija. Strategija je kompatibilna i sa procesima pridruživanja EU, i to naročito u oblasti pojedinih pregovaračkih poglavlja, poput poglavlja 11 (poljoprivreda i ruralni razvoj), 19 (socijalna politika i zapošljavanje), 23 (pravosuđe i osnovna prava), 24 (pravda, sloboda i bezbednost).

U odnosu na ciljeve održivog razvoja (COR), Strategija ne samo da je usklađena sa većinom potciljeva u okviru COR 5 – Postići rodnu ravnopravnost i osnaživati sve žene i devojčice, već i sa COR 1 – potcilj 1.4 (obezbediti da svi muškarci i žene, a posebno siromašni i ranjivi, imaju jednaka prava na ekonomske resurse, kao i pristup osnovnim uslugama, vlasništvu i upravljanju zemljištem, odnosno drugim oblicima svojine, nasledstvu, prirodnim bogatstvima, odgovarajućim novim tehnologijama i finansijskim uslugama uključujući mikrofinansiranje), COR 2 – potcilj 2.3 (uvostručiti poljoprivrednu produktivnost i prihode malih proizvođača hrane a posebno žena, autohtonih naroda, porodičnih poljoprivrednih proizvođača, stočara i ribara, kroz bezbedan i jednak pristup zemljištvu, drugim proizvodnim resursima i podacima, saznanjima, finansijskim uslugama, tržištima i mogućnostima za ostvarivanje dodatne vrednosti, odnosno zapošljavanje van poljoprivrede), COR 8 – potcilj 8.5 (postići punu i produktivnu zaposlenost i dostojanstven rad za sve žene i muškarce, uključujući i mlade ljude i osobe s invaliditetom, kao i jednaku platu za rad jednake vrednosti) i COR 10 – potcilj 10.2 (osnažiti i promovisati socijalnu, ekonomsku i političku inkluziju svih, bez obzira na starost, pol, invaliditete, rasu, etničku pripadnost, poreklo, religiju ili ekonomski i neki drugi status).

Strategija se uklapa i sa nizom domaćih politika. Ova usklađenost prikazana je u samom tekstu strategije a među relevantnim politikama sa kojima se Strategija uklapa navedene su Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije i niz sektorskih strategija.

Evaluaciono pitanje: 5. Da li su ciljevi i mere koji su definisani Strategijom i dalje relevantni za aktuelno stanje rodne ravnopravnosti u Srbiji?

Nalaz 5: Ciljevi i mere koji su definisani Strategijom su i dalje relevantni za aktuelno stanje rodne ravnopravnosti, a neki su u međuvremenu dobili i veći značaj zbog pokrenutih procesa

kojima je potrebna dalja podrška, poput urođnjavanja mehanizama i politika.

Imajući u vidu da stanje rodne ravnopravnosti nije značajno promenjeno tokom poslednjih pet godina koliko je trajao strateški ciklus, može se zaključiti da svi ciljevi ostaju relevantni. Štaviše, pojedini ciljevi su u aktuelnom periodu još relevantniji nego što su bili na početku strateškog perioda. Na primer poseban cilj unapređenja kapaciteta i znanja rukovodilaca/teljki i zaposlenih u organima javne vlasti o rodnoj ravnopravnosti relevantniji su nego ikada upravo zbog toga što se odmaklo u izvesnim procesima urođnjavanja politika i mehanizama planiranja za koje je potrebno da oni koji u tim procesima učestvuju imaju odgovarajuće kompetencije iz rodne ravnopravnosti i znanja o metodama uz pomoć kojih mogu da sprovedu urođnjavanje politika, mera, organizacija i procesa. Recimo rodno odgovorno budžetiranje zahteva složene kompetencije i veštine koje još uvek nemaju svi zaposleni u sistemima koji sprovedu rodno budžetiranje na nacionalnom ili lokalnom nivou. Ili urođnjavanje procesa evorskih integracija, IPA programiranja, koji su takođe izuzetno značajni i zahtevaju znanja o rodnoj ravnopravnosti i operativne veštine urođnjavanja. Pored toga, kontinuirane obuke neophodne su i zbog visoke fluktuacije kadra zaposlenog u organima javne uprave koji treba da upravo integrišu principe rodne ravnopravnosti u kreiranje i sprovođenje politika i mera.

Relevantnost nesumnjivo ostaje i u pogledu potrebe da se unapređuje položaj žena u svim oblastima rodne ravnopravnosti, a naročito žena iz ranjivih grupa.

5.2. Efektivnost Strategije

Evaluaciono pitanje: 6. U kojoj meri su planirani rezultati ostvareni?

Nalaz 6: Strategija je pokrenula značajne procese i ostvarila značajne početne rezultate u pojedinim oblastima. Uprkos odsustvu NAP za period 2019-2020 i pandemije COVID-19, mnogi procesi unapređivanja rodne ravnopravnosti su nastavljeni, upravo zato što su u prethodnoj fazi bili relativno efektivno pokrenuti. Međutim, evidencija ukazuje na neravnomernu efektivnost u implementaciji Strategije u različitim ciljnim oblastima, uz veću efektivnost u urođnjavanju politika,

institucija, procesa odlučivanja, budžetiranja, sprečavanja i suzbijanja nasilja nad ženama, a nižu efektivnost u oblastima ekonomskog osnaživanja žena, unapređivanja položaja žena iz ranjivih grupa, rodno osetljivog obrazovanja.

Nasuprot očekivanjima da je bilo šta implementirano tokom perioda 2019–2020. godine zbog toga što akcioni plan nije usvojen za ovaj period, uz dodatna ograničenja stvorena pandemijom COVID-19 virusa tokom cele 2020. godine, te očekivanja da će dozeti Strategije ostati na onome što je ostvareno tokom prvog implementacionog perioda na šta je već ukazala evaluacija NAP 2016–2018, informacije prikupljene tokom finalne evaluacije ukazuju da zapravo zamah procesa pokrenutih u prvom strateškom ciklusu nije zaustavljen, a da je KTRR sa izuzetno oskudnim kapacitetima u smislu broja osoba angažovanih u ovom telu i dostupnih organizacionih, logističkih i finansijskih sredstava uspešno da bar donekle održi zamah početnih procesa. Kao što se može videti iz tabele prikazane u prilogu 2 ovog izveštaja, na osnovu podataka koje su dostavila ministarstva i druge institucije, nastavljeno je sprovođenje brojnih inicijativa i mera u skladu sa Strategijom. Kontinuitet u procesima naročito je vidljiv tamo gde su oni već institucionalizovani, ugrađeni u redovne procedure i procese kao i tamo gde su sprovedeni u okviru projektnih ciklusa koji su nastavljani tokom ovog perioda i za šta su obezbeđena sredstva. Taj nalaz, međutim, ne sme da zavara i bude shvaćen kao da je implementacija bila efektivna. Naprotiv, ona je bila suboptimalna sa stanovišta ostvarenih rezultata, merenih originalnim indikatorima koji su definisani u Strategiji, a između različitih strateških oblasti postoji značajna neujednačenost u pogledu efektivnosti.

U evaluaciji NAP 2016–2018 ukazano je na niz slabosti u načinu na koji je postavljen okvir za praćenje ostvarenosti rezultata u Strategiji i prvom akcionom planu²⁸, pa se o tome neće ponovo raspravljati u ovom izveštaju. Ipak, potrebno je napomenuti da, kao što je ukazano u poglavlju o metodologiji, za finalnu evaluaciju Strategije korišćen je indikatorski okvir definisan u tekstu strategije, koji pati od izvesnih drugačijih nedostataka:

- Pojedine vrednosti ishoda postavljene su nerealistično, sa obuhvatom promene od 100% (na primer, „sve politike su urodne“), a poznato je da se malo šta u društvenim procesima dešava u obimu od 100%.
- Pojedini indikatori su se zasnivali na podacima specifičnih istraživanja koja su sprovedena neposredno pre usvajanja

Strategije i poslužili su kao odgovarajući presek početnog stanja (baseline), ali nisu sprovedena na kraju strateškog ciklusa (endline), usled čega nije bilo moguće izmeriti promenu.

- Pojedini indikatori potpuno neadekvatno mere rezultate u datoj oblasti. Tako na primer, indikator preko koga se mere rezultati u oblasti posebnog cilja 1.5 koji se odnosi na unapređenu zaštitu žena od nasilja, podrazumeva samo da li je sačinjena nova Nacionalna strategija za suzbijanje rodno zasnovanog nasilja nad ženama, što daje negativnu ocenu ishoda, a upravo je ovo oblast u kojoj je Strategija najefektivnije sprovedena. Ili, rezultati u oblasti posebnog cilja 2.5 koji se odnosi na unapređenje rodne ravnopravnosti u ruralnim područjima mere se samo preko indikatora o pokrivenosti žena zdravstvenim i penzijskim osiguranjem, što je preusko za tako široku oblast intervencije.
- Indikatori uspeha su neprecizno definisani, pa se ne može ustanoviti koji nivo promene ukazuje da je cilj ostvaren. Na primer, to je slučaj sa upotrebom indeksa rodne ravnopravnosti kao pokazatelja ostvarenosti ciljeva. Naime, nije definisano kolika pozitivna promena na indeksu znači da je cilj ostvaren, pa tako i vrlo male promene, od 0,1 poen mogu se tumačiti kao da je cilj ostvaren ili pak, sve što je ispod 100 poena (maksimalna vrednost na indeksu) može se tumačiti kao da cilj nije ostvaren. Kao što je navedeno u poglavlju o metodologiji, upravo zbog ovoga ocene efektivnosti su definisane u smislu pozitivnih ili negativnih tendencija pre nego u smislu ostvarenosti ili neostvarenosti (osim ukoliko sam cilj nije tako definisan da se može oceniti samo sa da ili ne).

Tamo gde je bilo moguće, korišćeni su alternativni podaci, odnosno formulisani zamenski, približni (proxy) indikatori koji omogućavaju da se bar delimično sagledaju promene. Ipak, to nije uvek bilo moguće pa je napredak u pojedinim oblastima ostao neizvestan.

Strateška oblast 1: Kultura rodne ravnopravnosti

Podaci evaluacije ukazuju da je prva strateška oblast zapravo oblast relativno niskih postignuća. Ipak, kao što će se videti niže u obrazloženju, indikatori nisu najsretnije postavljeni, pa se rezultati u domenu povećanih kapaciteta i znanja rukovodilaca/rukovoditeljki i zaposlenih u organima javne vlasti ne mogu izmeriti, ali kvalitativne informacije ukazuju da tu ima značajnih pozitivnih procesa. Zbog neodgovarajućeg definisanja indikatora (samo preko usvajanja posebne strategije),

28 Finalni izveštaj evaluacije Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost Republike Srbije, str. 56

ne vide se ni značajna postignuća u oblasti zaštite žena od nasilja, koja je jedna od najefektivnije implementiranih oblasti kada se uzmu u obzir drugi pokazatelji od onih definisanih Strategijom.

Opšti cilj 1: Promenjeni rodni obrasci i unapređena kultura rodne ravnopravnosti.

Očekivani rezultat: najmanje 64% građana/ki naklonjenih ideji rodne ravnopravnosti, najviše 23% ambivalentnih i 8% sa negativnim stavom prema ovoj ideji.

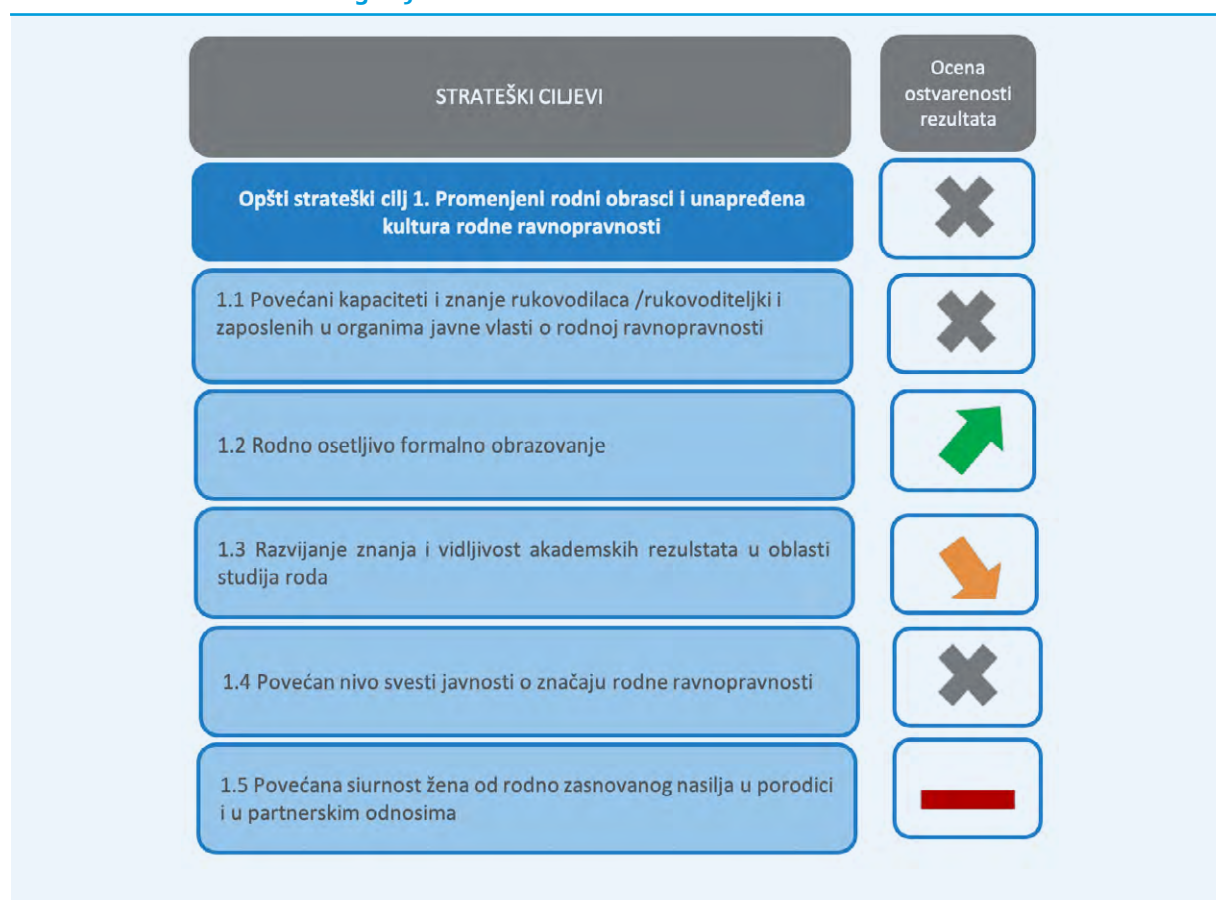
Usled opisanih slabosti u okviru za praćenje rezultata, u oblasti opšteg cilja 1, zbirni podaci (iz evaluacije NAP 2016–2018, kao i evaluacije 2016–2018) ukazuju da su samo u jednoj oblasti ostvareni pozitivni efekti. Reč je o oblasti rodno osetljivog formalnog obrazovanja. Međutim, ukoliko se zanemare indikatori definisani u Strategiji, dobija se nešto realističnija slika. Naime, zbog odsustva istraživanja o rodnim stavovima na kraju strateškog ciklusa koje bi bilo uporedivo sa istraživanjem o polaznom stanju nije moguće izmeriti promene u

obrascima i kulturi rodne ravnopravnosti. Ako se uzmu u obzir nalazi drugih istraživanja kojima se meri patrijarhalnost, onda se može zapaziti postepena promena u pravcu opadanja patrijarhalnih stavova, kao što je prikazano u grafikonu 5. Dakle promene su prisutne, ali je pitanje u kojoj meri se one mogu dugovati Strategiji za rodnu ravnopravnost. Pre se može reći da su one posledica širih društvenih i kulturnih promena, uz dopuštanje mogućnosti da je i Strategija tome doprinela aktivnostima sprovedenim pre svega u oblasti posebnih ciljeva 1.1, 1.2 i 1.4 (obrazovanje službenika, opšte formalno obrazovanje i kampanje za unapređenje svesti građanstva o rodnoj ravnopravnosti) (grafikon 6).

Poseban cilj 1.1 Povećani kapaciteti i znanje rukovodilaca / rukovoditeljki i zaposlenih u organima javne vlasti o rodnoj ravnopravnosti

Očekivani rezultat: Svi rukovodioci/teljke i zaposleni/e u organima javne vlasti sposobni su da prepoznaju vidove neposredne i posredne diskriminacije.

GRAFIKON 6:
Ocene efektivnosti strateškog cilja 1

Kao što se može videti iz tabele u prilogu 2, obuke zaposlenih u organima javne vlasti već su u velikoj meri institucionalizovane i redovno se sprovode. Pored toga sprovedene su i druge obuke (prilog 2). Međutim, zbog nedostatka istraživanja o stavovima prema rodnoj ravnopravnosti državnih službenika i nosilaca vlasti sa kraja strateškog perioda nemoguće je izmeriti rezultat u smislu povećanih (ili ne) kapaciteta i znanja ovih ciljnih grupa (poseban cilj 1.1). Evaluacija NAP 2016–2018. koristila je zamenske indikatore i izvore i ustanovila da više od polovine žena i muškaraca zaposlenih u javnoj administraciji iskazuju pozitivan odnos prema stavovima rodne ravnopravnosti, ali da ne prepoznaju i dalje kako ti opšti stavovi treba da budu ostvareni kroz organizacione aspekte u institucijama u kojima rade. Nažalost, ovi su nalazi iz 2017. godine²⁹ i čak ni slično praćenje stavova zaposlenih u državnoj upravi nije moguće zbog nedostatka novijih istih ili sličnih istraživanja.

Poseban cilj 1.2 Rodno osetljivo formalno obrazovanje

Očekivani rezultat: Obrazovni program i nastavni sadržaji na svim nivoima formalnog obrazovanja su rodno osetljivi

Očekivani rezultat je u ovom aspektu postavljen preambiciono i teško ga je izmeriti bez sistematski sprovedene analize sadržaja svih udžbenika koji se koriste na nivou osnovne i srednje škole. Ipak, kada je u pitanju unapređivanje rodne ravnopravnosti u formalnom obrazovanju, zbirni podaci evaluacija ukazuju da je i tokom perioda implementacije NAP 2016–2018 ostvaren određen napredak,³⁰ a procesi su nastavljani i tokom perioda 2019–2020, doduše smanjenim intenzitetom (prilog 2). Između ostalog, sprovedeni su projekti jačanja kapaciteta zaposlenih u predškolskim ustanovama i roditelja, analiza sadržaja udžbenika srpskog jezika, izrada priručnika za uvođenje rodne perspektive u nastavu srpskog jezika, a sprovedena je i obuka nastavnika koji predaju građansko vaspitanje za rodnu ravnopravnost.

Poseban cilj 1.3 Razvijanje znanja i vidljivost akademskih rezultata u oblasti studija roda

Očekivani rezultat: Povećan broj studenata/kinja, naučnih radova, master i doktorskih radova u oblasti studija roda

Negativne tendencije zabeležene su u oblasti rodnih studija. Naime, rodne studije su bile prisutne na dva univerziteta: Univerzitetu u Beogradu, na Fakultetu političkih nauka i Univerzitetu u Novom Sadu. Ovde druge su ukinute. Podataka o broju studenata/kinja, broju masteranata, doktoranata u ovoj oblasti nisu dostupni, pa se taj aspekt ne može oceniti.

Poseban cilj 1.4 Povećan nivo svesti javnosti o značaju rodne ravnopravnosti

Očekivani rezultat: Najmanje 71% građanki i 68% građana podržava političke mere za poboljšanje rodne ravnopravnosti

Slično posebnom cilju 1.1 ni cilj 1.4 nije moguće oceniti zbog nedostatka istraživanja koje je korišćeno za polazno stanje i definisanje indikatora.³¹ U pitanju je odnos prema politikama rodne ravnopravnosti. Ovaj aspekt javnog mnjenja nije dostupan ni u drugim istraživanjima.

Poseban cilj 1.5 Povećana sigurnost žena od rodno zasnovanog nasilja u porodici i u partnerskim odnosima

Očekivani rezultat: Usvojena nacionalna strateška dokumenta za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima za 2016–2020

Na kraju, oblast u kojoj je možda i najviše učinjeno prema nalazima Evaluacije NAP 2016–2018, ali i prema podacima prikupljenim za potrebe finalne evaluacije (prilog 2), zbog neadekvatnosti indikatora (usvojena Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja nad ženama) ima u tabeli oene negativnu ocenu. Ipak, nasuprot ovakvoj oceni prema originalnom indikatoru, u ovoj oblasti je dosta toga učineno.

Većina napora u pogledu zakona i politika uglavnom je usmerena na nasilje u porodici kao najrasprostranjenijem vidu nasilja prema ženama u Srbiji. 2017. godine usvojen **Zakon o sprečavanju nasilja u porodici**.³² **Zakonom o izmenama i dopunama krivičnog zakonika** iz 2018. godine³³, uvedena su tri nova krivična dela u domaće krivično zakonodavstvo: proganjanje, polno uznemiravanje i prinudni brak, a sve

29 Nalazi su iz istraživanja o rodnoj ravnopravnosti u državnoj upravi na Zapadnom Balkanu, videti Finalni izveštaj evaluacije Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost Republike Srbije, str. 58

30 Finalni izveštaj evaluacije Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost Republike Srbije, str. 59–60.

31 U pitanju je istraživanje koje su sprovedli Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i IPSOS Strategic Marketing (2014) *Rodna ravnopravnost u Srbiji*, Beograd.

32 dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_sprecavanju_nasilja_u_porodici.html

33 dostupno na: https://www.paragraf.rs/izmene_i_dopune/241116-zakon_o_izmenama_i_dopunama_krivicnog_zakonika.html

radi usklađivanja nacionalnog krivičnog zakonodavstva sa Istanbulskom Konvencijom.

Usvojene su dopune **Zakona o azilu** 2018.godine, koje omogućavaju ženama iz izbegličko-migrantske populacije da ostvare pravo na azil po osnovu rodno zasnovanog nasilja koje su pretrpele u zemlji porekla ili u tranzitu.³⁴ **Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći**,³⁵ se primenjuje od 1.oktobra 2019. i njime se uvodi Registar prižalaca besplatne pravne pomoći i besplatne pravne podrške,³⁶ a besplatna pomoć se pruža po prethodnom odobrenju. U Srbiji je problem nasilja prema ženama povezan i sa posedovanjem oružja.³⁷

Analiza sudske prakse je pokazala da se uvek izriču sankcije koje su bliže minimumu (period 2016-2020). Promene Krivičnog zakonika nisu dovele do promene blage kaznene politike sudova. Takođe, samo uvođenje novih krivičnih dela u KZ ne predstavlja sigurnu i adekvatnu zaštitu od nasilja. Nedostaju brojni podzakonski akti za efikasno sprovođenje zakona. Veliki problem u primeni zakona i njihovom tumačenju je ne postojanje volje da se kroz postojeće mehanizme zaštite žrtve nasilja. Restriktivno tumačenje prava je glavni uzrok loše pravne zaštite žrtva nasilja.³⁸

Statistika o broju femicida i ubistava žena u Srbiji još ne postoji.³⁹ Podaci o stanju u oblasti nasilja prema ženama još uvek nisu usklađeni, sinhronizovani, nisu dostupni kao otvoreni podaci, moraju se potraživati, responzivnost pojedinih institucija nije zadovoljavajuća, a kada se i dostavljaju podaci nisu u formatu koji je sasvim adekvatan za praćenje primene normi.⁴⁰ Nedostaju izmene i dopune Zakona o socijalnoj zaštiti, a država nije obezbedila sredstva za funkcionisanje specijalizovanih usluga za žene žrtve rodno zasnovanog i nasilja u porodici usluge. Pandemija koronavirusa je uticala

na povećanje broja prijava slučajeva nasilja u porodici,⁴¹ kao i na dostupnost usluga zaštite i podrške ženama sa iskustvom nasilja u Srbiji.⁴² Nasilje koje trpe žene izbeglice i migrantkinje je premanentna pojava.⁴³

Takođe, situacija uzrokovana pandemijom je uveliko uticala i na pružaoce usluga, na promene režima pružanja usluga i otežalo dostupnost usluga ženama iz posebno osetljivih grupa (romkinjama, ženama sa invaliditetom, ženama sa sela, starijim ženama).⁴⁴ Pandemija koronavirusa takođe je uticala na povećanje ranjivosti već ranjivih grupa žena, kao što su žene sa invaliditetom, žene romkinje, žene žrtve trgovine ljudima.⁴⁵ I pre početka pandemije COVID-19, a naročito tokom nje, primećeno je povećanje rizika od nasilja i eksploatacije nad ženama u digitalnom okruženju. U povećanom riziku od rodno zasnovanog nasilja su žene iz posebno osetljivih grupa, kao što su žene sa invaliditetom, starije žene, Romkinje, žene drugačije seksualne orijentacije i rodnog identiteta, azilantkinje, žene žrtve nasilja, samohrane majke, žene iz nacionalnih manjina i dr.

Strateška oblast 2: jednake mogućnosti

Kada je u pitanju oblast strateškog cilja 2, ocena rezultata je nešto povoljnija – u većini oblasti posebnih ciljeva došlo je do pozitivnih pomaka, ali se u pogledu položaja žena iz višestruko diskriminiranih grupa beleže negativne tendencije.

Opšti cilj 2 Povećana ravnopravnost žena i muškaraca primenom politika i mera jednakih mogućnosti

34 <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-azilu-i-privremenoj-zastiti.html>

35 dostupno na: <https://www.propisi.net/zakon-o-besplatnoj-pravnoj-pomoci/>

36 dostupno na: <https://www.mpravde.gov.rs/vest/26213/poziv-za-upis-u-registar-pruzalaca-besplatne-pravne-pomoci-i-besplatne-pravne-podrske.php>

37 Dragan Božanić, Rod i malokalibarsko oružje u Srbiji: Ključne činjenice, UNDP SEESAC, Beograd, 2019, str. 9

38 dostupno na: <https://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/140916/140916-vest10.html>:

39 dostupno na: <https://www.danas.rs/drustvo/mreza-zene-protiv-nasilja-od-pocetka-2020-ubijeno-sest-zena-brojke-mogu-biti-vece/>

40 Izveštaj o stanju u oblasti rodno zasnovanog nasilja prema ženama i nasilja u porodici u Srbiji, 2019. OHCHR, str.6

41 dostupno na: <https://www.womenngo.org.rs/vesti/1576-saopstenje-za-javnost-zastita-i-podrska-zenama-zrtvama-nasilja-tokom-prvih-mesec-dana-vanrednog-stanja>

42 Impact of the COVID-19 pandemic on specialist services for victims and survivors of violence in the Western Balkans and Turkey, UNW 2020.

43 dostupno na: <http://www.atina.org.rs/sites/default/files/Nasilje%20nad%20%C5%BEenama%20i%20devoj%20%C4%8Dicama%20u%20migrantskoj%20populaciji%20u%20Srbiji.pdf>

44 Rodna analiza odgovora na Covid-19 u RS, OSCE 2020. Dostupno na: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/9/459391.pdf>

45 Udruženje Romkinja Osvit I Odbor za ljudska prava pokrenuli su inicijativu za izmenu Uredbe o slobodnom kretanju za vreme policijskog sata I za smeštaj žena sa iskustvom nasilja u Sigurnim kućama za vreme pandemije I vandredne situacije. <http://osvit.rs/ostala-dokumenta/>

GRAFIKON 8:
Ocene efektivnosti strateškog cilja 2

STRATEŠKI CILJEVI	Ocena ostvarenosti rezultata
Opšti strateški cilj 2. Povećana ravnopravnost žena i muškaraca primenom politika i mera jednakih mogućnosti	
2.1 Ravnopravno učešće žena i muškaraca u roditeljstvu i ekonomiji staranja	
2.2 Žene i muškarci ravnopravno odlučuju u javnom i političkom životu	
2.3 Poboľšan ekonomski položaj žena i status žena na tržištu rada	
2.4 Unapređena uloga žena u sistemu bezbednosti	
2.5 Žene i muškarci u ruralnim područjima aktivno i ravnopravno doprinose razvoju i imaju ravnopravan pristup rezultatima razvoja	
2.6 Unapređen položaj višestruko diskriminisanih i ranjivih grupa žena	
2.7 Poboľšano zdravlje žena i ravnopravan pristup zdravstvenim uslugama	

Očekivani rezultat: Napredak u rezultatima indeksa rodne ravnopravnosti u domenu rada, novca, znanja, vremena, moći i zdravlja

Podaci ukazuju na napredak u većini navedenih oblasti meren Indeksom rodne ravnopravnosti, izuzev domena vremena, za koji su dostupni samo podaci iz 2015. godine pa nije moguće pratiti promene i domena znanja u kome je došlo do blagog pogoršanja (grafikon 7). Potrebno je napomenuti da su podaci za Indeks rodne ravnopravnosti 2016. godine zasnovani na podacima iz 2014, a za Indeks 2020. na podacima iz 2018. godine.

Poseban cilj 2.1 Ravnopravno učešće žena i muškaraca u roditeljstvu i ekonomiji staranja

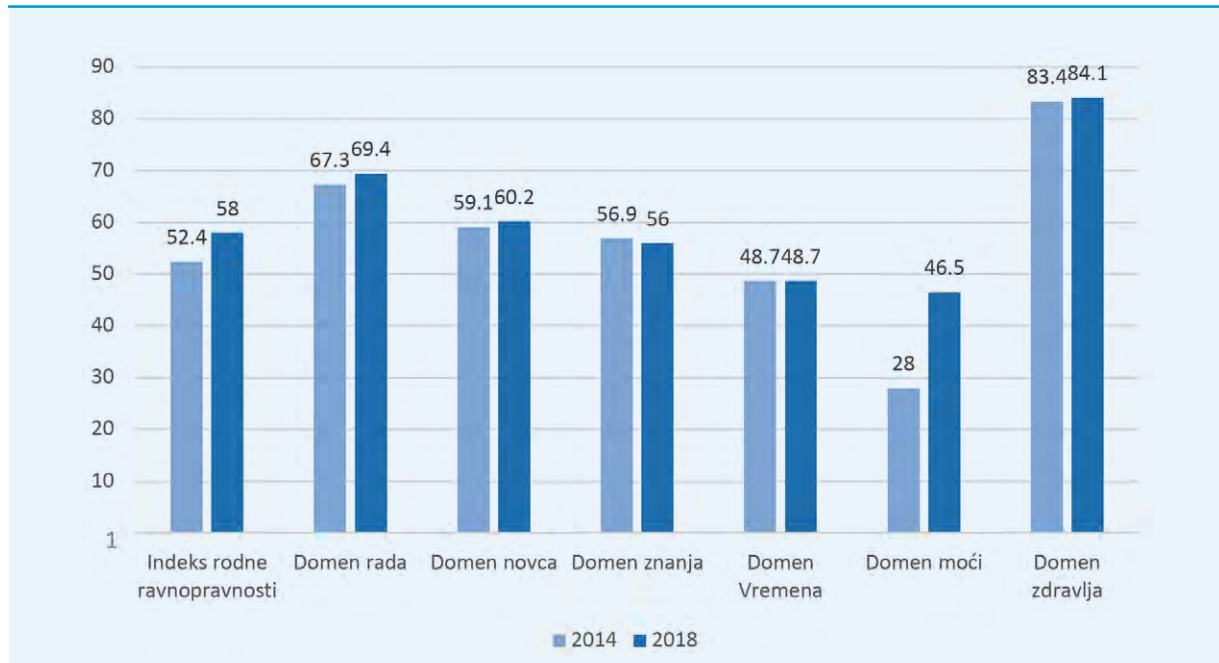
Očekivani rezultat: Povećanje vrednosti Indeksa rodne ravnopravnosti u domenu vremena

Iako napredak u ostvarivanju ovog posebnog cilja nije moguće izmeriti zbog toga što su podaci za izračunavanje Indeksa

u domenu vremena dostupni samo za 2015. godinu, moguće je uočiti izvesne pomake koji se mogu kvalitativno opisati kao blagi pozitivni. Evaluacija NAP 2016–2018. ukazala je da je ovo bila oblast koja istovremeno nije bila definisana na adekvatan način jer aktivnosti nisu bile konzistentne sa ciljem, a osim toga najmanje je aktivnosti bilo implementirano upravo u ovoj oblasti. Kada je u pitanju dizajn samih mera, uočeno je da mere koje su predviđene da dovedu do preraspodele odgovornosti u ekonomiji staranja nisu adekvatne u potpunosti (na primer, mere usmerene na osnaživanje samohranih roditelja koje jesu značajne ali ne vode preraspodeli odgovornosti), ili su previse "meke", poput kampanja i sl. Bez obzira na tip mera, u periodu prvog akcionog plana gotovo ništa nije implementirano.⁴⁶

Dok je ovo bila gotovo potpuno zapostavljena oblast tokom perioda implementacije NAP 2016–2018, informacije za period 2019–2020. ukazuju na više inicijativa koje su sprovedene u ovoj oblasti. One uključuju intervencije usmerene

⁴⁶ Finalni izveštaj evaluacije Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost Republike Srbije, str. 59–65.

GRAFIKON 7:**Indeks rodne ravnopravnosti 2016 i 2020 ukupno i za domene**

Izvor: RZS, EIGE

na podršku roditeljstvu koje ne moraju nužno voditi preraspodeli odgovornosti, poput unapređenja usluga podrške ranom razvoju dece, porođiljama, unapređenje polivalentne patronažne službe koja pruža podršku nakon rođenja deteta, jačanje kapaciteta institucija za podršku podsticajnom roditeljstvu, različite oblike podrške porodicama sa više dece, ili podrške samohranim majkama. Svega je nekoliko inicijativa sprovedeno koje neposrednije nastoje da utiču na preraspodelu roditeljskih odgovornosti, izračunata je cena neplaćenog kućnog rada i ekonomije brige, sprovedene aktivnosti rada sa poslodavcima i zaposlenima na uočavanju važnosti pravičnije podele u korišćenju roditeljskog odsustva očeva i majki, mera za bolje usklađivanje rada i brige o porodici za zaposlene žene i muškarce i sl.

Poseban cilj 2.2 Žene i muškarci ravnopravno odlučuju u javnom i političkom životu

Očekivani rezultat: U sastavu organa izvršne vlasti na svim nivoima najmanje je 40% žena

U ovoj oblasti učinjeni su značajni pomaci, ali je malo dokaza o tome da je posebnu ulogu u tome imala implementacija Strategije. Udeo žena u nacionalnom parlamentu i lokalnim skupštinama povećana je zahvaljujući zakonskim promenama

početkom 2020. godine, kada je kvota za manje zastupljeni pol povećana na 40%, a povećan udeo žena u Vladi RS takođe se ne može dovesti u vezu sa primenom Strategije. Osim toga, kao što je zaključeno tokom evaluacije NAP 2016–2018, pozitivne tendencije u ovoj oblasti praćene su i dalje negativnim stanjem u drugim područjima političkog odlučivanja, pa je uz povećanje žena među odbornicima lokalnih skupština i dalje mali udeo žena među predsednicima opština i gradonačelnicima, a nasuprot centralnoj Vladi u kojoj žene čine 46%, pokrajinska vlada ima veoma malo žena na ministarski pozicijama (14%).

Poseban cilj 2.3 Poboljšan ekonomski položaj žena i status žena na tržištu rada

Očekivani rezultat: Napredak u nivou rodne ravnopravnosti na indeksu rodne ravnopravnosti u domenu novca, rada i vremena

Prema evaluaciji NAP 2016–2018 ova je strateška oblast pokazivala nizak nivo delotvornosti. Mere za ostvarivanje cilja delimično su bile nejasno definisane, bile su sužene uglavnom na neke oblike ekonomske participacije, pre svega preduzetništvo a mere aktivnog zapošljavanja su sprovedene više usmeravane Nacionalnim akcionim planom zapošljavanja

(NAPZ) nego Strategijom rodne ravnopravnosti. Informacije o preiodu 2019-2020. ukazuju da su iste tendencije nastavljene. Institucije koje su podnale izveštaje o sprovedenim aktivnostima u ovom periodu koje se odnose na ovaj poseban cilj, uglavnom su izvestile o različitim merama podsticanja preduzetništva, samozapošljavanja, kao i aktivnih mera zapošljavanja u skladu sa NAPZ, koji prepoznaje žene kao „teže zapošljivu“ kategoriju (prilog 2). Pozitivne tendencije izmerene indeksom rodne ravnopravnosti u domenima rada i novca, čini se da su više posledica pozitivnih ekonomskih kretanja u kojima je došlo do generalnog povećanja zaposlenosti, nego posebnih mera sprovedenih u skladu sa Strategijom.

Poseban cilj 2.4 Unapređena uloga žena u sistemu bezbednosti

Očekivani rezultat: Usvojen i integrisano sproveden NAP za primenu Rezolucije 1325 SB UN za period 2016-2020.

Rodna nejednakost se i dalje prepoznaje kao bezbednosni problem. Podaci iz Izveštaja o sprovođenju drugog NAP-a 1325 u Ministarstvu odbrane i Vojski Srbije za 2019. godinu⁴⁷ pokazuju da postoji povećanje broja žena zaposlenih u Ministarstvu odbrane (MO) i Vojski Srbije (VS), ali da taj proces ide veoma sporo (zaposleni u MO i VS: 21,93% čine žene, što je za 0,85% više nego u 2018. godini). U 2019. godini u multinacionalne operacije upućeno je 487 pripadnika MO i VS, od kojih je 46 žena (9,44 %) što je umanjeње za 3,08% u odnosu na 2018. godinu,⁴⁸ a na dobrovoljno služenje vojnog roka je upućeno 1.044 regruta, od kojih su 171 ili 16,3% bile žene, što je umanjeње u odnosu na 2018. godinu za 3,3%.⁴⁹ Pri Ministarstvu odbrane i Vojski Srbije formirana je analitička grupa i funkcioniše mehanizam „osoba od poverenja“, kao svojevrsan mehanizam za rodnu ravnopravnost.⁵⁰

Skupštinski nadzor nad sprovođenjem prvog NAP-a vršila je u kratkom periodu Komisija za praćenje sprovođenja NAP-a za

primenu Rezolucije 1325 u Republici Srbiji.⁵¹ U međuvremenu nije formirana nova Komisija koja bi vršila skupštinski nadzor nad primenom drugog plana. Članice ŽPM nisu ostvarile veći nadzor nad primenom akcionog plana u sektoru bezbednosti.

Pregovori oko statusa Kosova i Metohije, što je najveći bezbednosni izazov sa kojim se Srbija suočava već godinama, a naročito tokom 2020., na svim niovima i u svim prilikama u kojima se pominje i rešenje statusa te južne srpske pokrajine, protiču bez učešća žena u pregovaračkim timovima.

Poteškoće sa kojima se Republika Srbija suočava u implementaciji ovog akcionog plana proizlaze iz nedostatka pratećih politika i zakonodavnih normi koje bi osigurale primenu NAP-a, te nedovoljnih ljudskih i finansijskih resursa i profesionalnih kapaciteta, kako na lokalnom tako i na nacionalnom nivou

NAP 1325 nije uvezan sa lokalnim politikama iz oblasti rodne ravnopravnosti i bezbednosti, kao ni Evropskom poveljom o rodnoj ravnopravnosti (član 21 i 22).⁵² Lokalne samouprave ne uključuju pojedine mere iz NAP-a u svoje lokalne planove, odnosno lokalni mehanizmi ne povezuju na koji način ispunjavanje lokalnih bezbednosnih politika i politika u oblasti rodne ravnopravnosti doprinosi sprovođenju i akcionog plana. Pristup žena informacijama o dostupnim uslugama veoma je ograničen kada u timovima za angažovanje zajednice preovlađuju muškarci.⁵³ Lokalni štabovi za vanredne situacije, kao ni lokalni Saveti za bezbednost ne predstavljaju tela u kojima se primenjuje princip rodne ravnopravnosti.⁵⁴ Zabrinjava otežan pristup informacijama od javnog značaja radi prikupljanja podataka o sprovođenju NAP-a. Sadašnja politička kultura u sektoru bezbednosti ukazuje na zatvaranje institucija za javnost i nedovoljno uključivanje organizacija

47 Izveštaj o sprovođenju Nacionalnog akcionog plana za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti Ujedinjenih Nacija – Žene, mir i bezbednost u Ministarstvu odbrane i Vojski Srbije za 2019. godinu, Analitička grupa Ministarstva Odbrane i Vojske Srbije, str. 2-3, dostupno na: http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/akcioni_planovi/2019/analiza%201325%20za%202019_%20godinu.pdf

48 Ibid.

49 Ibid.

50 Ibid.

51 dostupno na: http://www.parlament.gov.rs/Odr%C5%BEna_me%C4%91usektorski_sastanak_Komisije_za_pra%C4%87enje_sprovo%C4%91enja_Nacionalnog_akcionog_plana_za_primenu_Rezolucije_1325_SB_UN_%E2%80%93_%C5%BDene_mir_i_bezbednost.19298.941.html

52 Dostupno na: <https://ravnopravnost.org.rs/wp-content/uploads/2017/03/Evropska-povelja-o-rodnoj-ravnopravnosti-na-lokalnom-nivou.pdf>

53 UNGA A/70/723. Protecting Humanity from Future Health Crises: Report of the High-Level Panel on the Global Response to Health Crises

54 Priručnik za uključivanje žena u sistem odlučivanja i planiranja u vanrednim situacijama na lokalnom nivou (UNDP), dostupno na: https://www.undp.org/content/dam/serbia/Publications%20and%20reports/Serbian/UNDP_SRB_SRH%20-%20brochure%20-%20gender%20grant.pdf

civilnog društva u sprovođenje vladinih politika, kao i nadzor nad njihovom primenom.⁵⁵

Poseban cilj 2.5 Žene i muškarci u ruralnim područjima aktivno i ravnopravno doprinose razvoju i imaju ravnopravan pristup rezultatima razvoja

Očekivani rezultat: Sve žene na selu su pokrivene zdravstvenim i penzijskim osiguranjem.

Već je istaknuto da je očekivani rezultat previše usko postavljen u odnosu na poseban cilj. Pored toga podaci nisu dostupni za indikator pa nije moguće oceniti ostvarenost ovog rezultata. Evaluacija NAP 2016–2018. ukazala je na nizak nivo efektivnosti u sprovođenju mera i aktivnosti u okviru ovog posebnog cilja.⁵⁶ U periodu 2019–2020. nastavljeno je sa sprovođenjem intervencija usmerenih na unapređenje položaja žena u ruralnim područjima. Kreirane su ili su nastavile da se sprovode mere podsticaja poljoprivredi koje posebno pogoduju ženama, poput podrške organskoj biljnoj ili stočarskoj proizvodnji, kao i mere diversifikacije ekonomije gazdinstava. Sprovođene su mere aktivnog zapošljavanja žena, uključujući i žene u ruralnim područjima koje su definisane NAPZ, uvedene su zakonske promene koje omogućavaju poboljšanje imovinske situacije žena, sprovedeni su programi inovativnog socijalnog uključivanja u ruralnim područjima.

Poseban cilj 2.6 Unapređen položaj višestruko diskriminisanih i ranjivih grupa žena

Očekivani rezultat: Pripadnice i pripadnici ranjivih grupa sa iskustvom višestruke diskriminacije imaju pristup pravdi i pravičnom obeštećenju

Sistem besplatne pravne pomoći uspostavljen je Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći iz 2018. godine, čije je primena započela 1. oktobra 2019. godine. Pravo na besplatnu pravnu pomoć priznato je licima koja ispunjava uslove da budu korisnici prava na novčanu socijalnu pomoć ili prava na dečiji dodatak, kao i članovima njihovih porodica, odnosno, zajedničkog domaćinstva. Ovo pravo imaju i oni koji ne ispunjavaju uslove da budu korisnici ovih prava, ali koji bi zbog plaćanja pravne pomoći iz sopstvenih prihoda ispunili uslove. S aspekta mogućnosti žrtava nasilja da ostvare zaštitu od nasilja pozitivno je to što je pravo na besplatnu pravnu pomoć,

nezavisno od opštih uslova, priznato licima koja ostvaruju pravo na pravnu zaštitu od nasilja u porodici, od torture, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja ili trgovine ljudima.

Sistem besplatne pravne pomoći još uvek nije sasvim funkcionalan. Evidencija koju su po zakonu dužni da vode organi uprave nadležni za odobravanje besplatne pravne pomoći nije potpuna; ne postoji obaveza da se prikupljeni podaci razvrstaju po polu (iako ova obaveza postoji prema Zakonu o ravnopravnosti polova), niti da se evidentira pravo radi čije je zaštite pravna pomoć tražena/odobrena, već samo „pravna oblast“ iz koje je pružena besplatna pravna pomoć ili besplatna pravna podrška. Ovi nedostaci onemogućavaju da se na adekvatan način prati primena zakona s aspekta ostvarivanja pravozaštitnih potreba pripadnika i pripadnica višestruko marginalizovanih grupa.

Žene sa invaliditetom imaju otežen pristup besplatnoj pravnoj pomoći jer su mnogi objekti organa nadležnih za odobravanje besplatne pravne pomoći i pružalaca besplatne pravne pomoći fizički nepristupačni. Osim žena sa invaliditetom, žene iz drugih višestruko marginalizovanih grupa (Romkinje, starije žene, žene sa sela) takođe imaju otežen pristup besplatnoj pravnoj pomoći, usled nedovoljne informisanosti, nedostatka kampanja o pravu na besplatnu pravnu pomoć i načinu ostvarivanja ovog prava, nedostupnosti materijala na jezici-ma koji razumeju i drugo.

Na dostupnost pravdi i pravičnom obeštećenju utiču brojne socijalne i kulturne barijere (siromaštvo, socijalna isključenost, slaba pismenost, nizak obrazovni nivo, nepoznavanje službenog jezika, stereotipi i predrasude, ali i barijere institucionalne prirode, koje postoje u samom pravosudnom sistemu, uključujući i nedostatak poverenja u pravosudni sistem. Republika Srbija još nije ratifikovala Evropsku konvenciju o naknadi štete žrtvama krivičnih dela sa elementima nasilja, koju je potpisala oktobra 2010. godine.

Poseban cilj 2.7 Poboljšano zdravlje žena i ravnopravan pristup zdravstvenim uslugama

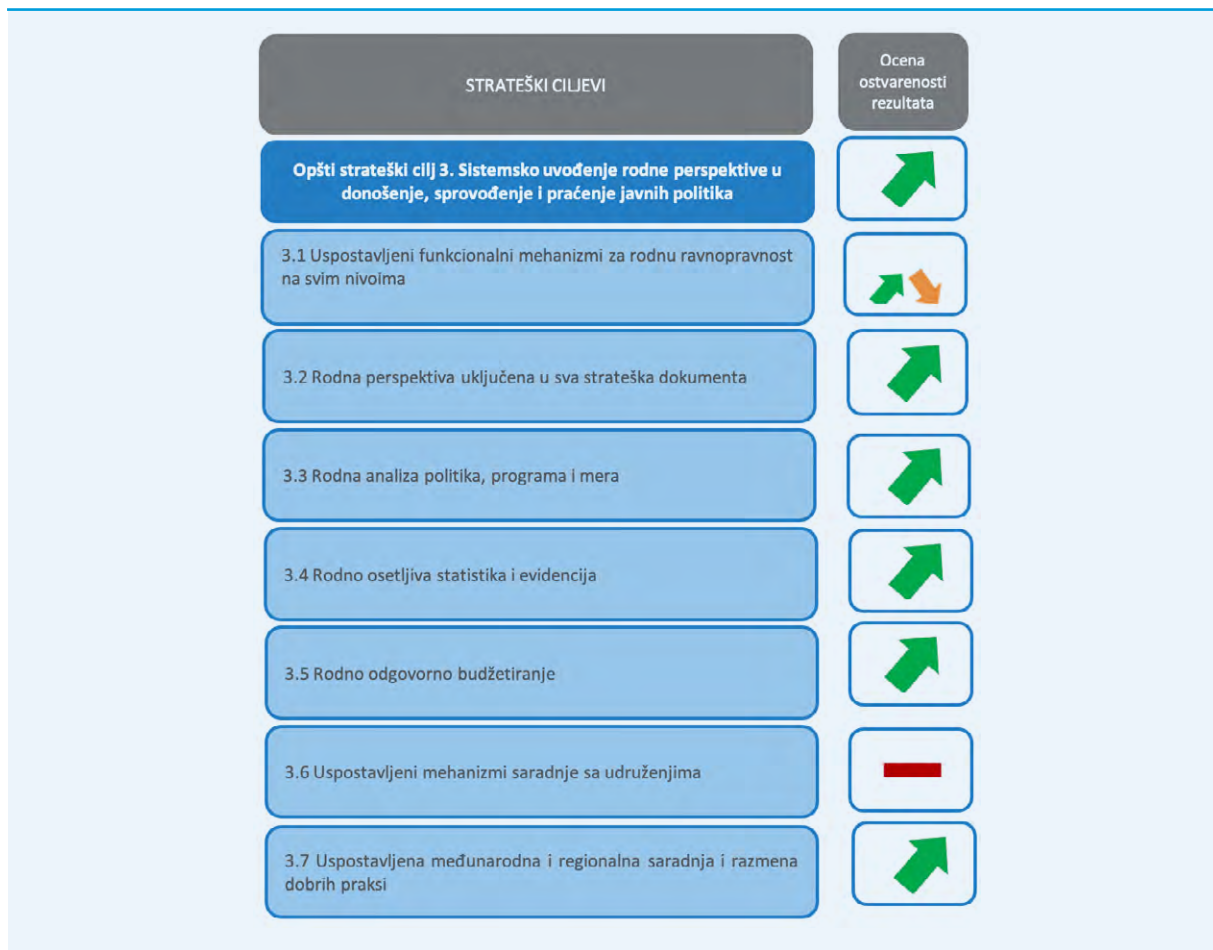
Očekivani rezultati:

- Napredak na Indeksu rodne ravnopravnosti u domenu zdravlja
- Povećan procenat žena starosti 15–49 godina koje su obavile preglede u vezi reproduktivnog zdravlja

55 Maja Bjeloš, Izveštaj o lokalizaciji NAP 1325 (2018–2019), Centar za podršku ženama, Kikinda, 2019.

56 Finalni izveštaj evaluacije Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost Republike Srbije, str. 70–71.

GRAFIKON 8:
Ocene efektivnosti strateškog cilja 3

- Smanjen procenat žena koje svoje zdravlje ocenjuju kao loše ili veoma loše
- Smanjen procenat žena koje ne zadovoljavaju svoju potrebu za zdravljem

U ovoj strateškoj oblasti zabeleženi su pozitivne promene u vezi sa tri rezultata definisana Strategijom. Zabeleženo je blago povećanje indeksa rodne ravnopravnosti za domen zdravlja sa 83,4 poena na 84,1 poen. Za drugi rezultat podaci nisu dostupni, ali su pozitivne tendencije zabeležene i u vezi sa trećim i četvrtim rezultatom: smanjen je procenat žena koje svoje zdravlje ocenjuju kao loše ili veoma loše (sa 22,7% na 18,4%), kao i procenat žena koje imaju nezadovoljenu potrebu za lekarskim pregledom (sa 12,9% na 10,2%).

Međutim, ove promene teško je dovesti u vezu sa sprovođenjem Strategije. Evaluacija NAP 2016-2018. ukazala je na nizak nivo efektivnosti Strategije u ovoj oblasti, usled vrlo malog broja sprovedenih aktivnosti. Još je slabija bila

implementacija sudeći prema informacijama dobijenim za period 2019-2020., pa se ove promene teško mogu pripisati Strategiji za rodnu ravnopravnost.

Strateška oblast 3: sistemsko uvođenje rodne ravnopravnosti

Na osnovu dostupnih informacija može se zaključiti da je zapravo implementacija Strategije bila najefektivnija u oblasti trećeg opšteg cilja strategije – sistemskog uvođenja rodne ravnopravnosti u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika, naročito tokom perioda u kome nije bilo akcionog plana.

Opšti cilj 3 Sistemsko uvođenje rodne perspektive u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika

Očekivani rezultat: Rodna ravnopravnost je deo javnih politika, programa i budžeta

Nalazi evaluacije ukazuju da su u ovoj oblasti započeti važni procesi, ali da napredak u integrisanju rodne ravnopravnosti u politike, programe i budžete ne teče pravolinijski i nije lišen kontradiktornih procesa.

Poseban cilj 3.1 Uspostavljeni funkcionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost na svim nivoima

Očekivani rezultat: Institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost efikasno deluju na svim nivoima na osnovu jasno definisanih nadležnosti uz obezbeđenu budžetsku, materijalnu i kadrovsku podršku.

Evaluacija NAP 2016–2018. ukazala je da je u oblasti ovog posebnog cilja efektivnost bila neujednačena. Sa jedne strane uspostavljeni su različiti mehanizmi na nacionalnom, pokrajinskom i lokalnom nivou, ali istovremeno kapaciteti ključnih mehanizama su slabi u smislu malobrojnih ljudskih resursa, slabih organizacionih i tehničkih kapaciteta i oskudnih finansijskih sredstava, odnosno visoke zavisnosti od donatorskih sredstava. Posebno je istaknuto da su slabo funkcionalni lokalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost. Podaci prikupljeni za period 2019–2020. ukazuju na izrazito dinamične aktivnosti KTRR uprkos oskudnim ljudskim i finansijskim resursima. Nastojanja da se održi koordinacija rada na rodnoj ravnopravnosti sa kontakt osobama za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i ključnim institucijama, kao i koordinacija sa lokalnim mehanizmima koja omogućuje bar određen stepen razmeni informacija u odsustvu solidnih i stalnih mehanizama izveštavanja koji je primećen i tokom prethodne evaluacije.

U međuvremenu, nakon parlamentarnih izbora 2020. godine, u okviru novog saziva Vlade uspostavljeno je i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, koje takođe u svojoj nadležnosti ima politike rodne ravnopravnosti i antidiskriminacije. Prvi pokazatelji ove nove konfiguracije mehanizama u okviru Vlade, u kojoj pored KTRR koje ostaje pri kabinetu podpredsednice Vlade i novog Ministarstva ukazuju na izvesnu novu energiju koja je vidljiva u započetim procesima na izradi Nacionalne strategije za sprečavanje i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja nad ženama, ponovnog pokretanja procesa usvajanja novog Zakona o rodnoj ravnopravnosti koji je godinama bio blokiran i sl. Naravno, još je prerano o tim procesima donositi ocene.

Poseban cilj 3.2 Rodna perspektiva uključena u sva strateška dokumenta

Očekivani rezultat: Rodna ravnopravnost je prepoznata kao pitanje razvoja i uvedena je u strategije na svim nivoima

Informacije prikupljene u cilju završne evaluacije ukazuju da iako ovaj rezultat još nije ostvaren, u toku su procesi koji će omogućiti da se rodna ravnopravnost dosledno integriše u nacionalne strategije. RSJP je uz podršku GIZ i UN Women sačinio alat koji omogućuje da se sve strategije i akcioni planovi koji prolaze proceduru verifikacije testiraju sa stanovištva efekata za rodnu ravnopravnost. U planu je pilotiranje ovog instrumenta a zatim i primena. Pored toga i do sada je KTRR imalo aktivnu ulogu u komentarisanju predloga strategija i zakona, ali će uvođenjem novog alata procedura biti standardizovana.

Poseban cilj 3.3 Rodna analiza politika, programa i mera

Očekivani rezultat: Predlozi politika, programa i mera se usvajaju nakon analize uticaja rodnosti.

Ovo je oblast postepenih promena koje su uvedene tokom čitavog perioda implementacije Strategije. Sprovedene su različite analize za potrebe izrada politika, KTRR je davalo mišljenja o strategijama koje su prolazile proceduru usvajanja, unapređene su procedure za oglašavanje projekata za OCD na lokalnom nivou koje su integrisale principe rodne ravnopravnosti zahvaljujući alatima koje su osmislili KTRR i NALED, i sl. Tokom 2019. i 2020. godine sprovedena je analiza rodne ravnopravnosti u saobraćaju, rodna analiza ekonomskih programa i finansijskih mera, sprovedene su obuke za uvođenje rodne komponente u ekološke politike, donet je program razvoja e-trgovine poseduje posebnu komponentu jačanja pristupa žena, usvojena je Strategija digitalnih veština koja sadrži važne komponente za unapređivanje rodne ravnopravnosti, sačinjena je studija o rodnoj ravnopravnosti u sprovedenim medijskim programima, studija o medijskom izveštavanju o nasilju nad ženama, i td.

Poseban cilj 3.4 Rodno osetljiva statistika i evidencija

Očekivani rezultat: Indeks rodne ravnopravnosti se redovno objavljuje

U ovom pogledu značajni napredak registrovala je već prethodna evaluacija NAP 2016–2018., posebno zbog značajno unapređenih statistika koje vodi Republički zavod za statistiku a koje su omogućile sve obuhvatnije praćenje

rodne ravnopravnosti u različitim oblastima. Može se reći da su u tom smislu rezultati nadišli ovaj koji je postavljen u Strategiji – redovno objavljivanje Indeksa rodne ravnopravnosti. Srbija je bila prva država koja nije članica EU a koja je objavila izvešta o Indeksu rodne ravnopravnosti 2016. godine. Nakon toga, drugi izveštaj je objavljen 2018. godine a u toku je izrada trećeg izveštaja. Pored toga postignut je napredak i u drugim evidencijama. Jedan od važnijih je unapređenje rodno osetljivih evidencija o imovini i baza Republičkog geodetskog zavoda.

Poseban cilj 3.5 Rodno odgovorno budžetiranje

Očekivani rezultat: Rodna ravnopravnost uvedena u nacionalni i pokrajinski budžet, kao i u budžete najmanje 30% JLS.

U ovoj oblasti takođe se beleži kontinuiran napredak, mada podaci za lokalne samouprave nisu dostupni. U poslednjoj godini implementacije Strategije 41 od 47 budžetskih korisnika na nacionalnom nivou i 25 na pokrajinskom uvelo je ROB. Međutim, primećuje se da ovo još uvek nije sistem koji je rutinizovan u insituijama korisnicima budžeta, bar sudeći prema dostavljenim upitnicima. Malo je onih koji su izvestili o ovim aktivnostima. Razlog tome može biti i podela nadležnosti u okviru ministarstava i drugih institucija da su različite osobe zadužene za rodno budžetiranje u odnosu na kontakt osobe za rodnu ravnopravnost, pa razmena informacija nije optimalna.

Poseban cilj 3.6 Uspostavljeni mehanizmi saradnje sa udruženjima

Očekivani rezultat: Uspostavljen formalni mehanizam saradnje KTRR sa udruženjima u cilju saradnje i redovnih konsultacija u primeni ove strategije.

Iako u okviru različitih inicijativa KTRR sarađuje sa OCD, ovaj formalni mehanizam koji Strategija predviđa kao rezultat nije uspostavljen. Mimo ovog indikatora o ostvarenosti cilja, informacije sa terena ukazuju da je saradnja između institucija vlasti i civilnog društva oslabljena.

Poseban cilj 3.7 Uspostavljena međunarodna i regionalna saradnja i razmena dobrih praksi

Očekivani rezultat: Obezbeđena kontinuirana saradnja sa EIGE, pojedinačnim državama EU i državama iz regiona

U ovoj oblasti se beleži napredak pre svega u kontinuiranoj saradnji sa EIGE. Izveštaji KTRR ukazuju na intenzivne međunarodne aktivnosti ovog tela, učešće na konferencijama,

radnim sastancima, razmenama iskustava, pre svega sa zemljama u regionu. Ipak, saradnja je i dalje centrirana oko pojedinačnih događaja i nema stalnih regionalnih mehanizama saradnje, što, naravno, nije samo odgovornost implementacije Nacionalne Strategije za rodnu ravnopravnost.

Evaluaciono pitanje: 7. Koji su ključni faktori koji su doprineli uspešnom ostvarivanju rezultata?

Nalaz 7: Oblasti u kojima je efektivnije sprovedena Strategija ukazuju da su važni faktori uspeha kombinacija različitih vrsta intervencije, široka mobilizacija različitih aktera, visoka posvećenost aktera koji učestvuju u implementaciji zadatku, solidan normativni okvir, institucionalizacija i standardizacija praksi, koherentnost i konzistentnost intervencije, prepoznavanje oblasti kao nacionalnog prioriteta i uklopljenost u procese reformi povezane sa pridruživanjem EU.

U proceni efektivnosti NAP 2016-2018 kao jedan od ključnih faktora uspeha uočena je kompleksnost intervencije, odnosno kombinacija različitih vrsta mera i aktivnosti koje su se međusobno podržavale, dopunjavale i dale bolje efekte. Primer za to je oblast unapređene zaštite žena od rodno zasnovanog nasilja, gde su intervencije obuhvatile izmene i dopune zakona i propisa, kampanje, obuke različitih relevantnih aktera za postupanje u slučajevima nasilja čime su podignuti kapaciteti sistema, podizanje svesti kod građana i građanki, uspostavljanje mehanizama multisektorske koordinacije u pružanju usluga i sl. Značajnu ulogu odigrali su i mediji na čijem se unapređenom izveštavanju takođe radilo. Ukazano je i na efekte sinergije u slučaju simultanih procesa koji su usmeravali promene u istom pravcu, poput obuka zaposlenih u državnoj upravi u oblasti rodne ravnopravnosti, uvođenja rodničkih analiza, reformi evidencija i statistike koje su takve analize omogućile, rodno odgovorno budžetiranje.

Kada je u pitanju drugi period implementacije Strategije, u odsustvu NAP-a, važnu ulogu odigrala je institucionalizacija i standardizacija procesa koji su već započeti tokom prvog perioda implementacije, upravo u oblasti obuka zaposlenih u državnoj upravi, izrade rodničkih analiza, rodno budžetiranja, i sl. Tamo gde je ostvaren izvestan stepen institucionalizacije ili gde su bili nastavljeni projekti kojima su se ovi procesi održavali i dalje podsticali, tu je zabeležen viši stepen efektivnosti. Takođe, u oblastima gde je ostvarena veća posvećenost aktera, odnosno vlasništvo nad rezultatima, takođe je omogućena izvesna „inercija“ u sprovođenju Strategije, koja se odvijala uprkos nedostatku operativnog plana i mehanizama praćenja.

Važnu ulogu imaju i podsticaji koji dolaze iz procesa pridruživanja EU, odnosno reforme koje su više kotirane u prioritetima ili mehanizmima pridruživanja EU imaju i veće šanse da budu efektivnije sprovedene. Pitanje rodne ravnopravnosti važno je pitanje na EU agendi i integrisano u zahteve koji stavljaju prema državama članicama u procesu usklađivanja sa EU *acquis* i pristupanja predpristupnim fondovima.

Evaluaciono pitanje: 8. Koji su faktori inhibirali delotvornu implementaciju?

Nalaz 8: Faktori koji su inhibirali efektivnost Strategije delimično su povezani sa slabostima prvog NAP (2016-2018), poput nedoslednosti u operacionalizaciji pojedinih ciljeva, nedovoljno jasno definisanih pojedinih mera, fragmentisanim i intervencijama malog obima, a delimično su povezani sa odsustvom NAP u drugoj fazi implementacije Strategije, jer je izostao plan intervencija, koordinacija resursa i mehanizmi praćenja. U celini, faktori koji su umanjili efektivnost Strategije su nedovoljno jaki mehanizmi za rodnu ravnopravnost koji je trebalo da nose implementaciju na različitim nivoima, nekonzistentni institucionalni mehanizmi sa čak konfliktnim mandatima ili sukobom interesa usled čega su bile blokirane reforme, kao i nedovoljna finansijska i druga sredstva.

U odsustvu budžetskih sredstava potrebnih za realizaciju, NAP 2016-2018 je više imao karakter projekta, pa su intervencije, procesi i rezultati u velikom broju oblasti ostali fragmentarni i neujednačeni u zavisnosti od toga kako se prioritizovalo usmeravanje sredstava.

Pojedine slabosti u implementaciji proističu iz nedovoljno efektivnih mehanizama koordinacije, uključujući i nedovoljno institucionalizovane procedure koordinacije i izveštavanja kako horizontalno (između ministarstava i drugih nacionalnih institucija), tako i vertikalno (od strane lokalnih mehanizama prema KTRR). Slabi kapaciteti većine lokalnih pa i glavnog nacionalnog mehanizma svakako nisu povoljno uticali na efektivnu implementaciju, a verovatno je još veću prepreku predstavljala nekonzistentnost institucionalnih rešenja na nacionalnom nivou, usled kojih je došlo do preklapanja pa i sukoba interesa između KTRR i Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, te do vrlo štetnog blokiranja inicijativa koje su bile od ključnog značaja za implementaciju Strategije (neusvajanje novog Zakona o rodnoj ravnopravnosti, neusvajanje NAP za period 2019-2020, odlaganje izrade Nacionalne strategije za sprečavanje i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja i sl.).

Odsustvo NAP za period 2019-2020. godine imalo je veliki uticaj na smanjenu efektivnost sprovođenja Strategije, čemu je dodatno doprinela i pandemija COVID-19 tokom čitave poslednje godine implementacije Strategije. Pojedini ciljevi Strategije bili su preambiciozno definisani imajući u vidu dati vremenski okvir, društveno-politički i ekonomski kontekst, nedostatak ljudskih i finansijskih resursa i slabe mehanizme i prakse institucionalne koordinacije.

5.3. Efikasnost sprovođenja Strategije

Evaluaciono pitanje 9. Da li su uložena sredstva bila dovoljna za ostvarivanje rezultata?

Nalaz 9: Strategija nije podržana jedinstvenim finansijskim mehanizmom, niti mehanizmom za praćenje uloženi resursa usled čega je teško ustanoviti da li je dovoljno sredstava izdvojeno za ostvarivanje rezultata, posebno u uslovima kada poslednje dve godine implementacije nisu bile ni usmeravane operativnim planom koji jasno definiše mere, aktivnosti i uložena sredstva.

Zbog nedostatka operativnog akcionog plana za drugi period implementacije, zbog nedostatka jedinstvenog mehanizma finansiranja Strategije (poput, recimo, Finansijskog mehanizma za implementaciju Gender akcionog plana – FIGAP u BiH), kao i usled nedostatka robustnog mehanizma praćenja implementacije koja uključuje i detaljno finansijsko izveštavanje, nemoguće je sprovesti uobičajenu analizu kriterijuma efikasnosti u realizaciji Strategije na osnovu koje bi bilo moguće proceniti da li su sredstva bila dovoljna za ostvarivanje rezultata. Izveštaji o implementaciji Strategije ne sadrže finansijske izveštaje. Imajući u vidu ova ograničenja, nije bilo moguće proceniti da li rezultati koji nisu ostvareni, nisu to bili zbog nedostatka sredstava ili iz drugih razloga.

Evaluacija NAP 2016-2018, ustanovila je da bi sveobuhvatnije određivanje finansijskih sredstava, koje je izostalo i u tom akcionom planu, koja god vrsta finansijskog mehanizma da je odabrana, zapravo bi bila pokazatelj visokog nivoa posvećenosti realizaciji NAP, jer nedostatak adekvatnih sredstava utiče na projektovani obim njegove realizacije.⁵⁷ Evaluacija je konstatovala da je izostao i opšti mehanizam za praćenje

⁵⁷ Finalni izveštaj evaluacije Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost Republike Srbije, str. 80.

i izveštavanje koji bi omogućio redovno praćenje ulaznih resursa i podstakao isplativo sprovođenje aktivnosti ukazao takođe kada nisu upotrebljene potrebne korektivne mere. U NAP-u nije bilo informacija o finansijskim resursima, a i tamo gde su bile prisutne bile su prilično neodređene i nisu se mole lako pratiti. Posebno je onemogućeno praćenje međusektorskih intervencija u kojima skoro i nije bilo informacija o finansijskim sredstvima.

U uslovima izostanka NAP za 2019-2020. finansijsko praćenje i procena efikasnosti još su manje mogući jer je čak i nepotpuno definisanje potrebnih sredstava izostalo.

Nedvosmislen je nalaz da su izuzetno važnu ulogu u implementaciji strategije imala donatorska sredstva, EU, međunarodnih organizacija i bilateralnih donatora, bez kojih bi efektivnost u sprovođenju strategije bila daleko niža ili bi Strategija ostala samo document koji se ne implementira poput nekih drugih.

Evaluaciono pitanje 10. U kojoj meri su troškovi intervencije opravdani, uzevši u obzir promene/efekte koje je ostvarila?

Nalaz 10: Usled nepostojanja jedinstvenog mehanizma finansiranja i robustnog mehanizma praćenja nije bilo moguće proceniti da li su sredstva utrošena na najdelotvorniji način ili su mogla biti bolje iskorišćena.

Iz prethodno navedenih razloga nije moguće utvrditi ni da li su sredstva koja su bila uložena u implementaciju mera i aktivnosti predviđenih Strategijom bila najdelotvornije utrošena ili su postojali alternativne mogućnosti da se ona bolje utroše, sa većim efektima. Čak ni u periodu implementacije Strategije za koji je postojao NAP, finansijska sredstva nisu precizno definisana. U koloni "potrebna sredstva" često stoji "nisu potrebna dodatna sredstva", što bi trebalo da znači da je veći deo NAP-a budžetiran u redovnoj procedure pripreme i donošenja državnog budžeta. Evaluacija NAP, međutim ukazuje da to nije bio slučaj.⁵⁸ Time je onemogućeno i programsko praćenje sredstava, te procena da li su ona utrošena na najdelotvorniji način.

Evaluacija NAP je ustanovila da u pojedinim slučajevima sredstva koja su bila planirana od strane relevantnih

ministarstava za podršku organizacijama civilnog društva na kraju nisu potrošena na aktivnosti planirane NAP-om i morala su da budu preusmerena zbog kritičkog reagovanja organizacija na javni poziv.

Evaluaciono pitanje 11. Koliko su bili efikasni mehanizmi koordinacije, praćenja i izveštavanja sprovođenja Strategije?

Nalaz 11: Mehanizmi koordinacije i praćenja implementacije Strategije bili su bolji nego u slučaju prethodne petogodišnje strategije, ali i dalje daleko od optimalnih.

Mehanizmi koordinacije i praćenja implementacije Strategije nisu bili optimalni. Iako je u poređenju sa evaluacijom prethodne Nacionalne strategije za unapređivanje rodne ravnopravnosti i poboljšanje položaja žena 2011-2015, primenjeno unapređeno praćenje implementacije, informacije upućuju da je to pre posledica posvećenih ljudskih resursa nego dobro definisanog i uspostavljenog mehanizma praćenja. Kako je ocenjeno prilikom evaluacije NAP 2016-2018, KTRR je uprkos slabim ljudskim i materijalnim kapacitetima uspešno da ostvari napredak u praćenju implementacije u nekoliko aspekata:

- Uspostavilo je, odnosno obnovilo mrežu kontakt osoba za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i drugim državnim institucijama, osnažilo njihove kapacitete i olakšalo procese prikupljanja podataka;
- Radilo je na poboljšanju koordinacije sa lokalnim mehanizmima za rodnu ravnopravnost, mada sam mehanizam izveštavanja lokalnih mehanizama nije dalje posebno unapređen, naročito u poslednje dve godine implementacije Strategije u kojoj je izostao i NAP;
- Uspelo je da obezbedi sredstva za različite komponente Strategije, pre svega iz donatorskih sredstava i time kompenzuje nedostatak budžetskih sredstava.

Ipak, niz slabosti obeležio je koordinaciju i praćenje implementacije Strategije: od već više puta pomenutog izostanka NAP za period 2019-2020, nepostojanja jasnog mehanizma finansiranja, redovnih procedura izveštavanja svih učesnika u implementaciji na nacionalnom, pokrajinskom i lokalnom nivou. Proces prikupljanja podataka ukazao je da pojedina ministarstva ili institucije nisu zapravo ni svesni da sprovođenje nekih aktivnosti zapravo doprinosi realizaciji Strategije, niti su bili upoznati sa tim da su bili navedeni kao implementatori ili

⁵⁸ Finalni izveštaj evaluacije Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije za rodnu ravnopravnost Republike Srbije, str. 81.

partneri u prethodnom NAP-u. KTRR je objavljivalo godišnje izveštaje o svom radu, koji su obuhvatili i informacije o implementaciji Strategije, ali nisu postojali specifični izveštaji o implementaciji Strategije, pa ni finansijski izveštaji.

5.4. Održivost rezultata

Evaluaciono pitanje 12. U kojoj meri je održivost rezultata omogućena zahvaljujući njihovoj integriranosti u sistemsko rešenja?

Nalaz 12: Verovatnoća da će rezultati i pokrenute promene biti održivi veća je u oblastima gde su rezultati integrisani u sistemsko rešenja – zakone, propise, regularne procedure –, kada postoji visoka svest i posvećenost aktera da promene podrže, te kada su promene integralni deo prioriternih procesa reformi, posebno onih povezanih sa pristupanjem EU.

Odustvo NAP-a za period 2019.-2020. najjasnije je potvrdilo ovaj nalaz jer su upravo oni rezultati, one promene i započeti procesi koji su integrisani u sistemsko rešenja nastavili da budu implementirani. Primeri za to su obuke zaposlenih u državnoj administraciji o rodnoj ravnopravnosti ili njenim specifičnim aspektima koje su deo redovnog razvoja ljudskih resursa državne uprave, procedure rodne senzibilizacije obrazovnih programa i materijala, sistem za sprečavanje i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja nad ženama, povećanje učešća žena u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti, te niz procesa povezanih sa integrisanjem rodne ravnopravnosti u sistem nacionalnog budžeta i planiranja politika, programa i mera.

U slučaju pojedinih mera ova integrisanost promena nije posledica intervencija preduzetih u okviru Strategije, ili bar ne isključivo u okviru Strategije za rodnu ravnopravnost, već i drugih kompatibilnih politika, kao kad je reč o merama podrške zapošljavanju i preduzetništvu. Čini se da bi veća koherentnost i sinergija između politike rodne ravnopravnosti i ovakvih sektorskih politika omogućila efektivnije rezultate i bolju održivost.

Visoka posvećenost različitih relevantnih aktera, kao u slučaju intervencija usmerenih na sprečavanje i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja, takođe predstavlja važan faktor održivosti. Opet, visoka posvećenost usloveljna je posedovanjem svesti o važnosti problema, jasnim kompetencijama, ulogama, odgovarajućim normativnim okvirom i sredstvima koja

omogućavaju odgovornim licima da svoju posvećenost održe i realizuju kroz odgovorno postupanje.

Kao što je upozorila evaluacija NAP 2016-2018, rezultati postignuti razvijanjem kompetencija za rodnu ravnopravnost zaposlenih u javnoj upravi može biti ugrožena zbog visoke fluktuacije kadrova, nedoslednog primenivanja procedura i standarda koje omogućavaju primenu principa rodne ravnopravnosti. Stoga je dalje jačanje ovih kompetencija od ključnog značaja za održivost već ostvarenih rezultata i za dostizanje još boljih rezultata u smislu bolje rodne senzibilisanosti, većeg obuhvata i doslednije primene novih kompetencija.

Procesi pridruživanja EU i reforme povezane sa tim procesima, te uslovi pristupanja IPA fondovima, takođe predstavljaju važne pozitivne faktore koji doprinose održivosti rezultata i deluju podsticajno na procese daljeg razvoja institucionalnih uslova za politike rodne ravnopravnosti, ali istovremeno izostanak usvajanja novog Zakona o rodnoj ravnopravnosti svakako je doprinelo slabijoj efektivnosti.

Evaluaciono pitanje 13. Da li postoji nacionalni mehanizam, institucionalna struktura za održavanje ostvarenih rezultata?

Nalaz 13: Institucionalna struktura za održavanje rezultata postoji, ali je nedovoljno snažna, pre svega zbog oskudnih ljudskih i tehničkih resursa kojima raspolaže ključni nacionalni mehanizam za rodnu ravnopravnost (KTRR), te najčešće slabih i nefunkcionalnih lokalnih mehanizama. Ostaje da se vidi da li će novo Ministarstvo za ljuska i manjinska prava i društveni dijalog doprineti jačanju institucionalne strukture za rodnu ravnopravnost.

Institucionalna struktura za održavanje rezultata u osnovi postoji, ali su kapaciteti mehanizama za rodnu ravnopravnost i dalje slabi. Pravni status KTRR je nepostojan jer ovo krovno telo za rodnu ravnopravnost nije utemeljeno u zakonu već u uredbi i može biti relativno lako ukinuto. Tokom strateškog ciklusa, kao što je već napomenuto, jedna od ključnih pretnji ostvarivanju rezultata bila je institucionalna nekonzistentnost, odnosno preklapanje mandata, pa i sukob interesa između KTRR i Sektora za antidiskriminacione politike i rodnu ravnopravnost Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, zbog koje je došlo do blokiranja inicijativa važnih za implementaciju Strategije i ostvarivanje rezultata. Pored toga, ljudski i finansijski resursi kojima raspolaže KTRR su

slabi a ono što je realizovano kroz implementaciju Strategije, zapravo značajno nadilazi postojeće resurse.

Druge nacionalne institucije koje treba da održe ili dalje unapređuju rezultate i procese pokrenute Strategijom takođe pate od izvesnih slabosti, poput niske prioritizacije pitanja rodne ravnopravnosti u odnosu na druge politike, odsustvo ili slabu primenu procedura ili alata koji omogućavaju integrisanje rodne perspective u rad ovih institucija, fluktuaciju zaposlenih, zbog čega je potrebno stalno raditi na obuci i razvijanju kompetencija za rodnu ravnopravnost iz početka.

Lokalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost treba da imaju važnu ulogu u širenju, replikovanju i proširivanju rezultata i procesa pokrenutih Strategijom, ali u većini slučajeva oni takođe raspolažu slabim kapacitetima i često su marginalizovani u lokalnim strukturama javne uprave.

Evaluaciono pitanje 14. Da li je Strategija omogućila nova budžetska izdvajanja koja će omogućiti održanje rezultata?

Nalaz 14: Rodno odgovorno budžetiranje je sistemski proces koji je uveden implementacijom Strategije a koji treba da omogući sistematsko alociranje sredstava na unapređivanje rodne ravnopravnosti. Ipak, za vreme strateškog ciklusa oni nije još dostiglo zrelost koja bi omogućila da se redovno, sistematski i prema planu implementacije usklađenom sa strateškim prioritetima obezbede budžetska sredstva.

Rodno odgovorno budžetiranje je važna alatka koja je uvedena implementacijom Strategije, ali tokom strateškog ciklusa nije korišćena kao sredstvo finansijskog planiranja za realizaciju

Strategije. Nije ustanovljena jasna veza između rodno odgovornih budžetskih programa i mere i aktivnosti predviđenih Strategijom. Ipak, kako pokazuju podaci prikupljeni za potrebe evaluacije, upravo su aktivnosti koje su finansirane iz budžeta kroz redovan rad ministarstava i drugih institucija, održale kontinuitet u implementaciji Strategije tokom perioda u kome je izostao NAP.

Evaluaciono pitanje 15. Koliko je implementacija Strategije mobilisala različite aktere i razvila partnerstva, uključujući i ženski pokret i ženske organizacije?

Nalaz 15: Implementacija Strategije mobilisala je različite aktere: državne institucije, eksperte, međunarodne partnere, ali je potencijal ženskih i feminističkih OCD ostao nedovoljno iskorišćen, a partnerstvo između KTRR i ovih organizacija nije uspostavljeno kroz trajni formalni mehanizam.

Prema informacijama iz oba ciklusa evaluacije Strategije, ključnu ulogu ali i opterećenje u implementaciji Strategije nosilo je KTRR sa veoma niskim raspoloživim ljudskim i organizacionim resursima. To je ograničilo i mogućnost koordinacije brojnih aktera. Ipak, primetno je mobilisanje različitih ministarstava i drugih državnih institucija, eksperata, a veoma važnu ulogu odigrali su međunarodni partneri zahvaljujući čijoj podršci je bilo moguće implementirati aktivnosti iz Strategije u odsustvu budžetskih izdvajanja. Uloga ženskih i feminističkih organizacija ostala je slaba, one nisu bile mnogo uključene u realizaciju strategije, bar ne direktno kroz mehanizme implementacije, a sama Strategija nije imala veći uticaj na osnaživanje ovog dela civilnog društva.

6. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

6.1. Zaključci

Strategija za rodnu ravnopravnost 2016-2020. sprovedena je u periodu koji odlikuje oporavak od dugotrajnih posledica ekonomske krize iz 2008. godine, promene u institucionalnim mehanizmima za rodnu ravnopravnost – umesto Uprave za rodnu ravnopravnost pri Ministarstvu za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja formirano je Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost koje je raspolagalo znatno manjim ljudskim, organizacionim, tehničkim i finansijskim resursima. Implementacija strategije samo je u prvoj fazi (2016-2018) bila operacionalizovana Nacionalnim akcionim planom, dok je za drugu fazu NAP sačinjen ali ne i usvojen. Poslednju godinu implementacije strategije obeležila je pandemija COVID-19 koja je usporila reformske procese i otežala implementaciju započetih aktivnosti.

Strategija je definisala prioritete u tri krupne oblasti: promeni obrazaca kulture i otklanjanje rodni stereotipa, unapređenje rodne ravnopravnosti kroz primenu politika jednakih mogućnosti, te stvaranje sistemskih uslova za sistematsko i dosledno integrisanje rodne ravnopravnosti u procese, institucije i mehanizme donošenja, implementacije i praćenja politika, kao i rodno budžetiranja. Ovo su nesumnjivo relevantne oblasti imajući u vidu ključne probleme rodne ravnopravnosti u Srbiji. Pored toga strateški prioriteti su dobro uklopljeni sa međunarodnim obavezama proisteklim iz ključnih konvencija, kao i sa domaćim normativnim okvirom i reformskim prioritetima, uključujući i proces pristupanja EU, kao i Agendu za održivi razvoj do 2030. godine. Pored toga, Strategija je nesumnjivo bila relevantna i za potrebe različitih ciljnih grupa žena, uključujući i one izložene višestrukoj diskriminaciji, mada nije najoptimalnije definisala intervencije dovoljno specifično za različite marginalizovane grupe žena.

Analiza efektivnosti pokazuje da su implementacijom Strategije nesumnjivo pokrenuti važni procesi unapređivanja rodne ravnopravnosti, ali da su ostvareni rezultati vrlo neujednačeni između različitih oblasti prioriteta. Primetno je efektivnije sprovođenje Strategije u oblasti urođjavanja politika, institucija, procesa odlučivanja, budžetiranja, sprečavanja i suzbijanja nasilja nad ženama, a manje efektivno

u oblastima ekonomskog osnaživanja žena, unapređivanja položaja žena iz ranjivih grupa, rodno osetljivog obrazovanja.

Oblasti u kojima je efektivnije sprovedena Strategija ukazuju da su važni faktori uspeha kombinacija različitih vrsta intervencije, široka mobilizacija različitih aktera, visoka posvećenost aktera koji učestvuju u implementaciji zadatku, solidan normativni okvir, institucionalizacija i standardizacija praksi, koherentnost i konzistentnost intervencije, prepoznavanje oblasti kao nacionalnog prioriteta i uklopljenost u procese reformi povezane sa pridruživanjem EU. Faktori koji su inhibirali efektivnost Strategije delimično su povezani sa slabostima prvog NAP (2016-2018), poput nedoslednosti u operacionalizaciji pojedinih ciljeva, nedovoljno jasno definisanih pojedinih mera, fragmentisanim i intervencijama malog obima, a delimično su povezani sa odsustvom NAP u drugoj fazi implementacije Strategije, jer je izostao plan intervencija, koordinacija resursa i mehanizmi praćenja. U celini, faktori koji su umanjili efektivnost Strategije su nedovoljno jaki mehanizmi za rodnu ravnopravnost koji je trebalo da nose implementaciju na različitim nivoima, nekonzistentni institucionalni mehanizmi sa čak konfliktnim mandatima ili sukobom interesa usled čega su bile blokirane reforme, kao i nedovoljna finansijska i druga sredstva.

Efikasnost Strategije u smislu dovoljnosti sredstava za ostvarivanje planiranih rezultata i optimalnog alociranja finansijskih resursa nije bilo moguće proceniti jer strategija nije podržana jedinstvenim finansijskim mehanizmom, niti solidnim mehanizmom za praćenje uloženi resursa. Mehanizmi koordinacije i praćenja implementacije Strategije nisu bili optimalni. Iako je u poređenju sa evaluacijom prethodne Nacionalne strategije za unapređivanje rodne ravnopravnosti i poboljšanje položaja žena 2011-2015, primećeno unapređenje praćenje implementacije, informacije upućuju da je to pre posledica posvećenih ljudskih resursa nego dobro definisanog i uspostavljenog mehanizma praćenja.

Procenjeno je da je održivost rezultata veća u oblastima u kojima su rezultati integrisani u sistemski rešenja – zakone, propise, regularne procedure – kada postoji visoka svest i posvećenost aktera da rezultate održe i kada su promene deo

širih prioritetnih procesa reformi, posebno onih povezanih sa pridruživanjem EU.

Institucionalna struktura za održavanje rezultata postoji, ali je nedovoljno snažna, pre svega zbog oskudnih ljudskih i tehničkih resursa kojima raspolaže ključni nacionalni mehanizam za rodnu ravnopravnost (KTRR), te najčešće slabih i nefunkcionalnih lokalnih mehanizama. Ostaje da se vidi da li će novo Ministarstvo za ljuska i manjinska prava i društveni dijalog doprineti jačanju institucionalne strukture za rodnu ravnopravnost.

Rodno odgovorno budžetiranje je sistemski proces koji je uveden implementacijom Strategije a koji treba da omogući sistematsko alociranje sredstava na unapređivanje rodne ravnopravnosti. Ipak, za vreme strateškog ciklusa oni nije još dostiglo zrelost koja bi omogućila da se redovno, sistematski i prema planu implementacije usklađenom sa strateškim prioritetima obezbede budžetska sredstva.

Implementacija Strategije mobilisala je različite aktere: državne institucije, eksperte, međunarodne partnere, ali je potencijal ženskih i feminističkih OCD ostao nedovoljno iskorišćen, a partnerstvo između KTRR i ovih organizacija nije uspostavljeno kroz trajni formalni mehanizam.

6.2. Preporuke

Preporuke zasnovane na evaluaciji grupisane su u dva bloka: preporuke koje se odnose na process strateškog planiranja i implementacije i preporuke koje se odnose na tematske oblasti rodne ravnopravnosti.

Preporuke koje se odnose na proces

- Od ključne je važnosti da se nova Strategija za rodnu ravnopravnost usvoji tokom 2021. godine kako započeti procesi ne bi bili prekinuti i nastupio vakuum u politikama rodne ravnopravnosti.
- Proces razvoja nove Strategije treba da bude participativniji nego što je bio process izrade ove strategije, ali ne treba da se zbog participativnosti oduži u neefikasan proces. Ženske i feminističke organizacije, posebno organizacije koje zastupaju interese žena iz višestruko marginalizovanih grupa treba da budu konsultovane i njihova rešenja uvažena u procesu izrade strategije, jer je to jedini način da Strategija adekvatno odgovori na potrebe različitih grupa žena.
- Proces izrade strategije treba jasno da izdvoji strateške prioritete i korpus ciljeva koje ova krovna strategija treba da ostvari a da rastereti strategiju sektorskih pitanja koja mogu da se dobro integrišu u druge sektorske politike, poput zdravlja, bezbednosti, socijalne zaštite žena i sl.
- Strategija treba da bude operacionalizovana akcionim planom sa konzistentnim merama u odnosu na postavljene ciljeve, jasnim ulogama i precizno definisanim finansijskim sredstvima i izvorima tih sredstava.
- Strategija treba da ima solidan mehanizam praćenja implementacije koji će se oslanjati na čvršće mehanizme koordinacije, precizne ali realistične indikatore i standardizovane i redovne procedure izveštavanja, koje uključuju i finansijsko izveštavanje.

Tematske preporuke

Opšta preporuka	Posebne preporuke	Nosioci
1. Uspostaviti i standardizovati kompetencije u oblasti rodne ravnopravnosti za sve zaposlene u državnoj upravi, institucijama i javnim službama	1.1 Treba definisati skup kompetencija u oblasti rodne ravnopravnosti za zaposlene u državnoj upravi i javnim službama	KTRR, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave, Nacionalna akademija za javnu upravu
	1.2 Treba napraviti obuke koje razvijaju opšte kompetencije u oblasti rodne ravnopravnosti, ali one takođe treba da sadrže module prilagođene posebnim pozicijama u državnoj upravi odnosno javnim službama (odnosno u socijalnoj zaštiti, zdravlju, oporezivanju, itd).	KTRR, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave, Nacionalna akademija za javnu upravu
	1.3 Kompetencije u oblasti rodne ravnopravnosti treba da postanu deo preduslova za određena radna mesta i deo evaluacije rada i napredovanja zaposlenih u državnoj upravi.	KTRR, Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave, Nacionalna akademija za javnu upravu
	1.4 Neophodno je uvesti standardizovane testove pre i nakon obuke koji bi sadržali stavove u odnosu na koje se mere kompetencije, da bi se sistematski pratio napredak i da bi se prilagodio sadržaj obuka u skladu sa rezultatima.	KTRR, Nacionalna akademija za javnu upravu
	1.5 Treba centralizovati evidenciju o obukama za razvoj kompetencija u oblasti rodne ravnopravnosti.	Nacionalna akademija za javnu upravu
	1.6 Treba pratiti kako se praktikuju stečene kompetencije, da bi se dobila povratna informacija o preprekama za primenu kompetencija u svakodnevnom radu u državnoj upravi i javnim službama i informisale nadležne institucije o nedostacima i unapredile mere u narednim ciklusima politika.	KTRR, Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave
	1.7 Posebno je važno uključiti u obuke kontakt osobe za rodnu ravnopravnost u ministarstvima, kao i predstavnike lokalnih samouprava, koji sigurno imaju relativno nizak nivo znanja i kompetencija u oblasti rodne ravnopravnosti.	KTRR, Nacionalna akademija za javnu upravu, sva ministarstva
2. Uspostaviti strožiju kontrolu udžbenika da bi se eliminisali rodni stereotipi i negovao kritički stav prema rodnoj neravnopravnosti u literaturi i sličnim sadržajima	2.1 Potrebno je operacionalizovati pojam rodno osetljivog sadržaja.	KTRR, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja Republike Srbije
	2.2 Treba evidentirati udžbenike koji se koriste na svim nivoima obrazovanja kao i one koji su predloženi za akreditaciju a zatim odbijeni ili vraćeni zbog nedovoljnog ispunjavanja standarda u oblasti rodne ravnopravnosti.	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja Republike Srbije
	2.3 Potrebno je nastaviti sa edukacijom zaposlenih o rodnoj ravnopravnosti (ne samo nastavnika) u obrazovnim ustanovama na svim nivoima obrazovanja.	KTRR, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
	2.4 Potrebno je proširiti obuke i uključiti autore udžbenika	KTRR, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja

3. Uključiti ciljeve i mere koji će omogućiti otklanjanje rodne segregacije u obrazovanju na nivou srednje škole i visokog obrazovanja	3.1 U oblasti obrazovanja izostavljen je jedan značajan aspekt na koji Strategija treba da odgovori – rodna segregacija na sekundarnom i tercijarnom nivou obrazovanja, što je veoma značajno jer stvara osnovu za segregaciju na tržištu rada i različite mogućnosti žena i muškaraca da dostignu kvalitetan život i socijalnu uključenost u drugim sferama. Koordinaciono telo treba da obrati pažnju da ova oblast bude uključena u naredni NAP. Postoje različite mere koje se koriste sa ovim ciljem u različitim državama članicama EU, čija iskustva treba preneti u Srbiju.	KTRR, tim eksperata/ekspertkinja koji će raditi na izradi nove Strategije, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
4. Razviti rodne studije na svim nivoima obrazovanja i učiniti studijske programe rodno osetljivim	4.1 Potrebno je obnoviti rodne studije na Univerzitetu u Novom Sadu i uvesti rodne studije na Univerzitetu u Nišu	KTRR, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Univerzitet u Beogradu, Univerzitet u Novom Sadu, Univerzitet u Nišu
	4.2 S obzirom na interdisciplinarni karakter rodni studija, bilo bi dobro organizovati pri Univerzitetu u Beogradu poseban interdisciplinarni studijski program koji bi obuhvatio različite discipline i povezao resurse različitih fakulteta, poput FPN, FF, Ekonomskog, Pravnog i dr.	Univerzitet u Beogradu
	4.3 Podržati mrežu žena u visokom obrazovanju i nauci u akcijama koje će obezbediti unapređivanje položaja žena u akademiji i nauci te urođnjavanje studijskih programa.	KTRR, Univerzitet u Beogradu, Univerzitet u Nišu, Univerzitet u Novom Sadu
5. Voditi kampanje za podizanje svesti i bolje pratiti kulturne promene	5.1 Koordinaciono telo treba da preuzme vodeću ulogu i napravi veliku, višeslojnu javnu kampanju za podizanje svesti o rodnoj ravnopravnosti. Kampanja treba da sadrži oblasti koje će biti deo narednog NAP-a, pojača svest o značaju problema, motiviše sve aktere da se delotvornije uključe i promeni stavove građana.	KTRR, tim eksperata/ekspertkinja koji će raditi na izradi nove Strategije, Ministarstvo kulture i informisanja
	5.2 Treba izmeriti efekte kampanje, a ti rezultati treba da se unesu u naredne kampanje	KTRR, Ministarstvo kulture i informisanja
	5.3 Da bi se pratile promene rodni stereotipa, odnosno šire promene vrednosti i normi koje se odnose na rodne uloge i rodne odnose, važno je odredi pokazatelje i instrumente. Treba razviti skup stavova za merenje normi, vrednosti i stereotipa i upotrebiti u istraživanjima javnog mnjenja u vremenskim intervalima koji odgovaraju ciklusima politike. To bi trebalo uraditi kroz partnerstvo Koordinacionog tela i akademske istraživačke zajednice.	KTRR, Ministarstvo kulture i informisanja
	5.4 Javni diskurs političara treba da bude u skladu sa principima rodne ravnopravnosti. Da bi se ti principi promovisali, treba uvesti standarde kroz poseban kodeks rodne ravnopravnosti koji treba podeliti donosiocima odluka, uključujući i one na najvišim položajima na nacionalnom i lokalnom nivou uprave. Glavnu odgovornost za izradu kodeksa treba da ima Koordinaciono telo, ali njegova distribucija i primena treba da idu zajedno sa kontakt osobama za rodnu ravnopravnost, lokalnim mehanizmima, dok praćenje treba dodeliti nezavisnim organizacijama.	KTRR, Vlada Republike Srbije, Narodna skupština
6. Nastaviti rad na unapređenju bezbednosti žena, eliminaciji nasilja i diskriminacije i pristupu pravdi	6.1 Potrebno je pristupiti izradi trećeg NAP 1325 u RS uz učešće OCD	Ministarstvo odbrane, Ministarstvo unutrašnjih poslova, KTRR, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava
	6.2 U novom dokumentu potrebno je predvideti mehanizam primene mera na svim nivoima i kontroli primene	
	6.3 Kreirati javne fondove za obeštećenje žrtava krivičnih dela	Ministarstvo pravde
	6.4 Raditi na uklanjanju socijalnih i kulturnih barijera koje utiču na dostupnost pravdi i pravično obeštećenje pripadnika i pripadnica višestruko marginalizovanih grupa	
	6.5 Uspostaviti evidenciju razvrstanu po polu i socio-demografskim karakteristikama korisnika BPP	

7. Razviti sveobuhvatan program za ekonomsko osnaživanje žena	7.1 Napraviti poseban program za ekonomsko osnaživanje žena. Ovo je oblast manjeg napretka na ostvarivanju rezultata i stoga je potrebno uložiti mnogo više truda u narednom periodu. Imajući u vidu da se mnogi posebni ciljevi u ovom delu NAP-a odnose na ekonomsko osnaživanje žena i njihovo učešće i da su fragmentirani, nedosledni i nedovoljno sveobuhvatni, ovaj deo Strategije bi mogao da se pretvori u poseban, sveobuhvatan i dosledan program sa ciljem transformisanja rodni ekonomskih odnosa i osnaživanja žena.	KTRR, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija, Ministarstvo finansija, Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo za zaštitu životne sredine, Ministarstvo energetike Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstvo omladine i sporta i ministar bez portfelja zadužen za inovacije i tehnološki razvoj, Republički sekretarijat za javne politike
	7.2 Program bi trebalo da bude zasnovan na jasnoj teoriji promene koja će integrisati različite oblasti ekonomskog učešća (tržišnog i netržišnog, plaćenog i neplaćenog, u poljoprivredi i izvan poljoprivrede, različitih oblika zaposlenja, preduzetništva, društvenog preduzetništva, uključujući zadruge, itd) i treba da se razmotri na holistički način i u odnosu na različite grupe žena jer su žene veoma heterogena kategorija.	
	7.3 Posebno usmeriti aktivnosti i sredstva na podsticanje zelene ekonomije, cirkularne ekonomije, u ekonomskim aktivnostima žena, bilo kroz preduzetništvo, zapošljavanje u sektorima koje obuhvata zelena ekonomija.	
	7.4 Pored učešća u ekonomskom životu, postoje i drugi ekonomski elementi koji treba da postanu deo intervencije (zarade, socijalno osiguranje, doprinosi, stipendije, doznake, imovina), kao i pristup resursima od značaja za ekonomski položaj (finansijska tržišta, tehnologije, itd).	
	7.5 Ravnopravno učešće žena i muškaraca u roditeljstvu i ekonomiji staranja treba proširiti ne samo na aktivnosti staranja već na sve aktivnosti u domaćinstvu jer su kućni poslovi najjači stožer patrijarhata, preopterećenosti žena i ugrožavanja njihovog blagostanja.	KTRR, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja
	7.6 Organizovati kampanje za podizanje svesti odnosno podržati OCD u organizovanju aktivnosti na podizanju svesti o neplaćenom radu u domaćinstvu koji dominantno obavljaju žene.	KTRR, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Ministarstvo ekonomije, Republički zavod za statistiku
	7.7 Uvesti nacionalni satelitski račun koji će pratiti ekonomsku vrednost koju dodaje neplaćeni rad u domaćinstvu.	KTRR, Ministarstvo finansija, Republički zavod za statistiku
	7.8 Podsticanje transformacije roditeljskih uloga, da bi se ravnomernije rasporedile između žena i muškaraca uvođenjem jačih odredbi u zakone, poput neprenosivog odsustva za očeve prvih meseci nakon rođenja deteta. Ova mera je dovela do dobrih rezultata u drugim zemljama (npr. „kvota za očeve“ u nordijskim zemljama), tako da se može očekivati da bi dovela do promena i u Srbiji.	KTRR, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja
	7.9 U oblasti poboljšanja ekonomskog položaja i statusa žena na tržištu rada, posebno pripadnica ranjivih grupa, treba uključiti dodatne mere, jer je trenutno NAP usmeren više na preduzetništvo. Preporučuje se uvođenje mera kao što su: a) mere za praćenje i sankcionisanje diskriminacije u oglasima za radna mesta; b) delotvornije mere za podnošenje žalbi na diskriminaciju tokom procesa izbora i zapošljavanja kojima će se zaštititi žene koje ih podnose; c) delotvornija inspekcija koja će rešiti probleme neformalne zaposlenosti i kršenja socijalnih prava na osnovu rada i na radu; d) mere koje se odnose na druge aspekte ekonomskog položaja, izvan i pre zapošljavanja, kao što je pristup imovini, finansijskom tržištu i uslugama, tehnologijama, socijalnom osiguranju, itd.	KTRR, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo ekonomije, SIPRU tim
	7.10 Sve mere za ekonomsko osnaživanje (pristup resursima, učešće, zaštita) treba da budu mnogo više prilagođene u skladu sa posebnim potencijalom i potrebama različitih marginalizovanih grupa žena.	

8. Nastaviti unapređivanje učešća žena u političkom životu, obratiti veću pažnju na učešće žena u odlučivanju u drugim oblastima vršenja vlasti (ekonomija, sport, nauka i istraživanje, kultura i umetnost).	8.1 Političke stranke treba da postanu važan fokus intervencije, jer nizak nivo učešća žena u političkoj moći potiče iz političkih stranaka. Podaci o zastupljenosti žena u glavnim telima političkih stranaka treba da budu javni, stranke treba redovno da prave analizu rodni aspekata i predlažu mere za unapređivanje rodne ravnopravnosti među članstvom stranke. Nezavisna tela za zaštitu ravnopravnosti treba pominje da prate ovaj oblik diskriminacije žena i donose izveštaje i preporuke pomoću kojih će napraviti pritisak na političke stranke.	KTRR
	8.2 Obuhvat ove oblasti strategije treba proširiti na način koji je definisan u domenu moći Indeksa rodne ravnopravnosti, da bi se obuhvatila politička, ekonomska i društvena moć (što uključuje različite oblasti kao što je sport, finansiranje istraživanja i nauke), ali takođe treba da obuhvati i kulturu	KTRR, Ministarstvo kulture i informisanja, Ministarstvo omladine i sporta, Narodna skupština, Ženska parlamentarna mreža
9. Održati jak fokus na uvođenju rodne perspektive u javne politike i koristiti delotvornije alate za unapređivanje procesa	9.1 Da bi se unapredio formalni položaj i kapaciteti Koordinacionog tela kao glavnog mehanizma za rodnu ravnopravnost, treba ga definisati zakonom, podržati iz budžeta i organizovati njegov rad u operativnoj kancelariji.	Vlada RS
	9.2 Da bi se unapredila horizontalna koordinacija na nacionalnom nivou vlasti, treba definisati radno mesto kontakt osoba za rodnu ravnopravnost u ministarstvima u propisima o sistematizaciji radnih mesta, kao i unaprediti njihove kompetencije u oblasti rodne ravnopravnosti i mehanizme koordinacije kroz redovne sastanke, standardizovane oblike izveštavanja, itd.	Vlada RS
	9.3 Unaprediti vertikalnu koordinaciju između Koordinacionog tela i mreže kontakt osoba u ministarstvima sa lokalnim mehanizmima. Jak sistem za izveštavanje, koordinaciju zajedničkih aktivnosti i učešće u zajedničkim projektima mogao bi da doprinese ostvarivanju ovog cilja.	KTRR, Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave
	9.4 Da bi se ostvario cilj rodne analize politika, mera i programa, neophodno je usvojiti sistemski pre nego projektni pristup, da bi se uredile uloge, odnosi, procedure i standardi pomoću zakona i podzakonskih akata i definisali delotvorni mehanizmi primene, obezbedila dostupnost relevantnih podataka i omogućio nadzor civilnog društva nad uvođenjem rodne perspektive u tela i politike na svim nivoima. Trebalo bi organizovati rodnu reviziju u svim ministarstvima i javnim ustanovama, kao i izradu i sprovođenje akcionih planova zasnovanih na rezultatima za unapređivanje rodne ravnopravnosti.	KTRR, Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave, Republički sekretarijat za javne politike
	9.5 Treba dodatno unaprediti rodno osetljivu statistiku i evidenciju u ministarstvima i javnim ustanovama na nekoliko načina: • Treba unaprediti internu evidenciju o zaposlenima i rodnoj ravnopravnosti u institucijama/organizacijama, redovno analizirati podatke i objavljivati ih u godišnjim izveštajima ministarstava i javnih ustanova. • Da bi se ovaj razvoj omogućio, treba uvesti standardizovane pokazatelje i obrasce izveštaja i pružiti mentorsku podršku tokom prvih godina. • Treba dostići rodno osetljive dokaze o stanju i trendovima u sektoru za koji je nadležno ministarstvo ili institucija, a ako i kada je moguće razvrstavati ih tako da se omogući praćenje položaja različitih ranjivih grupa. Podaci treba da budu dostupniji u skladu sa principima otvorene uprave.	KTRR, Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave, Republički sekretarijat za javne politike
	9.6 Potrebno je nastaviti rad na jačanju kapaciteta institucija za rodno odgovorno budžetiranje, te aktivno pratiti rezultate.	KTRR, Ministarstvo finansija, Republički sekretarijat za javne politike
10. Dodatno unaprediti regionalnu saradnju	10.1 Treba dodatno ojačati regionalnu saradnju. To se može obaviti na različite načine, preko foruma za rodnu ravnopravnost koje će zajednički organizovati mehanizmi za rodnu ravnopravnost, regionalne strategije za rodnu ravnopravnost, poput Strategije razvoja Jugoistočne Evrope do 2020. koju koordiniše Savet za regionalnu saradnju ili preko regionalnih projekata za promociju partnerstava između mehanizama i OCD.	KTRR, Ministarstvo spoljnih poslova
11. Staviti u fokus nove oblasti	11.1 Potrebno je staviti u fokus intervencija nove oblasti, poput rodne ravnopravnosti u kontekstu klimatskih promena, očuvanja životne sredine, upravljanja rizicima od katastrofa i kriza i sl.	KTRR

PRILOG 1: INSTITUCIJE KOJE SU ODGOVORILE NA UPIT O IMPLEMENTACIJI STRATEGIJE ZA PERIOD 2019-2020.

Institucije koje su odgovorile na upit za podacima	
	Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave
	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog
	Ministarstvo zaštite životne sredine
	Ministarstvo kulture i informisanja
	Ministarstvo omladine i sporta
	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
	Ministarstvo pravde
	Ministarstvo privrede
	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
	Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija
	Komesarijat za izbeglice i migracije
	Republički sekretarijat za javne politike
	Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva
	Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja
	Nacionalna akademija za javnu upravu
	Nacionalna služba za zapošljavanje
	Regulatorno telo za elektronske medije
	Republički geodetski zavod
	Republičko javno tužilaštvo
	Republički fond za zdravstveno osiguranje
	UNICEF
	EU delegacija u Srbiji

PRILOG 2: EVIDENCIJA O AKTIVNOSTIMA SPROVEDENIM U SKLADU SA STRATEGIJOM TOKOM 2019-2020.

Cilj	Mere koje su sprovedene	Institucije koje su sprovodile mere	Izvori finansiranja
Opšti strateški cilj 1. Promenjeni rodni obrasci i unapređena kultura rodne ravnopravnosti			
1.1 Povećani kapaciteti i znanje rukovodilaca/rukovoditeljki i zaposlenih u organima javne vlasti o rodnoj ravnopravnosti	Obuke Nacionalne akademije za javnu upravu na temu rodne ravnopravnosti i rodno zasnovanog nasilja; uključivanje teme rodne ravnopravnosti u udžbenik za polaganje državnog ispita; obuke na Pravosudnoj akademiji o CEDAW; izrada i primena etičkih kodeksa ponašanja za rukovodioce/rukovoditeljke i zaposlene u državnim organima i institucijama sa ciljem sprečavanja i sankcionisanja rodno zasnovane diskriminacije, seksističkog govora i postupanja; obuke o standardima UN i Saveta Evrope i izveštavanju po konvencijama	KTRR, Ministarstvo pravde, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog; KIRS; Pravosudna akademija; Nacionalna akademija za javnu upravu, Republičko javno tužilaštvo	Nacionalni budžet, donatorska sredstva
1.2 Rodno osetljivo formalno obrazovanje	Propisane opšte i među-predmetne kompetencije koje obuhvataju i rodnu ravnopravnost; uvođenje rodno osetljivih i antidiskriminatornih obrazovnih programa nastave i učenja orijentisanih na ishode i razvoj kompetencija; revizija nastavnih sadržaja i udžbenika radi eliminisanja rodni stereotipa; uključivanje sadržaja o ženskom doprinosu nauci, kulturi i umetnosti u nastavne predmete; obuke nastavnika građanskog vaspitanja o rodnoj ravnopravnosti; uvođenje sadržaja u vezi sa prevencijom nasilja uključujući i rodno zasnovano nasilje na predškolskom uzrastu, obuke ocenjivača udžbenika koje uključuju i procenu diskriminacijskih sadržaja; jačanje kapaciteta zaposlenih u predškolskim ustanovama i roditelja; analiza sadržaja udžbenika srpskog jezika; izrada priručnika za uvođenje rodne perspektive u nastavu srpskog jezika, Pripućnih za upotrebu rodno osetljivog jezika	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Centar za interaktivnu pedagogiju, Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja, UN agencije (UNICEF; UNDP, UN Women, UNFPA), KTRR, SIPRU, Centar za ženske studije Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu	Donatorska sredstva
1.4 Povećan nivo svesti javnosti o značaju rodne ravnopravnosti	Podizanje nivoa svesti žena, naročito pripadnica ranjivih grupa o njihovim pravima prema CEDAW konvenciji među migrantkinjama; organizovanje izložbe o doprinosu žena nauci, kulturi i umetnosti; finansiranje medijskih projekata u lokalnim zajednicama kojim se promoviše rodna ravnopravnost i osnažuju žene; finansiranje projekata koji se odnose na obuke novinara/ki o rodnoj ravnopravnosti; rodna ravnopravnost integrisana u uslove konkursa za dodelu sredstava iz budžeta; izrada priručnika za medijsku pismenost sa integrisanom perspektivom rodne ravnopravnosti; nekoliko izrečenih mera REM medijima zbog rodno zasnovane diskriminacije; preporuke o načinu na koji mediji treba da izveštavaju o nasilju nad ženama; kampanje za promene svesti o rodnoj ravnopravnosti; informisanje o Strategiji za rodnu ravnopravnost,	KTRR, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ministarstvo kulture i informisanja, KIRS, UNICEF, REM, SIPRU, KTRR	Nacionalni budžet, donatorska sredstva

1.5 Povećana sigurnost žena od rodno zasnovanog nasilja u porodici i u partnerskim odnosima	Unapređivanje normativnog okvira sistema zaštite kroz izmene i dopune Krivičnog zakonika, donošenje Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći; usvajanje strateških dokumenata (npr. Nacionalna strategija za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela 2020-2025), unapređenje informisanja žrtava i evidencije o izrečenim merama (sajt „Isključi nasilje“), Strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period 2020-2023. sa Akcionim planom 2020-2021.; sufinansiranje kampanja i medijskih projekata koji imaju za temu rodno zasnovano nasilje; uspostavljeno jedinstveno mesto za prijem prijava štetnog i neprimerenog sadržaja i ponašanja na internetu, obeležavanje dana sežanja na ubijene žene žrtve nasilja, obeležavanje 16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama, organizovanje kampanja, poput „Stop nasilju nad ženama“	KTRR, Ministarstvo pravde, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ministarstvo kulture i informisanja, Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija, SIPRU	Nacionalni budžet, donatorska sredstva
Opšti strateški cilj 2. Povećana ravnopravnost žena i muškaraca primenom politika i mera jednakih mogućnosti			
2.1 Ravnopravno učešće žena i muškaraca u roditeljstvu i ekonomiji staranja	Unapređenje usluga podrške porodici, posebno ženama nakon porođaja, podizanje svesti poslodavaca i zaposlenih o važnosti preraspodele neplaćenog kućnog rada i brige o porodici, jačanje polivalentne patronažne službe, podrška usluga za razvoj u ranom detinjstvu, promocija rodno ravnopravnog roditeljstva, razvoj mobilnih aplikacija poput „Halo beba“; jačanje kapaciteta institucija za podršku podsticajnom roditeljstvu; podrška porodicama sa većim brojem dece, programi stambenog zbrinjavanja; podrška samohranim majkama za pokretanje biznisa, digitalno opismenjavanje samohranih majki iz ranjivih grupa, izračunata cena neplaćenog kućnog rada i brige o porodici	KTRR, Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje, Ministarstvo omladine i sporta, KIRS, UNICEF, SIPRU, UN Women	Nacionalni budžet
2.3 Poboljšati ekonomski položaj žena i status žena na tržištu rada	Programi podrške preduzetnicama preko regionalnih razvojnih agencija, učešće u inicijativama usmerenim na promovisanje ženskog preduzetništva kroz tribine, promovisanje uspešnih preduzetnica, podrška ženskom preduzetništvu bespovratnim sredstvima koje Ministarstvo privrede dodeljuje kroz tri programa: za razvojne projekte, nabavku nove opreme i alata i program za početnike; uspostavljen sistem za redovno praćenje preduzetništva žena kroz programe koji se realizuju od strane Ministarstva; saradnja sa udruženjima preduzetnica; organizovanje edukacija o preduzetništvu u školama, obeležavanje Dana devojčica i IKT; karijerno vođenje, profesionalna orijentacija učenica i učenika; poboljšan pristup devojčicama u tradicionalno muškim smerovima dualnog obrazovanja (poput industrijski mehaničar, elektrotehničar i sl.); programi obuka za IKT, podizanje digitalne pismenosti, programi posebno namenjeni devojčicama i devojkama za IKT, iniciranje srednjoročnog plana NSZ koji sadrži i mere za zapošljavanje žena i posebno iz teže zapošljivih grupa; podrška samozapošljavanju, programi i mere u skladu sa Nacionalnim akcionim planom zapošljavanja koji prepoznaje žene kao teže zapošljivu grupu i predviđa posebne mere, konferencija o rodnom nejednakostima na tržištu rada	KTRR, Ministarstvo privrede, Udruženja preduzetnica, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija, Nacionalna služba za zapošljavanje	Nacionalni budžet

2.4 Unapređena uloga žena u sistemu bezbednosti	Aktivno učešće institucija u koordinisanoj primeni sistemskih politika, pre svega NAP 1325; radionice o zaštiti lica iz mešovitih migracija od rodno zasnovanog nasilja za predstavnike institucija	Ministarstvo pravde, KTRR	Donatorska sredstva
2.5 Žene i muškarci u ruralnim područjima aktivno i ravnopravno doprinose razvoju i imaju ravnopravan pristup rezultatima razvoja	Kreiranje mera podrške koje posebno pogoduju ženama, kroz donošenje Pravilnika o korišćenju podsticaja za organsku biljnu proizvodnju, Pravilnika o korišćenju podsticaja za organsku stočarsku proizvodnju; uvođenje podsticaja za unapređenje ekonomskih aktivnosti na selu kroz podršku nepoljoprivrednim aktivnostima, IPARD podsticaji za diverzifikaciju poljoprivrednih gazdinstava i razvoj poslovanja; podrška programima lokalnih strategija ruralnog razvoja; podsticaji za investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava; kontinuirano sprovođenje mera iz NAPZ koje se odnose na zapošljavanje teže zapošljivih lica, uključujući i žene iz ruralnih oblasti; zakonske izmene koje olakšavaju ženama da registruju nepokretnosti, preko upisa zajedničke imovine, naknadni upis zajedničke svojine bračnih ili vanbračnih partnera i dr.; podrška modelima inovativnog socijalnog uključivanja u ruralnim područjima	KTRR, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Nacionalna služba za zapošljavanje, Republički geodetski zavod, SIPRU	Nacionalni budžet
2.6 Unapređen položaj višestruko diskriminiranih i ranjivih grupa žena	Stvaranje uslova u JLS za primenu podsticajnih mera za poboljšanje položaja žena, posebno pripadnica ranjivih grupa kroz izradu lokalnih akcionih planova za rešavanje pitanja migranata; istraživanja o specifičnosti položaja višestruko diskriminiranih grupa uz preporuke za unapređivanje njihovog položaja i otklanjanje diskriminacije; unapređivanje mera za zaštitu žrtava i svedoka krivičnih dela; obuke sudija i tužilaca za prepoznavanje višestruke diskriminacije i obezbeđivanje zaštite žrtvama nasilja u porodici; zaštita migrantkinja od rodno zasnovanog nasilja; podrška porodicama migranata u brizi o maloj deci; projekti suzbijanja dečjih brakova u Srbiji; unapređen sistem praćenja osipanja i izrada individualizovanih planova prevencije osipanja za učenike/ce u riziku; podrška zapošljavanju ranjivih grupa, izrada politika za socijalno uključivanje ranjivih grupa; doprinos radu Nacionalne koalicije za prevenciju i suzbijanje ranih brakova;	KTRR, Ministarstvo pravde, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, KIRS, UNICEF, SIPRU	Nacionalni budžet, donatorska sredstva
2.7 Poboľjšano zdravlje žena i ravnopravan pristup zdravstvenim uslugama pripadnicama višestruko diskriminiranih i ranjivih grupa putem mobilnih timova i na druge odgovarajuće načine	Povećana dostupnost zdravstvenih usluga, uključujući i one vezane za SRZ kroz obezbeđivanje zdravstvene zaštite u centrima za azil,	KIRS	Donatorska sredstva

Opšti strateški cilj 3. Sistemsko uvođenje rodne perspektive u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika

3.1 Imenovati lica za rodnu ravnopravnost, koordinate poslova vezanih za pitanja rodne ravnopravnosti u svim ministarstvima i organima državne uprave	Određena lica za rodnu ravnopravnost, koordinacija različitih mehanizama horizontalnih (kontakt osobe za rodnu ravnopravnost u državnim organima) i vertikalnih (nacionalni i lokalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost), konferencije o rodnoj ravnopravnosti, dostavljanje podataka o rodnoj ravnopravnosti, davanje mišljenja o zakonima i politikama sa stanovišta rodne ravnopravnosti	KTRR, Ministarstvo pravde, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ministarstvo za zaštitu životne sredine, KIRS, Republički geodetski zavod, Republičko javno tužilaštvo Republički sekretarijat za javne politike, SIPRU	Nacionalni budžet
3.2 Rodna perspektiv uključena u sva strateška dokumenta	Izrada testa uticaja na rodnu ravnopravnost za sve politike koje se usvajaju, pilotiranje testa	RSJP	Donatorska sredstva
3.3 Rodna analiza politika, programa i mera	Analize za potrebe izrade različitih politika, davanje mišljenja o politikama, rodna analiza sa fokusom na konkurse lokalnih samouprava za podršku OCD i programe Fonda za inovacije, analiza rodne ravnopravnosti u saobraćaju; Rodna analiza ekonomskih programa i finansijskih mera; Izrada izveštaja o stanju zaštite i unapređenja ravnopravnosti polova u RS za 2020. godinu, obuke za uvođenje rodne komponente u ekološke politike; program razvoja e-trogine poseduje posebnu komponentu jačanja pristupa žena, Strategija digitalnih veština takođe, i dr; izrada studija o rodnoj ravnopravnosti u sprovednim medijskim programima, studija o medijskom izveštavanju o nasilju nad ženama; unapređenje rodno osetljivih evidencija o imovini; izrada testa uticaja na rodnu ravnopravnost za sve politike koje se usvajaju	KTRR, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija, Ministarstvo za građevinarstvo, saobraćaj i infrastrukturu, Ministarstvo zaštite životne sredine, Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave, Narodna skupština, Poverenih za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Ministarstvo za evropske integracije, Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo, Regulatorno telo za elektronske medije, Republički geodetski zavod, Republički sekretarijat za javne politike, SIPRU, NALED	Nacionalni budžet
3.4 Rodno osetljiva statistika i evidencija	Uvedena rodno osetljiva statistika, redovno praćenje Indeksa rodne ravnopravnosti,	Republički zavod za statistiku, Republički geodetski zavod	
3.5 Rodno odgovorno budžetiranje	Koordinacija čitavog procesa rodno odgovornog budžetiranja od strane KTRR; 34 od 40 budžetskih korisnika definisanih Planom postepenog uvođenja ROB-a koji je izdao ministar finansija je ispunilo obavezu; u 44 programa uveden ROB, definisanje ciljeva u različitim programskim aktivnostima u vezi sa rodno odgovornim budžetiranjem kod pojedinačnih budžetskih korisnika, učešće u obuci za budžetske korisnike o ROB; održavanje konferencije o ROB	KTRR, Ministarstvo finansija, Republički geodetski zavod, UN Women	

3.6 Uspostavljeni mehanizmi saradnje sa udruženjima	Stručna podrška udruženjima koja rade sa marginalizovanim grupama, radionice za predstavnike lokalnih institucija i OCD u zaštiti žena od nasilja; uključivanje OCD u rad sa tražiocima azila, OCD drže radionice u centrima za azil; potpisan Memorandum o saradnji između Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Nacionalne službe za zapošljavanje i Romske ženske mreže; dodela sredstava za projekte udruženja koja imaju za cilj jačanje položaja žena u IKT sektoru, mentorska podrška OCD u pripremi projektnih predloga kod stranih donatora, učešće u aktivnostima koje sprovode OCD u okviru projekata usmerenih na sprečavanje nasilja nad ženama i projekat u oblasti rodne ravnopravnosti	KTRR, Ministarstvo pravde, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, nacionalna služba za zapošljavanje, Ministarstvo za zaštitu životne sredine, Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija, KIRS, SIPRU	Donatorska sredstva
3.7 Uspostavljena međunarodna i regionalna saradnja i razmena dobrih praksi	Učešće na radnim sastancima, stručnim i naučnim skupovima, u vezi sa rodnom ravnopravnošću, redovna saradnja sa EIGE, skupovi o nasilju nad ženama, izveštavanje međunarodnim mehanizmima, promocija regionalne saradnje	KTRR, Ministarstvo pravde, Republički zavod za statistiku, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, SIPRU	Donatorska sredstva

PRILOG 3: OCENA EFEKTIVNOSTI STRATEGIJE U OSTVARIVANJU REZULTATA

Početna vrednost	Ciljana vrednost	Izvor verifikacije		Ostvarenost rezultata	
		originalni indikatori	alternativni indikatori	originalni indikatori	alternativni indikatori
Opšti strateški cilj 1. Promenjeni rodni obrasci i unapređena kultura rodne ravnopravnosti					
49% građana/ki naklonjeno ideji rodne ravnopravnosti 33% ambivalentnih 18% ima negativan stav59	najmanje 64% naklonjenih najviše 23% ambivalentnih najviše 8% sa negativnim stavom	Istraživanje javnog mnjenja	Istraživanje o stavovima ISIFF	Nema podataka jer istraživanje nije sprovedeno	Podaci nisu uporedivi ali pokazuju postepene promene u pravcu opadanja patrijarhalnih stavova (grafikon 4)
Poseban cilj 1.1 Povećani kapaciteti i znanje rukovodilaca/rukovoditeljki i zaposlenih u organima javne vlasti o rodnoj ravnopravnosti					
80% rukovodilaca/teljki i zaposlenih ne uočava da je neophodno postojanje ličnog svojstva kao osnove nejednakog tretmana da bi se neki akt kvalifikovao kao diskriminacioni 22% ne zna a je diskriminacija zabranjena zakonom 49% smatra da žene nisu diskriminisane	Svi rukovodioci/teljke i zaposleni/e u organima javne vlasti sposobni su da prepoznaju vidove neposredne i posredne diskriminacije	Istraživanje odnosa rukovodilacateljki i zaposlenih u organima javne vlasti prema diskriminaciji	/	Podaci za indikator nisu dostupni	Podaci za indikator nisu dostupni
Poseban cilj 1.2 Rodno osetljivo formalno obrazovanje					
Obrazovni program ii nastavni sadržaji na svim nivoima formalnog obrazovanja nisu rodno osetljivi	Obrazovni program ii nastavni sadržaji na svim nivoima formalnog obrazovanja su rodno osetljivi	Izveštaj Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja	Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja	Podaci za indikator nisu dostupni	Evidencija iz evaluacije ukazuje da se neke promene uvode
Poseban cilj 1.3 Razvijanje znanja i vidljivost akademskih rezulstata u oblasti studija roda					
Rodne studije su institucionalizovane na univerzitetu uz mali broj studenata/kinja stipendiranih iz budžeta; Akademski studijski programi društveno-humanističkih nauka nisu rodno osetljivi	Povećan broj studenata/kinja, naučnih radova, master i doktorskih radova u oblasti studija roda	Godišnji izveštaji univerzitetskih ustanova	Internet strane Univerziteta u Beogradu, Nišu, Novom Sadu	U izveštajima univerziteta ovi podaci za indikator nisu dostupni	Podaci o broju studenata/kinja i radovima nisu dostupni, ukinute rodne studije u Novom Sadu
Poseban cilj 1.4 Povećan nivo svesti javnosti o značaju rodne ravnopravnosti					

59 Ipsos Strategic Marketing, UNDP i Poverenik za zaštitu ravnopravnosti (2013) *Odnos predstavnika organa javne vlasti prema diskriminaciji u Srbiji*, Beograd: Poverenik za zaštitu ravnopravnosti.

56% građanki i 53% građana podržava političke mere za poboljšanje rodne ravnopravnosti ⁶⁰	Najmanje 71% građanki i 68% građana podržava ove mere	Istraživanje javnog mnjenja	/	Nema podataka, istraživanje nije sprovedeno za kraj Strategije	Nema uporedivih podataka
Poseban cilj 1.5 Povećana sigurnost žena od rodno zasnovanog nasilja u porodici i u partnerskim odnosima					
Evaluacioni izveštaj primene Nacionalne strategije za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima (2011-2015)	Usvojena nacionalna strateška dokumenta za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima za 2016-2020	Vlada RS	/	Strategija nije usvojena	/

Početna vrednost	Ciljana vrednost	Izvor verifikacije		Ostvarenost rezultata	
		originalni indikatori	alternativni indikatori	originalni indikatori	alternativni indikatori
Opšti strateški cilj 2. Povećana ravnopravnost žena i muškaraca primenom politika i mera jednakih mogućnosti					
Rezultati indeksa rodne ravnopravnosti u domenu rada, novca, znanja, vremena moći i zdravlja	Napredak u rezultatima indeksa rodne ravnopravnosti u domenu rada, novca, znanja, vremena, moći i zdravlja	Indeks rodne ravnopravnosti	/	Domen rada: 67,3 (2014) – 69,4 (2018) Domen novca 59,1 (2014) – 60,2 (2018) Domen znanja 56,9 (2014) – 56,0 (2018) Domen moći 28,0 (2014) – 46,5 (2018) Domen zdravlja 83,4 (2014) – 84,1 (2018)	/
Poseban cilj 2.1 Ravnopravno učešće žena i muškaraca u roditeljstvu i ekonomiji staranja					
Veličina indeksa rodne ravnopravnosti u domenu vremena	Povećanje vrednosti Indeksa rodne ravnopravnosti u domenu vremena	Indeks rodne ravnopravnosti	/	Ne može se pratiti promena dostupni podaci samo za jednu godinu 48,7 (2015)	
Poseban cilj 2.2 Žene i muškarci ravnopravno odlučuju u javnom i političkom životu					
U sastavu Vlade je 21% žena, u Pokrajinskoj vladi 16%, u mnogim izvršnim odborima opština i gradova, kao i u upravnim odborima javnih preduzeća nema nijedne žene.	U sastavu organa izvršne vlasti na svim nivoima najmanje je 40% žena.	Statistika	Statistika, internet strane pokrajinske vlade	Nema podataka za sve elemente indikatora	sa 21% na 45,8% u Vladi RS sa 16% na 14,3% u Vladi AP Vojvodine

60 Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i IPSOS Strategic Marketing (2014) *Rodna ravnopravnost u Srbiji*, Beograd.

Poseban cilj 2.3 Poboljšanje ekonomski položaj žena i status žena na tržištu rada					
Nivo rodne ravnopravnosti na indeksu rodne ravnopravnosti u domenu novca, rada i vemea	Napredak u nivou rodne ravnopravnosti na indeksu rodne ravnopravnosti u domenu novca, rada i vemea	Indeks rodne ravnopravnosti	/	Domen rada: 67,3 (2014) – 69,4 (2018) Domen novca 59,1 (2014) – 60,2 (2018)	/
Poseban cilj 2.4 Unapređena uloga žena u sistemu bezbednosti					
Izveštaj Političkog saveta o sprovođenju NAP za primenu Rezolucije 1325 SB UN sa preporukama za izradu NAP za period 2016-2020.	Usvojen i integrisano sproveden NAP za primenu Rezolucije 1325 SB UN za period 2016-2020.	Izveštaji Političkog saveta podneti Vladi	Alternativni izveštaji o primeni NAP 1325 u Srbiji	Unapređena uloga žena u Mo i VJ, kao i u MUP, nema adekvatnog mehanizma primene	/
Poseban cilj 2.5 Žene i muškarci u ruralnim područjima aktivno i ravnopravno doprinose razvoju i imaju ravnopravan pristup rezultatima razvoja					
Među ženama na selu, njih 12% nije zdravstveno osigurano, a preko 60% nije "pokriveno" penzijskim osiguranjem	Sve žene na selu su pokrivene zdravstvenim i penzijskim osiguranjem.	Statistika	/	Nema podataka	/
Poseban cilj 2.6 Unapređen položaj višestruko diskriminiranih i ranjivih grupa žena					
Koncept višestruke diskriminacije nije uključen u zakonodavstvo	Pripadnice i pripadnici ranjivih grupa sa iskustvom višestruke diskriminacije imaju pristup pravdi i pravičnom obeštećenju	Izveštaj Ministarstva pravde	Izveštaji NVO o položaju pripadnika i pripadnica ranjivih grupa sa iskustvom višestruke diskriminacije	Nije obezbeđen pristup pravdi osobama iz višestruko diskriminiranih grupa, nema mehanizma za pravično obeštećenje	/

Poseban cilj 2.7 Poboljšano zdravlje žena i ravnopravan pristup zdravstvenim uslugama					
Osvrvena vrednost na Indeksu rodne ravnopravnosti u domenu zdravlja	Napredak na Indeksu rodne ravnopravnosti u domenu zdravlja	Indeks rodne ravnopravnosti	/	Domen zdravlja 83,4 (2014) – 84,1 (2018)	/
Procenat žena starosti 15-49 godina koje su obavile preglede u vezi reproduktivnog zdravlja	Povećan procenat žena starosti 15-49 godina koje su obavile preglede u vezi reproduktivnog zdravlja	Institut za javno zdravlje		22,7% (2017) – 18,4% (2019)	
Procenat žena koje svoje zdravlje ocenjuju kao loše ili veoma loše	Smanjen procenat žena koje svoje zdravlje ocenjuju kao loše ili veoma loše	SILC, RZS		12,9% (2017) – 10,2% (2019)	
Procenat žena koje nezadovoljavaju svoju potrebu za zdravljem	Smanjen procenat žena koje ne zadovoljavaju svoju potrebu za zdravljem				

Početna vrednost	Ciljana vrednost	Izvor verifikacije		Ostvarenost rezultata	
		originalni indikatori	alternativni indikatori	originalni indikatori	alternativni indikatori
Opšti strateški cilj 3. Sistemsko uvođenje rodne perspective u donošenje, sprovođenje i praćenje javnih politika					
Javne politike, program ii budžeti su rodno neosetljivi.	Rodna ravnopravnost je deo javnih politika, programa i budžeta	Zakoni, Strateški dokumenti, Nacionalni, pokrajinski i JLS budžeti	Uputnici popunjeni od ministarstava i institucija	/	Delimičan progress, još uvek vrlo malo institucija prijavljuje ove vrste mera i aktivnosti
Poseban cilj 3.1 Uspostavljeni funkcionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost na svim nivoima					
Institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost su uspostavljeni na nacionalnom i na pokrajinskom nivou, u 90% opština, ali ne ostvaruju svuda uticaj; podrška i resursi neophodni za njihov rad su nedovoljni.	Institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost efikasno deluju na svim nivoima na osnovu jasno definisanih nadležnosti uz obezbeđenu budžetsku, materijalnu i kadrovsku podršku.	Zakon o ministarstvima, Zakon o ravnopravnosti polova, statistički podaci, Nacionalni, pokrajinski, JLS budžeti	/	Samo delimično dostupni podaci koji ukazuju na protivrečne trendove	/
Poseban cilj 3.2 Rodna perspektiva uključena u sva strateška dokumenta					
Rodna ravnopravnost je uključena u jedan broj strateških dokumenata, uglavnom kao posebna "ženska" komponenta ili deo koji se posebno bavi ženama i/ili rodnom ravnopravnošću	Rodna ravnopravnost je prepoznata kao pitanje razvoja i uvedena je u strategije na svim nivoima	Nacionalne, pokrajinske, lokalne strategije	RSJP	Nema sistematskih i potpunih uvida	U procesu uvođenje procedure i instrumenta koji će to omogućiti sistematski na nacionalnom nivou

Poseban cilj 3.3 Rodna analiza politika, programa i mera					
Politike, program i mere su rodno "slepi" i ne uzimaju u obzir efekte koje proizvode na žene i muškarce.	Predlozi politika, program i mera se usvajaju nakon analize uticaja rodnosti.	Izveštaj KTRR	/	5 sektorskih rodni analiza (MGSJ, MZŽS, MDULS, NSS, Poverenih za informacije)	/
Poseban cilj 3.4 Rodno osetljiva statistika i evidencija					
Indeks rodne ravnopravnosti nije izrađen	Indeks rodne ravnopravnosti se redovno objavljuje	RZS	/	Indeks rodne ravnopravnosti je objavljen 2 puta do 2020.	/
Poseban cilj 3.5 Rodno odgovorno budžetiranje					
Rodno odgovorno budžetiranje u fazi pilot projekata	Rodna ravnopravnost uvedena u nacionalni i pokrajinski budžet, kao i u budžete najmanje 30% JLS.	Izveštaj KTRR	/	41 od 47 budžetskih korisnika uvelo ROB, primenjen u 66 programa, u AP V 25 budžetskih korisnika uvelo ROB	/
Poseban cilj 3.6 Uspostavljeni mehanizmi saradnje sa udruženjima					
Komunikacija organa državne uprave sa udruženjima vodi se preko Kancelarije za saradnju sa civilnim društvom uz periodične i neformalne konsultacije	Uspostavljen formalni mehanizam saradnje KTRR sa udruženjima u cilju saradnje i redovnih konsultacija u primeni ove strategije.	Izveštaj KTRR	/	Prisutni različiti oblici saradnje, ali ne i formalni mehanizam	/
Poseban cilj 3.7 Uspostavljena međunarodna i regionalna saradnja i razmena dobrih praksi					
Ad hoc saradnja sa EIGE i državama EU i državama iz regiona	Obezbeđena kontinuirana saradnja sa EIGE, pojedinačnim državama EU i državama iz regiona	Izveštaji KTRR o saradnji	/	Uspostavljena kontinuirana saradnja sa EIGE, saradnja u regionu centrirana oko događaja	/

PRILOG 4: EVALUACIONA MATRICA

Evaluaciona pitanja		Kriterijumi procene uspešnosti	Izvori verifikacije
Relevantnost			
	U kojoj meri su Strateški ciljevi i mere relevantni za prioritete u oblasti rodne ravnopravnosti u Srbiji?	Korespondentnost ciljeva Strategije sa ključnim problemima rodne ravnopravnosti u različitim oblastima	Platforma razvoja Ženske platforme za razvoj, istraživanja i studije o različitim aspektima rodne ravnopravnosti
	U kojoj meri Strategija odgovara na potrebe različitih društvenih grupa, uključujući i žene iz marginalizovanih i višestruko diskriminiranih grupa?	Korespondentnost ciljeva Strategije sa ključnim problemima rodne ravnopravnosti i položaja žena različitih grupa	istraživanja i studije o različitim aspektima rodne ravnopravnosti i položaja žena sa fokusom na posebne grupe žena, izveštaji u senci CEDAW komitetu i GREVIO organizacija civilnog društva
	U kojoj meri je Strategija zasnovana na kvalitetnoj analizi stanja u pogledu rodne ravnopravnosti i položaja žena, proceni rizika i analizi društvenog, ekonomskog, političkog i kulturnog konteksta u Srbiji?	Identifikacija ključnih problema, empirijska evidencija na kojoj se zasnivaju nalazi, upotreba ključnih pokazatelja, statističkih i kvalitativnih podataka iz zvanične statistike, nezavisnih istraživanja	Tekst Strategije
	U kojoj meri se Strategije uklapa sa drugim nacionalnim strateškim okvirima i međunarodnim obavezama Srbije u oblasti ženskih prava i rodne ravnopravnosti?	Povezanost ciljeva Strategije sa odredbama CEDAW komiteta, Istanbulske konvencije, ciljevima definisanim u Pekinškoj deklaraciji i platformi za akciju, sa ciljevima drugih sektorskih strategija	Tekst strategije, tekst međunarodnih konvencija, domaćih strategija
	Da li su ciljevi i mere koji su definisani Strategijom i dalje relevantni za aktuelno stanje rodne ravnopravnosti u Srbiji?	Korespondentnost ciljeva Strategije sa ključnim problemima rodne ravnopravnosti i položaja žena različitih grupa	istraživanja i studije o različitim aspektima rodne ravnopravnosti i položaja žena sa fokusom na posebne grupe žena, izveštaji u senci CEDAW komitetu i GREVIO organizacija civilnog društva
Efektivnost			
	U kojoj meri su planirani rezultati ostvareni? Koliko je uticaja imala Strategija na promene u rodnom odnosima, na unapređivanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena?	Ispunjenost indikatori rezultata definisani u strateškom okviru, zamenski indikatori kada podaci za originalne indikatore nisu dostupni a jesu za približne indikatore	Za period 2016-2018, Evaluacija NAP 2016-2018 Upitnici dostavljeni ministarstvima i institucijama za period 2018-2020 Izvori navedeni za indikatore rezultata u strateškom okviru, uz alternativne izvore za zamenske indikatore gde su bili dostupni – statistički podaci, nezavisna istraživanja
	Koji su ključni faktori koji su doprineli uspešnom ostvarivanju rezultata?	Identifikacija faktora koji su doprineli sprovođenju strategije	Nalazi Evaluacije NAP 2018-2019, upitnici dostavljeni za period 2018-2020., kontekstualna analiza, analiza procesa
	Koji su faktori inhibirali delotvornu implementaciju?	Identifikacija faktora koji su sputavali sprovođenju strategije	Nalazi Evaluacije NAP 2018-2019, upitnici dostavljeni za period 2018-2020., kontekstualna analiza, analiza procesa

Efikasnost			
	Da li su uložena sredstva bila dovoljna za ostvarivanje rezultata?	Veličina sredstava iz budžeta i donatorskih sredstava	Evaluacija NAP 2016-2018, Izveštaji o implementaciji Strategije
	U kojoj meri su troškovi intervencije opravdani, uzevši u obzir promene/efekte koje je ostvarila?	Veličina sredstava iz budžeta i donatorskih sredstava, odnos alociranih sredstava na različite strateške ciljeve, vremenski plan alokacije sredstava	Evaluacija NAP 2016-2018, Izveštaji o implementaciji Strategije
	Koliko su bili efikasni mehanizmi koordinacije, praćenja i izveštavanja sprovođenja Strategije?	Način komunikacije, praćenja, izveštavanja, integrisanost procedura izveštavanja o implementaciji Strategije u institucijama koje su sprovodile aktivnosti	Evaluacija NAP 2016-2018, Izveštaji o implementaciji Strategije, upitnici
Održivost			
	U kojoj meri je održivost rezultata omogućena zahvaljujući njihovoj integrisanosti u sistemska rešenja?	Integrisanost rodne ravnopravnosti u rad institucija, vlasništvo nad rezultatima različitih aktera	Evaluacija NAP 2016-2018, Izveštaji o implementaciji Strategije, upitnici
	Da li postoji nacionalni mehanizam, institucionalna struktura za održavanje ostvarenih rezultata?	Kapaciteti mehanizama za rodnu ravnopravnost	Evaluacija NAP 2016-2018, Izveštaji o implementaciji Strategije, upitnici, intervjui
	Da li je Strategija omogućila nova budžetska izdvajanja koja će omogućiti održanje rezultata?	Budžetska izdvajanja opredeljena za oblast rodne ravnopravnosti	Evaluacija NAP 2016-2018, Izveštaji o implementaciji Strategije, upitnici, intervjui
	Koliko je implementacija Strategije mobilisala različite aktere i razvila partnerstva, uključujući i ženski pokret i ženske organizacije?	Uključenost i aktivnosti različitih aktera, broj i vrsta aktera uključenih, način uključivanja (direktan, indirektan)	Evaluacija NAP 2016-2018, Izveštaji o implementaciji Strategije, upitnici, intervjui

Влада Републике Србије
КООРДИНАЦИОНО ТЕЛО
ЗА РОДНУ РАВНОПРАВНОСТ

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

Ključni koraci ka
rodnoj ravnopravnosti